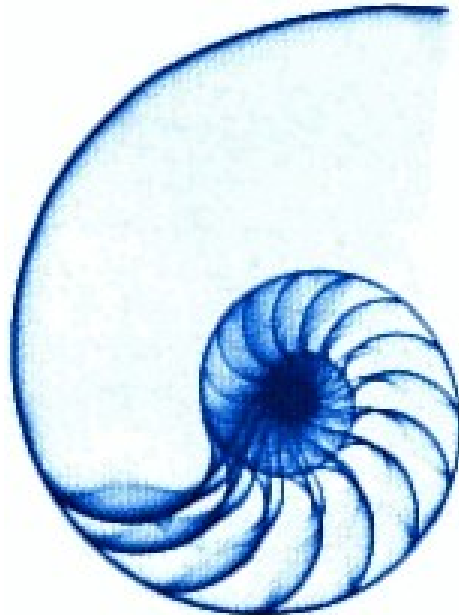

Tilknytning og emosjonell utvikling

- om små barns emosjonelle forståelse

av
Evy Grenness

Eksaminator: Claus Haugaard Jacobsen

Aalborg Universitet
Institut for kommunikation
Speciale - Psykologi

10 semester, våren 2009. Normalsider: 67.5 Tegn: 174950

Innholdsfortegnelse

Resume.....	1
Målet med spesialet.....	2
Begrepsavklaring.....	3
Teori.....	3
Tilknytningsteorien.....	3
John Bowlby	5
Tilknytning og tilknytningsatferd.....	5
Bowlbys arbeidsmodeller - Internal Working Models (IWM)	6
Ainsworths betydning for tilknytningsteorien.....	7
Emosjonsteori	8
Språkets betydning for foreldre-barn-diskurs	9
Metode.....	10
Kriterier for hvilke type arbeider, design og metoder som er brukt	10
Laible & Thompsons (1998) studie.....	11
Metode.....	11
Resultater.....	13
Beskrivende data.....	13
Resultater for tilknytningstrygghet og total emosjonell forståelse.....	14
Resultater for tilknytningstrygghet og emosjoners valør.....	14
Oppsummering av resultater for Laible & Thompson (1998) studie.....	15
Beskrivelse av Kochanskas (2001) studie.....	16
Metode.....	16
Måling av tilknytningstrygghet.....	17
Måling av emosjonssystemene frykt, sinne og glede.....	17
Resultater.....	18
Preliminær analyse: Longitudinell stabilitet i emosjonssystemene frykt, sinne og glede.....	18
Resultater for de episode-konsistente emosjonene	18
Resultater for de episode-inkonsistente emosjoner.....	20
Resultater for episode-konsistente emosjoner.....	21
Resultater for episode-inkonsistente emosjoner.....	22
Resultat for negative og positive emosjoner.....	23
Oppsummering av resultater fra Kochanskas studie.....	23
Beskrivelse av Ontai & Thompson (2002) studie.....	24
Metode Studie 1.....	25
Måling av mors konversasjonsstil.....	25
Måling av emosjonell forståelse.....	26
Måling av tilknytningstrygghet.....	27
Prosedyre.....	27
Resultater for Studie 1 - treåringer.....	27
Innbyrdes relasjon mellom diskursfaktorer, emosjonell forståelse og tilknytningstrygghet... 28	
Emosjonell forståelse hos treåringer.....	28
Metode Studie 2.....	30
Resultater for Studie 2 - femåringer.....	30
Emosjonell forståelse hos femåringer.....	30
Oppsummering av resultater fra Ontai & Thompsons Studie 1 og 2.....	32
Beskrivelse av Berlin & Cassidy (2003) studie.....	32
Mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og mor-barn tilknytning.....	33

Mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og barns emosjonsregulering.....	33
Mor-barn tilknytning og barns emosjonsregulering	33
Metode.....	34
Prosedyre og målinger.....	34
Resultater	36
Preliminert resultat.....	36
Resultater fra mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og mor-barn tilknytning.....	36
Resultater fra mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og emosjonsregulering.....	37
Resultater fra mor-barn-tilknytning og barns emosjonsregulering.....	37
Oppsummering av resultater for Berlin & Cassidys studie.....	38
Beskrivelse av Vondra, Shaw, Swearingen, Cohen & Owens (2001) studie.....	38
Metode.....	39
Prosedyre.....	39
Målinger av tilknytningstrygghet.....	40
Observasjon av emosjons- og atferdsregulering.....	40
Resultater fra Vondra et als (2001) studie	41
Beskrivelse av Raikes & Thompson (2006) studie.....	43
Metode.....	44
Prosedyre.....	44
Målinger.....	45
Resultater fra Raikes & Thompsons (2006) studie.....	46
Oppsummering av resultater Raikes & Thompson (2006) studie.....	48
Beskrivelse av Laibles (2004) studie.....	48
Metode.....	49
Laboratoriebesøk.....	49
Atferdsinternalisering: «Resistance-to-temptation taks.....	51
Måling av representasjoner av familierelasjoner.....	51
Måling av emosjonell forståelse.....	52
Resultater	52
Beskrivende data, alder og kjønnsforskjeller og bivariate relasjoner.....	52
Oppsummering	56
Diskusjon.....	56
Tilknytningstrygghet, mors diskursstil og emosjonell forståelse.....	57
Tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse	62
Familiens emosjonelle klima, tilknytningstrygghet og mor-barn diskurs om emosjoner.....	64
Tilknytningstrygghet og emosjonsregulering.....	65
Avslutning.....	67
Referanser.....	69
Litteraturliste.....	73
Appendix A.....	76
Laible & Thompson (1998): Attachment and Emotional Understanding in Preschool Children	76
Tabell 1. Descriptive Data.....	76
Tabell 2. Hierarchical Regression Models for Total Emotional Understanding and Understanding of Negatively and Positively Valenced Emotions.....	77
Tabell 3. Hierarchical Regression Models for Stereotypical and Nonstereotypical Vignettes, and Emotional Identification and Causal Antecedents.....	77
Kochanska (2001): Emotional Development in Children with Different Attachment Histories: The First Three Years.....	78
Tabell 1. Descriptive Data of the Emotions in Fear Measures for the Four Attachment	

Groups.....	78
Tabell 2. Descriptive Data of the Emotions in Anger Measures for the Four Attachment Groups	79
Tabell 3. Descriptive Data of the Emotions in Joy Episodes for the Four Attachment Groups.....	79
Tabell 4. Longitudinal Stability Correlations for Episode-Consistent and -Inconsistent Emotions.....	80
Tabell 5. Prediction of Episode-Consistent Emotions at 33 Months: Multiple Regressions	80
Tabell 6. Prediction of Episode-Inconsistent Emotions at 33 Months: Multiple Regressions	81
Tabell 7. Prediction of Negative and Positive Emotions at 33 Months: Multiple Regressions	82
Ontai & Thompson (2002): Patterns of Attachment and Maternal Discourse Effects on Children's Emotion Understanding From 3 to 5 Years of Age.....	83
Tabell 1. Bivariate Interrelations Between Gender, Discourse Factors, Emotion Understanding, and Attachment Security	83
Figur 1. Interaction of maternal elaborative discourse style and attachment security in predicting children's positive emotion understanding at time 1.....	83
Tabell 2. Interrelations Between Gender, Discourse at Time 1, Emotion Understanding at Time 1 and 2, and Attachment Security at Time 1 and 2	84
Figur 2. Interaction of maternal elaborative discourse style and attachment security in predicting children's positive emotion understanding at time 2.	85
Berlin & Cassidy (2003): Mothers' self-Reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-Mother attachment and children's emotion regulation.....	86
Tabell 1. Sample PACES Items	86
Tabell 2. 'Beat the Bell' Scales: Descriptive Information	87
Tabell 3. Infant-Mother Attachment Group Means for PACES Scales: All Children (N = 76).....	88
Tabell 4. Infant-Mother Attachment Group Means for PACES Scales: Boys Only (N = 46)	89
Tabell 5. Correlations Between PACES and 'Beat the Bell' Scales	90
Vondra, Shaw, Swearingen, Cohen, and Owens (2001): Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age.....	91
Tabell 1. Distribution of attachment patterns across the 2nd year of life.....	91
Tabell 2. Change in attachment patterns across the 2nd year of life.....	91
Tabell 3. Stability in attachment patterns across the 2nd year of life.....	92
Tabell 4. Regulation differences among stable attachment groups.....	93
Tabell 5. relations between attachment and behavioral and emotional regulation.....	94
Tabell 6. Regression analyses: Infant versus preschool prediction of age 3.5 year behavior problems.....	95
Tabell 7. Regression analyses: Attachment versus regulation prediction of age 3.5 year behavior problems.....	96
Raikes & Thompson (2006): Family emotional climate, attachment security and young children's emotion knowledge in a high risk sample.....	97
Tabell 1. Correlations between predictor and outcome variables.....	97
Tabell 2. Summary of regression predicting children's emotion understanding.....	97
Tabell 3. Summary of regression predicting children's emotion understanding from depression and security.....	97

Tabell 4. Summary of regression predicting children's emotion understanding from depression, mother-child references to emotion and security	98
Laible (2004): Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links With Child Temperament, Attachment Security, and Socioemotional Competence.....	99
Tabell 1. Descriptive Data.....	99
Tabell 2. Bivariate Relations Among the Variables.....	99
Tabell 3. Regression Models Predicting Mother-Child Discussion of Negative Emotion and Maternal Elaborative Style During the Reminiscing Task and During the Storybook Reading.....	100
Tabell 4. Regression Model Predicting Emotional Understanding.....	100
Tabell 5. Regression Model Predicting Positive Representations of Relationships in the MacArthur Story Stem Battery.....	101
Tabell 6. Regression Model Predicting Behavioral Internalization.....	101
Tabell 7. Regression Model Predicting Prosocial Behavior.....	102
Tabell 8. Summary of Major Findings.....	103
Appendix B.....	104
Tilknytningsmønstre hos barn.....	104
Appendix C.....	106
Strange Situation Procedure (SSP)	106
Episodes of the Strange Situation.....	106
Ansvarsliste.....	107

Resume

The main goal of this present study was to examine whether there are associations between attachment security and emotional understanding in preschool children. Other goals were to examine whether attachment security and child temperament predicted differences in the elaboration and emotional content of mother-child discourse, and whether those differences were related to child's emotional development. Also, to examine how maternal depression influences mother-child discourse about emotions, and to elucidate the association between attachment and emotion understanding in preschool children. Further, to examine whether the development of fear, anger and joy in any way could be associated with different attachment groups. Yet another goal was to examine the relations between attachment and emotional and behaviour regulation. Finally, the last goal was to examine the association between mother's self-reported control of their preschoolers' emotional expressiveness and early socioemotional development, namely the quality of the infant-mother attachment and children's emotion regulation.

INNLEDNING

I dette kapittel gis først en kort innledning om tilknytningsprosessen, emosjoners betydning for barns utvikling av kognitive prosesser, og den kunnskap vi har tilegnet oss om barnet i kraft av den forskning på emosjoners funksjoner. Deretter vil jeg si litt om målet med spesialet, før jeg fremsetter min hypotese og problemformulering.

Utgangspunktet for spesialet er tilknytningsprosessen og hvilken betydning den har for barns sosiale og emosjonelle utvikling og forståelse. Forskning de siste ti-årene har vist at emosjoner påvirker barnets kognitive, perseptuelle og selvregulerende prosesser. De siste ti-årene har en fått kunnskap om måling av emosjoner på bakgrunn av ansiktsuttrykk, stemmebruk og åpen atferd. Gjennom studier og undersøkelser de siste 10-15 år, har en tilegnet seg kunnskap om hva emosjoner er, og hvilke funksjoner de har i utviklingsforløpet. Forskere har vært opptatt av flere forhold; den nære forbindelsen mellom *emosjoner og handling*, *emosjoners sosiale funksjon* og *emosjoners funksjon i tilknytningsprosessen*. En har også vært opptatt av å tilegne seg mer kunnskap om *emosjonsutvikling i spedbarns- og førskolealder*. I denne fasen av livet utvikler barn emosjonell kommunikasjon, og lærer å regulere egen atferd ut fra andres emosjonelle uttrykk. Familiens rolle for barnets utvikling av empatisk atferd, emosjonsregulering og mestring, står sentralt i denne livsfasen. (Damon & Lerner 2006).

Familiens emosjonelle klima spiller derfor en viktig rolle for hvordan den emosjonelle forståelse utvikles. Denham et al, 1994¹ peker på betydningen av foreldres emosjonelle sosialisering av barnet for en normalutvikling av emosjonell forståelse. Denham² fant forbindelser mellom førskolebarns emosjonelle forståelsesnivå og mødres emosjonelle uttrykk, og forbindelser mellom emosjonelt forståelsesnivå og mødres positive og negative respons på barns uttrykk. Brown & Dunn, (1996) hevder at tidlig emosjonell forståelse kan knyttes til diskurs i familien om kausalitet og emosjoner (Laible & Thompson, 1998). Ovennevnte forhold fører til tanken om at kvaliteten på tilknytningen henger nøye sammen med kvaliteten på interaksjonen mellom barnet og omsorgsgiver på flere plan; gjennom emosjonell sosialisering, positiv og negativ respons fra omsorgsgiver på barnets atferd og diskurs i familien om emosjoner og deres årsaker. Mødre som ofte refererer til emosjoner i samtaler med sine barn, erfarer at barna blir gode til å identifisere emosjoner. Sådanne samtaler er en mulighet til å lære om emosjoner og deres forløpere, og å dele den emosjonelle opplevelsen (Stern, 1985)³. Barnets evne til å forstå, tolke og vurdere andres emosjoner, blir således en sosial ferdighet av betydning, og gjør det i stand til å justere egen atferd. En sådan kompetanse har også betydning for hvor skikket barnet blir til å snakke om egne og andres følelser, den og gir barnet en mulighet til å erfare empati og utvikle egen emosjonell forståelse (Hoffmann, 1984; Laible & Thompson, 1998).

Den emosjonelle kommunikasjonen mellom omsorgsgiver og barnet er interessant, og tilknytningsforskere har framsatt teorier om den mulige forbindelsen mellom tidlige forskjeller i barns tilknytningsorganisering og deres framtidige mønster for hvordan de responderer emosjonelt. Fagpersoner på området ser tidlig tilknytning som et dyadisk affektreguleringssystem Sroufe, (1997)⁴ hvor omsorgsgiver hjelper barnet til å mestre emosjonell spenning (Nachmias *et al*, 1996).

Målet med spesialet

Spesialet er en teoretisk studie hvor jeg bruker artikler publisert i internasjonale tidsskrifter som grunnlag for forståelse og diskusjon av tilknytningsorganisering hos barn i 0 – 6 års alder og deres emosjonelle utvikling og forståelse. Kvaliteten på hvordan det grunnleggende emosjonelle system fungerer hos barn med forskjellig tilknytningsorganisering har i liten grad vært gjenstand for studier; følgelig har vi relativt lite kunnskap om dette feltet (Kochanska, 2002). Målsettingen med dette spesialet er derfor å peke på, og undersøke og forsøke å forstå de funn som viser til forbindelser mellom typer av tilknytningstrygghet og barns emosjonelle utvikling. Grunnlaget for

1 I Raikes & Thompson, 2006:90

2 I Harris, 1999:310-11

3 Raikes et al, (2006:90)

4 Kochanska, (2002:474)

min studie ligger i internasjonale forskningsarbeider som anvender standardiserte laboratorieprosedyrer for å måle tilknytning og emosjonell utvikling og forståelse hos barn mellom 0 – 6 år. Funnene undersøkes og diskuteres i et tilknytningsteoretisk- og emosjonelt utviklingsforståelses-perspektiv, med utgangspunkt i min hypotese:

Emosjonell utvikling i førskolealder er relatert til barns tilknytningstrygghet, og står i nøye sammenheng med barns tilknytningsopplevelser og emosjonelle erfaringer i familien.

Min problemformulering blir derfor følgende:

Finnes det forbindelser mellom tilknytningstrygghet og barns emosjonelle utvikling?

Begrepsavklaring

I det følgende gis en avklaring på noen begreper som brukes i dette specialet, og som ikke er avklart i den løpende tekst, eller i fotnote.

Med familiens emosjonelle klima, menes det emosjonelle miljø barnet vokser opp i. Med psykologisk diskurs, menes den dialog som foregår mellom omsorgsgiver og barnet om mentale tilstander, og spesielt om emosjoner. Med tilknytningstrygghet menes den opplevelse barnet har av å kunne stole på omsorgsgivers psykologiske tilgjengelighet og beskyttelse, når barnet har behov for det.

Teori

I dette kapittel presenteres først et overblikk over tilknytningsteorien, og dernest en introduksjon av John Bowlby og hans betydning for tilknytningsteorien. Videre beskrives tilknytning og tilknytningsatferd hos barn, før det gis en presentasjon av John Bowlbys Internal Working Models (IWM). Det neste avsnittet i dette kapittel handler om Mary Ainsworths betydning for tilknytningsforskningen, og dernest en omtale av emosjonsteorien, før jeg omtaler språkets betydning for foreldre-barn-diskurs.

Tilknytningsteorien

De siste ti-årene har tilknytningsteorien vært et samlende begrep for studien av barnets sosiale og emosjonelle utvikling. Opplevelse av trygghet i relasjonen med omsorgspersoner gir barnet signaler om at det kan stole på psykologisk tilgjengelighet og beskyttelse (Bowlby, 1973). På slutten av

spedbarnsalderen blir barnets tilknytningsatferd i økende grad organisert på representasjons- og atferdsnivå. Organiseringen av disse systemene har sitt utspring i barnets erfaringer med omsorgspersonen, og handler særlig om de erfaringer som sammenfaller i tid med aktiveringen av tilknytningssystemet. Barn med trygge tilknytningsrelasjoner erfarer at foreldrene er sensitive og varme, og at de skaper et miljø hvor utforskning av omgivelsene trygt kan skje. I denne perioden danner barnet representasjoner av seg selv som verdig mottaker av tilknytningssystemets omsorg og beskyttelse. Bowlby kalte disse representasjoner «internal working models» eller «indre arbeidsmodeller» (IWM). I motsetning til trygge barn, opplever utrygge barn en tilværelse hvor de ikke kan stole på omsorgspersonens sensitivitet og psykologiske tilgjengelighet når grunnleggende omsorgsbehov skal dekkes. Barn med slik negativ erfaring oppfatter seg selv som uverdige tilknytningssystemets omsorg. Denne type negative erfaringer blir selvsagt også en del av barnets IWM, som organiserer barnets vurderingsprosesser, tanker, hukommelse og følelser i forhold til tilknytningssystemet, og som vil være en rettesnor for barnets framtidig atferd (Bowlby, 1973; Mein, Kaplan & Cassidy, 1985). IWM er prosesser som for det meste fungerer utenfor det bevisste, og er meget vanskelige å forandre. Omsorgsgivers sensitivitet overfor barnet får fram individuelle forskjeller i tilknytningstrygghet. Slik sensitivitet fremmer eller begrenser barnets villighet, og evne, til å behandle emosjonelt ladete tilstander (Solomon & George, 1999).

Kvaliteten på interaksjonen mellom foreldre og barn har betydning for kvaliteten på utvikling av emosjonell forståelse, og ifølge tilknytningsteorien er individuelle forskjeller i omsorgsgiver-barn-relasjonen relatert til senere emosjonell forståelse (Fonagy & Target, 1997; Harris, 1999). En positiv korrelasjon mellom trygg tilknytning og emosjonell forståelse har kommet til uttrykk når en i flere studier har bedt barn om å tolke emosjonelt ladet materiale. Bretherton, Ridgeway og Cassidy (1990) fant at barn som var vurdert som trygge da de var to år, i tre års alder var mer tilbøyelig til å gi en historie en lykkelig slutt, og i tillegg gjorde de bruk av sammenhengende, og utdypende narrativer for å formidle historien. Trygge barn har også letter for å gjenvinne psykisk likevekt etter emosjonelt belastende hendelser. Men det skal også sies at forskning fra langtidsstudier viser at trygge barn *kan* endre tilknytningsstatus til utrygt tilknyttet under meget belastende hendelser som skilsmisse, tap av foreldre, alvorlig sykdom og ved fysiske og psykiske overgrep (Damon & Lerner, 2006). I noen tilfeller kan også andre belastninger enn stress føre til endringer i tilknytning, for eksempel at andre enn tilknytningssystemet overtar den daglige omsorgen for barnet. En annen kilde til endring i tilknytning kan være forandringer i omsorgsgivers sensitivitet overfor barnet. Frodi, Grolnick and Bridges, (1985) fant at barn som var trygge, eller som endret tilknytning til trygg fra 12 til 20 måneder, hadde mødre som var mer sensitive og mindre kontrollerende.

I det følgende gis en kort skisse av den teoretiske opprinnelsen til tilknytningsteorien som fagfelt inne utviklingspsykologi.

John Bowlby

På linje med flere samtidige fagpersoner hevdet Bowlby at forholdet til mor var viktig for sensitiv omsorg i spedbarnsalder, men også for senere utvikling og fungering. Hans oppfatning var at mennesket har et grunnleggende behov for å knytte sterke, følelsesmessige bånd til andre mennesker, og så således tilknytning i nær sammenheng med emosjoner.

Den teoretiske opprinnelse for tilknytning som felt, ligger i Bowlbys (1979) etologiske tilknytningsteori. Som nevnt over, var Bowlby var overbevist om at emosjoner er sterkt relatert til tilknytning, og at mange av våre mest intense emosjoner oppstår i forbindelse med utvikling og opprettholdelse av våre tilknytningsrelasjoner (Cassidy & Shaver, 1999:6), samt ved avbrudd og fornyelse av tilknytningsrelasjoner (Bowlby, 1980) Ved å trekke på kognitiv vitenskap og teori framsatte han idéen om at tilknytningssystemet også omfatter kognitive komponenter i tillegg til de emosjonelle. Spesifikt handlet dette om barnets mentale representasjoner om tilknytningspersonen, selvet og miljøet. Bowlbys teori skiller seg fra Freuds med hensyn til erfaringer; Freud la vekt på indre fantasier, ikke individets aktuelle erfaringer. Teorien skiller seg fra Freuds også på et annet punkt; Bowlbys syn var at tilknytningsatferden stopper når et stimulus som er egnet til formålet er til stede; for eksempel er barnets mor ofte et slikt stimulus. I Freuds modell stopper den aktuelle atferden når atferdens energi er uttømt - et syn som altså er uforenlig med Bowlbys som legger vekt på betydningen av visse betingelser i miljøet for at en tilknytningsatferd skal stoppe (Cassidy & Shaver, 1999). Bowlby (1988) hevdet at psykisk trygghet er like viktig for helsen som vaksiner er for å holde somatiske sykdommer på avstand : trygge barn er «vaksinert» slik at de lettere kommer over negative mentale belastninger. I det følgende gis en kort beskrivelse av barns tilknytningsatferd.

Tilknytning og tilknytningsatferd

Tilknytningen er regulert av tilknytningsatferden som er et av mange atferdssystemer som fremmer overlevelse og reproduksjon (Hinde, 1982a)⁵ og som er knyttet til barnets ytre miljø. For barnet er målet med denne atferden å utvikle nærhet til en spesiell person for å få beskyttelse ved opplevelse av stress og frykt. Bowlby (1979) framholdt at menneskets tilknytningsrelasjoner er regulert av et

5 Cassidy & Shaver, (1999:649).

atferds- og motivasjonssystem som utvikles i spedbarnsalder. Barnets atferdssystem overvåker fysisk nærhet og psykologisk tilgjengelighet til nære tilknytningspersoner. Denne prosessen er livslang og målet er fysisk og psykologisk beskyttelse. De siste 30 – 40 år har en samlet empiri i tilknytningsforskningen om tilknytningsrelasjonens betydning for individets evne til alderssvarende sosioemosjonell og kognitiv fungering (Jacobsen, Edelstein & Hofmann, 1994; Sroufe, 1988; Thompson, 1999;⁶ og Weinfield, Sroufe, Egeland & Carlson, 1999)⁷.

Tilknytning er et indre, målkorrigert kontrollsystem som tillater tilknytningsatferden hos barnet å organisere seg rundt én spesiell person. Tilknytning er en instinktiv, ikke lært egenskap som barnet er utrustet med fra fødselen av, og under betingelser hvor barnet er påvirket av indre og ytre stressorer og trusler, blir tilknytningssystemet sterkt aktivert. Sådanne stressorer kan omfatte sykdom, utmattelse, fremmede omgivelser og personer, samt det å være overlatt til seg selv og fravær av tilknytningspersonen. Under disse betingelsene vil barnet søke tilknytningspersonen og ikke la seg trøste av andre. Barnet vil gå tilbake til vanlige aktiviteter når fysisk og psykologisk tilgang til tilknytningspersonen er gjenopprettet (Solomon & George, 1999).⁸

I Bowlbys modell om tilknytningsatferd spiller emosjonene en sekundær rolle. Hans overbevisning var at emosjoner ikke kunne være primærårsak til barnets tilknytningsatferd. Derimot la han vekt på barnets perseptuelle prosesser om selvet, miljøet og tilknytningspersonen i årsakssammenhengen (Solomon & George, 1999). Likevel så han affektive og emosjonelle tilstander som viktige i organiseringen av barnets tilknytning. Bowlby forventet at barnets affektive tilstand og emosjonelle vurderinger ville variere i samsvar med aktiveringen av tilknytningssystemet, for eksempel ville nærvær tilknytningspersonen og fravær av indre og ytre stressorer være assosiert med lav aktivitet i tilknytningssystemet

Bowlbys arbeidsmodeller - Internal Working Models (IWM)

Bowlby forutsatte at barnets tilknytningsatferd i økende grad organiseres som representasjonsmodeller; en indre, psykisk organisering av kognitive strategier. Barnet begynner å lage utfyllende representasjoner av selvet og tilknytningspersoner på bakgrunn av erfaringer med tilknytningspersonen, spesielt erfaringer som sammenfaller med aktivering av barnets tilknytningssystem. Denne indre, psykiske organiseringen kalte Bowlby for Internal Working Models (IWM). IWM er mentale skjema hvor erfaringer om egen og andres atferd er lagret, og

6 Cassidy & Shaver (1999), kap 13

7 Cassidy & Shaver (1999), kap 4

8 Cassidy & Shaver (1999), kap 28

reflekterer barnets vurdering og tiltro til selvet som akseptabelt og verdig til å få omsorg og beskyttelse. Barnet vurderer også tilknytningspersonen. Finnes det ønske og evne, samt tilgjengelighet hos denne personen til å gi beskyttelse og omsorg. De indre arbeidsmodellene organiserer vurderingsprosesser, tanker, hukommelse og følelser knyttet til tilknytningspersonen og blir retningsgivende for barnets fremtidige atferd (Bowlby, 1973; Main, Kaplan & Cassidy, 1985). IWM regulerer, tolker og predikerer både tilknytningspersonens og selvets tilknytningsrelaterte atferd, tanker og følelser. Disse arbeidsmodellene er vanskelig å endre fordi prosessene for det meste foregår utenfor det bevisste. Barn som føler seg beskyttet og elsket vil opparbeide seg representasjoner som bekrefter at tilknytningspersonen gir det omsorg. Motsatt vil barn som føler seg uønsket og ikke elsket opparbeide seg representasjoner om at tilknytningspersonen avviser barnet, eller ikke er i stand til å gi det omsorg (Solomon & George, 1999). Selvrepresentasjonene blir oppfattet av andre både kognitivt og affektivt.

Generelt er de empiriske studiene av tilknytning på representasjonsnivå i overensstemmelse med Bowlbys påstand om at velorganiserte og forandringsvillige (revisable) IWM av tilknytningsrelasjoner sammenfaller med en åpen og sammenhengende kommunikasjon mellom barn og foreldre fra spedbarn til ungdom. Også Adult Attachment Interviews (Bretherton & Munholland (1999) side 105 i HoA.

Ainsworths betydning for tilknytningsteorien

Ainsworths samarbeide med Bowlby var heldig for tilknytningsteorien, for ved å påvise tilknytningens betydning i barns psykososiale utviklingen, gjorde Ainsworth begrepet sentralt i utviklingspsykologisk sammenheng (Cassidy, 1999)⁹. I to banebrytende, naturalistiske observasjonsstudier av mødre og deres spedbarn, brukte hun Bowlbys etologiske prinsipper, og la dermed grunnlaget for sitt eget bidrag til utviklingen av tilknytningsteorien. Det ene studien ble gjort i Uganda i 1950-årene, og det andre i Baltimore et ti-år senere. Helt fra starten av sin forskerkarriere hadde hun øye for de individuelle forskjeller, mens Bowlby fokuserte mest på tilknytningens generelle funksjoner og utviklingsforløp (Smith, 2002).

Tilknytningsteoriens empiriske opprinnelse, og grunnlaget for nesten all forskning når det gjelder måling av tilknytning, ligger i Mary Salter Ainsworths klassifiseringsmetode, Strange Situation Procedure (SSP), et arbeid hun startet i 1978 sammen med M. C. Blehar, E. Waters, og S. Wall. Ainsworth *et al* (1978) definerte tilknytningstrygghet som en tilstand av trygghet, eller bekymringsløshet angående tilgjengelighet til tilknytningspersonen. Ainsworth gjorde begrepet

⁹ Cassidy & Shaver (1999: 4).

«trygg base» kjent, men hennes lærer, psykiateren Blatz (1966) var den første til å bruke begrepet i sammenheng med en sin egen teori, hvor opplevelse av trygghet i familien danner grunnlag for barnets utvikling (Smith, 2002).

Emosjonsteori

Førskolealder er en avgjørende periode for utvikling av emosjonelle forståelse, hvor flere forhold har betydning. Omsorgsgivers sensitivitet, barnets tilknytningstrygghet, omsorgsgivers diskursstil og diskursens innhold, samt familiens emosjonelle klima er store bidragsytere. I senere år er en blitt mer oppmerksom på den betydning familiens emosjonelle klima har for emosjonell utvikling. Det er sannsynlig at barnets familiemiljø delvis kan være ansvarlig for individuelle forskjeller i forståelse av emosjoner (Harris, 1994). I tilknytning til dette skisseres i det følgende hvor vanskelig det kan være å sende og motta emosjonelle signaler.

For ca 30 år siden gjorde John Smith (1977) en distinksjon mellom begrepene «the message» (beskjeden) og «the meaning» (betydningen) i kommunikasjon. Beskjeden er det som fysisk kan beskrives i en handling, og betydningen er det beskjeden forteller om i «communicator's» (senders) fremtidige atferd. Smith bruker smilet som eksempel: et smil kan være en tilnærming, en avvisning eller et hyggelig farvel. Dette eksempel viser hvor lite nøyaktig det er mulig å predikere betydningen i beskjeden (Saarni, Campos, Camras & Witherington, 2006).

For studien av den emosjonelle kommunikasjonen mellom forelder og barn er Smiths distinksjon viktig, fordi barnet vil oppfatte at smilet kan ha forskjellig betydning alt etter hvilken kontekst det skjer i. Smilet vil således ha en annen virkning hvis mor smiler når barnet er fortvilet, enn om hun smiler i en sosial interaksjon med barnet. I følge Saarni *et al* (2006) er emosjonell kommunikasjon et faktum kun i der hvor en person viser emosjonell atferd, og en annen person blir påvirket av atferden. Videre skal en grundig studie av emosjonell kommunikasjon inneholde tre komponenter: 1) registrering av emosjonelt signal fra mottakers side, 2) manifestert respons på signalet hos mottaker, for eksempel unnvikende eller imøtekommende atferd, smil eller alvor, 3) en vurdering av signalet fra mottakers side, således at vurderingen vil kunne forandre både betydning og den emosjonell respons. Saarni *et al* (2006) fant i gjennomgang av empiriske funn, at det var for stor iver etter å tillegge barnet forståelse av signalets betydning, der ovenstående tre kriterier ikke var oppfylt. Konklusjonen må derfor bli, at for å være trygg på at en virkelig undersøker betydningen i emosjonell kommunikasjon, og ikke noe annet, så vil det kun være på bakgrunn av at mottaker viser emosjonell påvirkning.

Språkets betydning for foreldre-barn-diskurs

Lev Vygotsky (1978) mente at foreldre og barn på et tidlig tidspunkt i barnets liv *sammen* skaper en mening med sin interaksjon, og at språket er et viktig redskap i denne prosessen. Dialogen med foreldrene påvirker barnets måte å tenke og løse problemer på, og gir det muligheter til å reflektere over og delta i sosiale erfaringer (Laible, 2004). I Vygotskys utviklingsteori er den sosiale aktiviteten det viktigst fundamentet barnet bygger sin sosio-kognitive vekst og utvikling på. Slik aktivitet handler tidlig i livet mye om interaksjonen med foreldrene, hvor barnet lærer hvilke verdier som er viktige i den kulturen det vokser opp i og får gradvis rettleiding som fører til internalisert selvregulering (Bukatko, 1998).

Vygotsky hevdet at det mest potente verktøy en kultur kan gi et barn er språket, fordi det gir barnet en sosial kontekst og arena, hvor det kan delta og formidle seg, men også fordi det er en ny måte å organisere og forme sine tanker på. Diskursen mellom barnet og omsorgsgiver spiller en avgjørende rolle for barnets sosio-kognitive utvikling, og følgerig for den emosjonelle utvikling og forståelse. Således gir emosjonell modenhet barnet mulighet til innsikt i egen og andre menneskers atferd (Denham, 1986). I tråd med Vygotskys tanker om språk, sosial-kognitiv utvikling og emosjonell utvikling og forståelse, vil jeg i det følgende si litt om førskolealderens betydning i denne sammenheng.

Førskolealderen er spesielt viktig for utvikling av emosjonell forståelse, både fordi barnets språklige kapasitet er i sterk utvikling, men også fordi dets forståelse av seg selv og andre øker. I denne perioden er utviklingen av «theory of mind» (ToM) i sterk vekst, og gjør barnet i stand til å sette seg inn i andre menneskers psykologiske karakteristika; så som andres tankegang, motiver og intensjoner. Dette øker barnets forståelse for andres atferd. Språket er en viktig nøkkel til barnets aktive deltakelse i det sosiale liv og gjør det i stand til å uttrykke og formidle emosjoner om indre tilstander og også om hvordan det oppfatter andres atferd.

Det går et viktig skille mellom det å uttrykke, og det å fortelle om sine følelser. Allerede fra to års alder er barnet godt utstyrt i forhold til å begynne å fortelle om sine emosjoner, og også stille spørsmål om hva andre føler, og hva som forårsaket følelsen. I diskursen mellom barnet og omsorgspersonen lærer barnet om årsaker og konsekvenser av emosjonelle erfaringer de selv ikke har erfart. Wellman, Harris, Banerjee og Sinclair (1995) studerte spontane bemerkninger om emosjoner hos to-, tre- og fireåringer i vanlige interaksjoner i familier, og avdekket at to-åringer snakker systematisk om positive emosjoner (føle glede, føle kjærlighet, å le), og om negative emosjoner (føle sinne, føle frykt, føle seg redd, føle seg trist, å gråte). Interessant nok fant

Wellman *et al* (1995) at halvparten av alle bemerkninger i aldersgruppen to år, handlet om nå-følelser, og den andre halvparten handlet om tidligere, framtidige og tilbakevendende følelser. Barnet er således tidlig i sin utvikling i stand til å fortelle om sine følelser – ikke bare gi uttrykk for dem nonverbalt. Etter hvert som det blir eldre, og får et bedre grep om språket, integreres emosjonsrelaterte diskusjoner i samtaler med omsorgsgiver om nylige hendelser, nå-erfaringer, historier barnet lager selv, og betraktninger om ting som skje i nær framtid. Årsaken til denne utviklingen ligger spesielt i to forhold; den språklige utviklingen hvor ordforrådet øker raskt og gir barnet et språklig fundament slik at det kan dele forståelse av psykologiske erfaringer i samtaler, og omsorgsgivers mind-mindedness¹⁰ (Meins, 1997) som gjør at små barn i samtaler gis en mulighet til å delta i den voksnes psykologiske verden. (Damon & Learner, 2006). Det er nærliggende å anta at innholdet i diskursen har en viktig innflytelse på barnets psykologiske forståelse. Likeledes at den sosiale interaksjonen hvor barnet blir «sett» er viktig.

Metode

Arbeidet med spesialet er fundert i den fagkunnskap, design og de metoder som Handbook of Attachment, Handbook of Child Psychology, Handbook of Emotions og Attachment Disorganization representerer.¹¹

Kriterier for hvilke type arbeider, design og metoder som er brukt

Det har vært viktig å sette noen klart definerte krav i forhold til utvalgskriteriene for hvilke typer forskningsarbeider jeg ønsket å inkludere i denne review-artikkelen. Ett slikt krav er at forskningsarbeidene¹² skal ha vært publisert i internasjonalt anerkjente tidsskrifter av typen Child Development, Developmental Psychology, Journal of Child Psychology and Psychiatry.

Et annet krav til forskningsarbeidene var at forskerne skulle ha anvendt én eller flere av følgende metoder for å måle tilknytningstrygghet; Strange Situation Procedure, (Ainsworth *et al*, 1978), Desorganisert tilknytning (Main & Solomon, 1986, 1990) observert under Ainsworths Strange Situation Procedure og Attachment Q-sort (AQS) (Waters & Dean, 1985), og én eller flere av følgende metoder for måling av emosjonell forståelse: Laboratory Temperament Assessment Battery (LAB-TAB), Risk Room Paradigm, Two-part affective perspective-taking (Denham, 1986), Atypical Maternal Behavior Instrument for Assessment and Classification Coding System

10 Meins (1997) Cassidy & Shaver, (1999:781)

11 Bøkene oppført i egen litteraturliste

12 Forskningsartiklene er oppført i egen litteraturliste

(AMBIANCE) observert under Strange Situation Procedure og Assessing Emotional Understanding in Interviews (Fabes *et al*, 1998). Videre har det vært et krav at $n < 30$ deltakere eller flere, samt at utvalget skulle ligge i aldersgruppen 0 til 6 år.

Beskrivelser og resultater fra studiene i spesialet

Laible & Thompsons (1998) studie

I det følgende beskrives en studie, hvis resultater kan være med til å belyse den betydning alder, kjønn og trygg tilknytning har for utvikling av emosjonell forståelse. Studien er sentral for min problemstilling, i det den belyser tilknytningstrygghet sett i forhold til utvikling av emosjonell forståelse av negative og positive emosjoner.

Studien belyser relasjonen mellom tilknytning og emosjonell forståelse hos førskolebarn. Laible & Thompson ville ikke fremsette en definitiv hypotese for relasjonen tilknytning og emosjonell forståelse, og laget derfor denne studien for å undersøke eventuelle relasjoner.

Tidligere er det funnet konsistent økning i emosjonell forståelse når barn blir eldre (Denham *et al.*, 1994), men få forskere har undersøkt den påvirkning alder har på tvers av forskjellige aspekter ved emosjonell forståelse, og på tvers av emosjoners valør. Laible & Thompson ser derfor i denne studien på hvilken betydning barns alder har for emosjonell utvikling.

Videre undersøker Laible & Thompson om det finnes kjønnsforskjeller hos førskolebarn i utvikling av emosjonell forståelse, idet empirisk evidens som støtter forbindelsen mellom kjønn og emosjonell utvikling, er noe inkonsistent (Gross & Ballif (1991).

Metode

Utvalget besto av 41 førskolebarn, 21 drenge og 20 piger, i alderen 32 – 68 måneder, gjennomsnittsalder: 50,4 måneder. Barna og deres mødre var rekruttert fra fire førskolesentre. Én dreng deltok ikke, således er $n=40$.

Tilknytningstrygghet ble målt med Attachment Q-set (AQS), 3.0, (Waters & Dean, 1985)¹³. AQS er ment å skulle avdekke barnets trygg-base-atferd. Emosjonell forståelse ble målt på to måter: Denhams (1986) affektive perspektivtakingsoppgaver, og en tilpasset utgave av Fabe et als. (1988) måling av små barns spontane emosjonelle forståelse.

Denhams (1986) todelte, affektive perspektivtakingsoppgaver måler barnets evne til å gjenkjenne

¹³ AQS er en psykometrisk prosedyre som består av 90 beskrivende utsagn om barnets atferd i interaksjon med omsorgsgiver.

emosjonelle ansiktsuttrykk; barnet peker på det ansiktsuttrykk som stemmer best overens med hver av de fire emosjonene trist, sint, glad og redd¹⁴. Barnet ser deretter 20 vignetter med hånddukker fulgt av vokalt eller visuelt stikkord. 8 av de 20 vignettene er *stereotypiske* historier¹⁵. De resterende 12 vignetter er *ikke-stereotypiske* historier¹⁶. Hvert av intervjuene om hva dukkene føler er tilpasset barnets forventete respons på bakgrunn av mødrenes svar på hvordan de mente deres barn ville respondere på de 12 *ikke-stereotypiske* historiene; for eksempel om barnet vil føle glede eller være redd når det ser en stor, men vennlig hund. Variasjonen var stor i mødres respons: 45% mente deres barn ville bli redd, mens 55% mente barnet ville bli glad.

Barnet ble vist dukker med inkonsistente følelser i forhold til mors prediksjoner; én for hver av de 12 *ikke-stereotypiske* historiene. I de tilfellene hvor mor predikerte at barnet vil bli glad for å se en stor, men vennlig hund, viste man barnet at dukken var *redd* for hunden. De *ikke-stereotypiske* vignettene var laget for å teste om barnet kan skille egne følelser fra dukkens. Etter hver vignett ble barnet spurt om hva det trodde dukken hadde følt, og om det kunne velge det emosjonelle ansiktsuttrykket barnet mente passet best, og feste det til dukkens ansikt.

Fabes & al (1988) prosedyre¹⁷, ble brukt i den andre målingen. Emosjonell forståelse ble målt av observatører i kontekster hvor barn kom med spontane emosjonelle vurderinger. Barnas tilknytningstrygghet var ukjent for observatøren. Når én av de fire emosjoner *glad, trist, sint* eller *redd* ble uttrykt av et av barna, ble emosjonen og sammenhengen den oppsto i, beskrevet av observatøren. Observatøren henvendte seg så til et barn som befant seg i nærheten av barnet som ga uttrykk for emosjonen, og stilte to spørsmål: «Hva føler barnet som ble utsatt for emosjonen?», og «Hvorfor føler barnet det du beskriver?» Observatøren intervjuet kun om de emosjoner hvor det var opplagt at barna hadde observert to ting; selve emosjonen og dens årsak. Oppklarende spørsmål ble stilt hvis det var mistanke om at barna ikke hadde forstått spørsmålet. I noen tilfeller ble spørsmålet stilt på nytt. Barna ble observert over en periode på fire uker; én - tre timer per gang, til det var minst fem intervjuer per barn. Hvert av intervjuene inneholdt minst én negativ og én positiv ladet emosjon.

For å måle interskåre-reliabilitet samarbeidet to observatører i 49 intervjuer, hvor den ene intervjuet barnet, og begge noterte sine observasjoner uavhengig av hverandre. Prosedyren ble gjentatt tre ganger, hver gang med ny observatør. Interskåre-reliabiliteten var 96% for måling av den observerte emosjon ($\kappa = .93$), og 92% ($\kappa = .84$), for årsaksforløpet til den emosjonelle

14 Et eksempel: «vis meg et lykkelig ansikt»

15 Dukkene viser følelser konsistent med situasjonen; føle frykt i fryktsituasjoner

16 Dukkene viser følelser inkonsistent med situasjonen; det motsatte av hva barnet ville ha følt i situasjonen.

17 «Young children's appraisals of others' emotional reactions» tilpasset utgave.

hendelsen. Interskåre-reliabiliteten var 100% for respons på hvert spørsmål.

Emosjonelt forståelsesnivå ble målt ved å sammenlikne barnets vurdering av den emosjonelle hendelsen med observatørens koding – enten *enighet* med barnets vurdering eller *uenighet*. For å identifisere en av emosjonene *sint*, *glad*, *trist* og *redd*, ble barnets respons kodet som *enig* dersom emosjonen var den samme som den observatøren hadde rapportert, og *uenig* i motsatt fall. Interskåre-reliabilitet var 100% ($\kappa = 1.00$) for koding av enighet/uenighet ved identifisering av emosjonen, og 97% ($\kappa = .94$) for koding av årsaken til emosjonen.

Resultater

Beskrivende data

Tilknytningstrygghet ble vurdert ut fra mødrenes AQS-sort. Skåren ble korrelert med skåren for hvert kort i en «criterion sort». En tests validitet kan måles ved å korrelere skåren for testen med eksterne kriterier, som gjort i denne studien. For å finne barns trygge tilknytning korrelerte en de uavhengige skåringene, foretatt av tilknytningsekspertene (Waters & Deane, 1985)¹⁸, med skåren fra mødrenes AQS.¹⁹

Skåren for hvert barn på de 20 vignettene i de affektive perspektivoppgavene ble slått sammen, og lagt til skåren for barnets identifisering av emosjoner (Denham, 1986)²⁰. For å klarlegge relasjonen mellom tilknytning og emosjonell forståelse, ble den totale skåren for affektiv perspektivtaking brutt ned i underskårer. Separate skårer ble beregnet for de stereotypiske og ikke-stereotypiske vignettene, og for vignetter med positivt og negativt ladete emosjoner. Det ble tatt høyde for det enkelte barns antall positive og negative emosjoner i målingen av den affektive perspektivtakingen.

Laible & Thompson gjennomførte 264 intervjuer med 40 barn om naturlig forekommende emosjonelle hendelser ($M = 6.60$ per barn, $SD = 1.37$, range 5 – 11). Gjennomsnittlig handlet 3.85 ($SD = 1.21$, range 1 – 7) av intervjuene per barn om positivt ladete emosjoner, og 2.23 ($SD = 0.80$, range 1 – 5) om emosjoner med negativ valør. Antall intervjuer i studien varierte fra barn til barn. Derfor ble deler av enigheten mellom barnet og observatøren om hvilken emosjon det handlet om og foranledningen til emosjonen, beregnet for hvert barn.

For å klarlegge relasjonen mellom tilknytning og emosjonell forståelse ble det beregnet separate

18 Laible & Thompson (1998)

19 Min kommentar: Data i denne studien er samlet inn på forskjellige tidspunkt, og har derfor sannsynligvis en større prediktiv verdi.

20 Denhams prosedyre ble fulgt

skårer for å kunne identifisere emosjonen og dens foranledning. Samme prosedyre ble fulgt for intervjuer om emosjoners negative og positive valør²¹.

Resultater for tilknytningstrygghet og total emosjonell forståelse

De to målene på emosjonell forståelse; skårene for affektiv perspektivtaking og intervjuer om naturlig forekommende emosjoner, korrelerte signifikant ($r = .69, p < .001$). For å predikere barns evne til å forstå andres emosjoner ble alder, kjønn og tilknytningstrygghet lagt inn i en hierarkisk regresjonsmodell. Fordi andre forskere har funnet konsistent økning i barns emosjonelle forståelse i løpet av førskolealder, ble alder lagt først inn i modellen. Videre ble kjønnsforskjeller lagt inn på bakgrunn av andre forskeres funn av kjønnsforskjeller i løpet av førskolealderen.

Tilknytningstrygghet ble lagt inn til slutt, for å bestemme om denne variabelen forklarte den signifikante økningen i variasjonen i emosjonell forståelse, ut over det som kunne forklares med alder og kjønn.

Resultatet for tilknytningstrygghet og total emosjonell forståelse viste at alder har signifikant betydning, og at eldre barn hadde den beste forståelsen. Kjønn ga ingen signifikant økning i prediksjon av emosjonell forståelse. Tilknytningstrygghet ga et signifikant, og selvstendig bidrag, til emosjonell forståelse; trygge barn skåret høyere på total emosjonell forståelse enn utrygge. Nedenfor presenteres resultatene for tilknytningstrygghet og emosjoners valør.

Resultater for tilknytningstrygghet og emosjoners valør

Laible & Thompson undersøkte om tilknytningstrygghet predikerte større forståelse for alle emosjoner, både positive og negative. Skårene for affektive perspektivtakingsoppgaver og intervjuer om naturlig forekommende emosjoner korrelerte signifikant med positivt ladete emosjoner ($r = .58, p < .001$), derfor ble skårene konvertert til z -skårer og summert. Således laget man en samlet indeks for forståelse av emosjoner med positiv valør. Det samme ble gjort i forhold til negative emosjoner ($r = .38, p < .05$); skårene ble konvertert til z -skårer, summert og presentert i en samlet indeks for alle emosjoner med negativ valør.

Variablene alder, kjønn og tilknytningstrygghet ble lagt inn i en hierarkisk regresjonsmodell for positivt og negativt ladete emosjoner²². Resultatet for emosjoner med positiv valør viste at alder var den eneste variabel som kunne forklare en signifikant del av variasjonen. Verken kjønn eller

21 Appendix A, Laible & Thompson (1998): Table 1

22 Appendix A, Laible & Thompson (1998): Table 2

tilknytningstrygghet førte til signifikant økning av variasjonen for forståelse av positivt ladete emosjoner. Laible & Thompson fant at eldre barn presterte kun litt bedre enn yngre i sin forståelse av positivt ladete emosjoner.

For negativt ladete emosjoner fant en at alder og tilknytningstrygghet hadde betydning for en signifikant del av variasjonen, mens kjønn ikke hadde noen betydning. Laible & Thompson slår i undersøkelsen fast, at barn som skårer høyere på tilknytningstrygghet viser bedre negativ emosjonell forståelse enn barn med lavere skåre.

For å kunne forutsi hvor nøyaktig barn er i stand til å bestemme hvilken hendelse som går forut for en emosjon, laget Laible & Thompson en modell med utgangspunkt i barns emosjonelle forståelse av de *stereotypiske* og *ikke-stereotypiske* vignetter i perspektivtakingsoppgavene, og evne til å identifisere emosjoner, årsak og foranledning til emosjoner.

Positiv korrelasjon mellom perspektivtakingsoppgavene og de *ikke-stereotypiske* vignettene ($r = .63, p < .001$), ble funnet, konvertert til z -skåre og summert. Intervjuene om hva dukkene følte i de *stereotypiske* og *ikke-stereotypiske* historiene, avdekket kun marginal korrelasjon ($r = .28, p < .80$), mellom identifisering av emosjonen og dens foranledning.

For å belyse disse relasjonene, laget Laible & Thompson en hierarkisk regresjonsmodell²³, hvor de fant at alder og tilknytning hadde signifikant betydning, mens kjønn ikke hadde betydning. I intervjuene om hva dukkene følte, fant en at eldre barn skåret høyere enn yngre og at tryggere tilknyttete barn skåret høyere enn utrygge på emosjonell forståelse.

I intervjuene om naturlig forekommende emosjonelle hendelser fant Laible & Thompson at alder, kjønn og tilknytningstrygghet ikke hadde betydning for barns evne til å *identifisere emosjoner*. I modellen laget for å predikere barns evne til å bestemme *foranledningen til en emosjon*, fant en derimot at alder, kjønn og tilknytningstrygghet hadde signifikant betydning; eldre barn var meget bedre i stand til å bestemme foranledningen til emosjoner, og drenge ($M = .066, SD = 0.25$) var bedre til dette enn piger ($M = 0.45, SD = 0.21$). I tillegg fant en at barn med høyere trygg tilknytningsskåre presterte bedre enn dem med lavere skåre.

Oppsummering av resultater for Laible & Thompson (1998) studie

Laible & Thompson fant at tilknytningstrygghet predikerte prestasjonen i de to emosjonsoppgavene. Dette indikerer at trygg tilknytning kan underlette barns forståelse av emosjoner, men at tilknytningstrygghet kun predikerer emosjonell forståelse for emosjoner med negativ valør, som

23 Appendix A, Laible & Thompson (1998): Tabell 3

frykt, sinne og tristhet. Alder alene var meget svakt relatert til barns evne til å vurdere og forstå positive emosjoner, mens både alder og tilknytningstrygghet var relatert til vurdering og forståelse av negative emosjoner. Alder var den sterkeste og mest konsistente prediktor for emosjonell forståelse. Kjønnforskjeller ble ikke funnet i denne studien, bortsett fra i ett tilfelle: her gikk forskjellen overraskende i favør av drenge, som var bedre til å bestemme forløpet til emosjoner.

Beskrivelse av Kochanskas (2001) studie

Resultatene fra studien som beskrives i det følgende, kan være med til å belyse den betydning forskjellig tilknytningstrygghet kan ha for individuelle forskjeller i emosjonell utvikling. Sett i forhold til min problemstilling, er denne studien relevant fordi den belyser forbindelser mellom forskjellig tilknytningstrygghet og utvikling av de grunnleggende emosjonsystemer frykt, sinne og glede, fra meget tidlig alder.

Kochanska reiser to spørsmål om individuelle forskjeller i emosjonalitet hos barn med forskjellig tilknytningstrygghet: 1) finnes det forskjeller i emosjonalitet? og, 2) reagerer barn med ulik tilknytningstrygghet forskjellig på *episode-konsistente* og *-inkonsistente emosjoner*?

Undersøkelsen benyttet standardiserte laboratorieprosedyrer for å observere mønsteret i barns grunnleggende emosjonelle respons på affektive stimuli. Undersøkelsen var longitudinell, og ble utført første gang ved ni måneder, så ved 14, 22 og 33 måneder. Barna hadde forskjellig tilknytningstrygghet.

I følge Kochanska vet man relativt lite om kvaliteten på grunnleggende emosjonelle systemer hos barn med forskjellig tilknytningstrygghet. Kochanska peker på dette viktige, men lite utforskete området, og undersøker i denne studien de grunnleggende systemene frykt, sinne og glede hos 112 barn i alderen 9 måneder til 3 år. Standard laboratorie-episoder som er laget i den hensikt å framkalle frykt, glede og sinne hos barn, anvendes.

Et viktig aspekt ved Kochanskas studie, er at den gir kunnskap om barns emosjonelle mønster ved 9 måneders alder, og tilknytningstrygghet ved 14 måneder i fremmedsituasjonen. Ved å teste frykt, sinne og glede så tidlig som ved 9 måneder har en mulighet til å se på forløperne til tilknytningstrygghet.

Metode

Utvalget besto av 112 barn, ni måneder - tre år. Mødre og barn ble observert i 1.5 – 2 timer i

hjemmet da barna var 9 måneder, 1.5 – 2 timer i laboratoriebesøk ved 14 måneder og 2.5 – 3 timer i to laboratoriebesøk ved 22 og 33 måneder.

Måling av tilknytningstrygghet

I det første laboratoriebesøket ved 14 måneder, benyttet Kochanska fremmedsituasjonen til Ainsworth & Witting (1969) for å måle barnets tilknytningstrygghet. Blant de 108 barna ble 58 (54%) klassifisert som trygge (B), og 50 (46%) som utrygge. Av de utrygge var 22 (20%) unnvikende (A), 18 (17%) var ambivalente (C), 8 (7%) var desorganisert (D) og 2 (2%) (U) var ikke klassifiserbare.

Måling av emosjonssystemene frykt, sinne og glede

Kochanska benyttet LAB-TAB²⁴ (Goldsmith & Rothbart, 1996) for å måle episoder av frykt, sinne og glede ved 9, 14, 22 og 33 måneder. LAB-TAB er et standardisert verktøy som måler flere dimensjoner i tidlig temperament. Episodene er laget for å fremkalle spesifikke emosjoner hos barn. Alle målinger på alle tidspunkt, ble utført av en forskningsassistent, mens mor var til stede i rommet. Mødre deltok i noen episoder, for eksempel «Peek-a-Boo». Kochanska benyttet i tillegg et egenutviklet verktøy, «Risk-Room»-prosedyren (Kochanska, 1995), for å fremkalle frykt ved 22 og 33 måneder. Verktøyet består av sju frykt- og tre gledes-episoder.²⁵

Kochanska analyserer og presenterer data for henholdsvis *episode-konsistente* og *-inkonsistente* emosjoner, hver for seg. Resultatene fremkommer ved først å gjøre en preliminær analyse av stabiliteten i hver emosjon over tid, og deretter utføre en *MANOVA* for å undersøke emosjonell utvikling hos barn med ulik tilknytningstrygghet. Analysen ser på emosjonssystemene sinne, glede og frykt hos begge kjønn i de fire tilknytningsgruppene trygg, utrygg ambivalent, utrygg unnvikende og desorganisert, på måletidspunktene 9, 14, 22, 33 måneder. En *multippel regresjonsanalyse* ble gjort til slutt for å undersøke om tilknytningstrygghet ved 14 måneder kunne predikere emosjonsskåren ved 33 måneder, utover stabiliteten i det respektive emosjonssystem. For å kontrollere for stabiliteten, ble det lagt inn skårer for 9, 14 og 22 måneder. I forlengelse av denne tilnæringsmåten ble det lagt inn en samlet vurdering av alle negative og positive emosjoner på hvert måletidspunkt. Analogt ble prediksjonene for skårene ved 33 måneder undersøkt. Standardiserte emosjonsskårer ble brukt i alle analyser for å vise de relative forskjeller mellom gruppene, i stedet for «absolutte» forskjeller.

24 The Laboratory Temperament Assessment Battery (LAB-TAB): Locomotor Version 3.0. University of Wisconsin

25 Risk-Room-prosedyren, tilpasset fra Kagan, Reznick, & Gibbons, (1989)

Resultater

Preliminær analyse: Longitudinell stabilitet i emosjonssystemene frykt, sinne og glede

I den preliminnære analysen ble korrelasjonen for de tre emosjonssystemer beregnet på tvers av målingene ved 9, 14, 22 og 33 måneder. Noe stabilitet ble funnet i alle emosjonssystemer.

Resultatet for de *episode-konsistente*, negative emosjoner frykt og sinne, var signifikant stabil mellom 22 og 33 måneder, $p < .001$. Frykt var stabil mellom 14 og 22 måneder, $p < .01$. Emosjonen glede var signifikant stabil mellom 9 og 14 måneder, $p < .01$, og mellom 9 og 22 måneder, $p < .001$. Glede var også stabil mellom 14 og 33 måneder, $p < .01$, og mellom 22 og 33 måneder, $p < .001$.

Resultatene viste longitudinell stabilitet i alderen 9 – 33 måneder for de *episode-konsistente* emosjoner²⁶

Korrelasjoner for *episode-inkonsistente* emosjoner indikerer at smil i sinne- og fryktepisoder var signifikant stabile. Smil i frykt-episoder var stabil mellom 9 og 14 måneder, $p < .001$ og 9 og 33 måneder, $p < 0.25$, mellom 14 og 22 måneder, $p < .01$, mellom 14 og 33 måneder, $p < .001$, og mellom 22 og 33 måneder, $p < .001$. Smil i sinne-episoder var stabil mellom 14 og 22 måneder, $p < .05$, mellom 14 og 33 måneder, $p < .05$, og mellom 22 og 33 måneder, $p < .001$. Fortvilelse i episoder som var ment å utløse glede, var ikke stabil.

Resultatene viste longitudinell stabilitet i frykt- og sinne-episoder, men ikke glede-episoder.

Nedenfor vises utviklingen i emosjonssystemene i de fire tilknytningsgruppene (A, B, C, D/U) med resultater fra testing av de *episode-konsistente*- og *episode-inkonsistente* emosjoner.

Resultater for de episode-konsistente emosjonene

Kochanska brukte MANOVA ved 9, 14, 22 og 33 måneder for å se på utviklingen av emosjonssystemer i tilknytningsgruppene. Skårene for de *episode-konsistente* emosjonene frykt, sinne og glede var avhengige variabler. Emosjoner (tre nivåer: frykt, sinne og glede) og måletidspunkt (fire nivåer: 9, 14, 22 og 33 måneder) var *innenfor-subjekt-faktorer*.

Tilknytningsgruppene A, B, C, D/U) og kjønn var *mellom-subjekt-faktorer*.²⁷

På alle måletidspunkt i undersøkelsen viste resultatene at drenge og piger med forskjellig tilknytningstrygghet uttrykte sine emosjoner forskjellig. For å forstå denne effekten laget

26 Appendix A, Kochanska (2001): Tabell 4

27 Appendix A, Kochanska (2001): Tabell 1 - 3

Kochanska en samlet skåre for hver emosjon på tvers av måletidspunktene (9, 14, 22, 33 måneder). Skåren ble benyttet i en ny MANOVA, hvor emosjonen (én av de tre) var *innenfor-subjekt-faktor*, og kjønn- og tilknytningsgruppe var *mellom-subjekt-faktor*. For nøyaktig å klarlegge tilknytningseffekten, utførte Kochanska tre enveis-ANOVA'er for å sammenlikne de fire tilknytningsgruppene. Resultatet indikerte at ambivalente barn både var reddere enn barn i de tre andre gruppene, og mindre glade enn unnvikende barn.

Kjønnseffekten ble undersøkt i en separat ANOVA for hver av emosjonene frykt, sinne og glede. Effekten var signifikant for frykt og sinne; drenge var mindre redde og sintere enn piger. Resultatene viste også at drenge var gladere enn piger.

Retningen for den emosjonelle utviklingen (på tvers av måletidspunktene) var forskjellig for de fire tilknytningsgruppene. For å finne effekten av interaksjonen mellom tilknytningsgruppe, emosjon og måletidspunkt, utførte Kochanska en MANOVA for hver av de tre emosjoner frykt, sinne og glede. Resultatet viste signifikante effekter for hvert av de tre emosjonssystemer; for frykt, $F(9,288) = 2.51, p < .01$; for sinne, $F(9,285) = 2.53, p < .01$; og for glede, $F(9,285) = 1.99, p < .05$.

Effektene ble fulgt opp på tre måter; 1) undersøke eventuelle longitudinelle forandringer i emosjoner innenfor tilknytningsgruppene, 2) sammenlikne emosjoner blant tilknytningsgruppene ved hver måling, og 3) finne en emosjonsprofil innen hver tilknytningsgruppe for hver måling²⁸

Punkt 1) *longitudinelle forandringer i emosjonene innenfor tilknytningsgruppene*, indikerte analysen at unnvikende barns *frykt* økte betraktelig ved 33 måneder, og at deres frykt på dette tidspunktet var signifikant høyere enn ved 9 måneders alder, $t(21) = -2.27, p < .05$, ved 14 måneder, $t(21) = -2.52, p < .05$, og ved 22 måneder, $t(21) = -3.56, p < .005$. Skåren for trygge barns *sinne* økte mellom 9 og 14 måneder, men minsket mellom 14 og 33 måneder. Skåren for ambivalente barns *glede* sank etter 9 måneder: den var lavere ved 14, 22 og 33 måneder. Desorganiserte barn hadde høyere skåre på *sinne* ved 33 måneder enn ved 9, 14 og 22 måneder: ved 9 måneder, $t(8) = -2.81, p < .025$, ved 14 måneder, $t(8) = -4.69, p < .0025$, ved 22 måneder, $t(8) = -2.86, p < .025$. *Fryktskåren* til desorganiserte barn sank mellom 22 og 33 måneder, $t(9) = 3.37, p < .01$.

Punkt 2) *å sammenlikne emosjonene for hver tilknytningsgruppe ved hver måling*, anvendte Kochanska ANOVA og Student-Neuman-Keuls tester for å sammenlikne de fire tilknytningsgruppene for hver emosjon, på hvert måletidspunkt. En fant ingen forskjeller for noen av emosjonene ved 9 og 22 måneder, men Kochanska fant forskjeller blant gruppene ved 14 og 33 måneder; en enveis ANOVA viste signifikans i forhold til frykt ved 14 måneder $F(3, 104) =$

28 Kohanska (2001:482).

3.43, $p < .025$, og for glede, $F(3, 104) = 3.80$, $p < .025$. Ambivalente barn var reddere enn unnvikende og trygge barn, og mindre glade enn unnvikende barn. En enveis ANOVA ved 33 måneder viste signifikans i forhold til frykt $F(3,99) = 4.50$, $p < .01$. En fant at ambivalente barn forble reddere enn trygge. Imidlertid fant en også at unnvikende barn hadde blitt reddere enn de trygge, og at desorganiserte barn var sintere enn trygge og ambivalente barn.

Punkt 3) å finne en emosjonsprofil for hver tilknytningsgruppe. De tre emosjoner frykt, sinne og glede ble sammenliknet innenfor hver gruppe, og måletidspunkt. Kochanska fant at det ved 9 måneders alder var én signifikant forskjell, men kun for unnvikende barn: frykt var signifikant lavere enn sinne $t(21) = -2.38$, $p < .05$ og signifikant lavere enn glede $t(21) = -2.74$, $p < .025$. Det var ingen forskjeller blant emosjonene for de andre tilknytningsgruppene²⁹. Kochanska fant betydelige forskjeller hos de to utrygge gruppene unnvikende og ambivalent tilknyttet, ved 14 måneder: Unnvikende barn viste signifikant lavere verdi for frykt enn for glede, $t(21) = -3.17$, $p < .005$. Det samme var tilfellet for sinne, $t(21) = -2.90$. Ambivalente barn viste derimot at frykt hos dem, var en sterkere emosjon enn sinne, $t(17) = 2.40$, $p < .05$, og den også var sterkere enn glede, $t(17) = 3.59$, $p < .005$.

Resultatene viste at ingen emosjon skilte seg signifikant fra de to andre i noen av tilknytningsgruppene ved 22 måneder. Emosjonsprofilen for ambivalente barn ved 33 måneder liknet den ved 14 måneder, hvor frykt var en sterkere emosjon enn sinne på begge måletidspunkter, $t(16) = 2.26$, $p < .05$, og glede, $t(16) = 2.44$, $p < .05$. For desorganiserte barn var sinne en sterkere emosjon enn frykt, $t(8) = -4.30$, $p < .005$, og glede, $t(8) = -2.25$, $p < .05$.³⁰

Resultater for de episode-inkonsistente emosjoner

Kochanska utførte en MANOVA ved 9, 14, 22 og 33 måneder for å se på uttrykte *episode-inkonsistente emosjoner*: emosjoner som uttrykkes inkonsistent med den utløsende episode³¹. De inkonsistente emosjoner blir her den avhengige variabelen. Type emosjon og måletidspunktet betegnes *innenfor-subjekt-faktor*, og tilknytningsgruppe og kjønn *mellom-subjekt-faktor*.

På alle måletidspunkt fant Kochanska at barn med forskjellig tilknytningstrygghet uttrykte emosjoner som var inkonsistent med angjeldende episode på forskjellig måte. Dette var tilfellet begge kjønn. Resultatet sammenfalt med indikasjonen fra den samlede interaksjonseffekten mellom tilknytningsgruppe og emosjon, $F(6, 190) = 2.70$, $p < .025$, og kjønn og emosjon, $F(2, 94) = 4.30$,

29 Kochanska (2001:482)

30 Appendix A, Kochanska (2001): Tabell 4

31 Barnet smiler i frykt- og sinne-episoder, og viser fortvilelse i gledes-episoder.

$p < .025$.

Kochanska laget en samlet skåre for hver *episode-inkonsistent* emosjon, på tvers av alle måletidspunkt (9, 14, 22 og 33 måneder). Disse skårene var den avhengige variabelen i en MANOVA, hvor en av emosjonene frykt, sinne eller glede ble betegnet som *innenfor-subjekt-faktor* og tilknytningsgruppe, og kjønn ble betegnet som *mellom-subjekt-faktor*. Resultatet viste at de multivariate (flere enn én avhengig variabel) interaksjoner var signifikante: tilknytningsgruppe og emosjon, $F(6, 200) = 2.59, p < .025$, og kjønn og emosjon, $F(2, 99) = 4.24, p < .025$.³²

Resultatet av en-veis ANOVA indikerte at *effekten av tilknytningsgruppe* var mest framtrødende for fortvilelse i gledes-episodene. Ambivalente barn viste mer fortvilelse enn trygge barn. Kochanska fant en *kjønns-effekt* for smil i frykt-episoder. Drengene hadde her en høyere skåre enn pigen; $F(1, 100) = 4.63, p < .05$ (drengene: $M = .14, SD = .57$; pigen: $M = -.13, SD = .58$). Nedenfor presenteres resultater knyttet opp mot tilknytningstrygghet ved 14 måneder som prediktor for emosjonell utvikling ved 33 måneder.

Resultater for episode-konsistente emosjoner

Kochanska gjennomførte tre hierariske multippel regresjonsanalyser for å undersøke om tilknytningstrygghet ved 14 måneder alene kunne bidra til å forklare variasjonen i emosjons-skårene ved 33 måneder. Hvilken effekt trygghet har, ble testet etter at det var kontrollert for den utviklingsmessige stabiliteten i emosjonen. Skårene i de tre regresjonsanalysene ble lagt inn ved 9, 14 og 22 måneder. I forlengelse av dette ble den totale sammensetning av negative og positive emosjoner lagt inn på hvert måletidspunkt (9, 14, og 22 måneder). Måletidspunktet omfattet både *episode-konsistente* og *-inkonsistente* emosjoner med samme med valør; enten negativ eller positiv.

På samme måte undersøkte Kochanska prediksjonen for skårene ved 33 måneder. Alle analyser brukte standardiserte emosjonsskårer, og uttrykker således relative forskjeller blant gruppene. Barnets kjønn ble lagt inn på Step 1, alle tidligere emosjonsskårer ble lagt inn på Step 2, og skåren for tilknytningstrygghet ved 14 måneder ble lagt inn på Step 3³³

Resultatet ved 33 måneder, viste at kjønn ikke var en signifikant prediktor i forhold til emosjonen frykt. Den tidligere fryktskåren utgjorde 36% av variasjonen, noe som sannsynligvis skyldtes den store effekten av denne skåren ved 22 måneder. Tilknytningstrygghet utgjorde hele 6% av variasjonen; barn som hadde vært trygt tilknyttet i spedbarnsalder viste mindre frykt ved 33

³² Kochanska (2001:483)

³³ Appendix A, Kochanska (2001): Tabell 5

måneder.

Drenge viste betydelig mer sinne ved 33 enn ved 22 måneder. Den tidligere skåren for emosjonen sinne økte med 9% av variasjonen. I likhet med emosjonen frykt, skyldtes økningen den store effekten av skåren ved 22 måneder. Tilknytningstrygghet utgjorde 6% av variasjonen; barn som hadde vært trygt tilknyttet som spedbarn viste mindre sinne ved 33 måneder.

Drenge viste mer glede ved 33 måneder. Kjønn utgjorde 6% av variasjonen, og den tidligere glede-skåren ved 14 og 22 måneder bidro til 16% av variasjonen, og bekreftet prediksjonen om emosjonell utvikling ved 33 måneder. Tilknytningstrygghet bidro ikke signifikant til å forklare variasjonen.

Oppsummert viser Kochanska et signifikant resultat for *episode-konsistente* emosjoner. Prediksjonen ivaretar mellom 23 og 43% av den forklarte variasjonen. De tidligere skårene, spesielt de senest utførte, var signifikante prediktorer for hver emosjon ved 33 måneder. Variabelen kjønn var knyttet til signifikante forskjeller for sinne og glede, og barn som hadde vært tryggere tilknyttet i spedbarnsalder, skåret betydelig lavere på de negative emosjonene frykt og sinne i 33 måneders alder. Kochanska hadde kontrollert for effekten av utviklingsmessig stabilitet for den gitte emosjon.

Resultater for episode-inkonsistente emosjoner

Kochanska undersøkte i tre regresjonsanalyser om tidlig tilknytningstrygghet predikerte *episode-inkonsistent* emosjonsskåre ved 33 måneder, utover stabiliteten i emosjonen.³⁴

Kjønnseffekt i forbindelse med smil i fryktepisoder, ble ikke funnet. De tidligere skårene ved 9, 14 og 22 måneder forklarte 21% av variasjonen. Tilknytningstrygghet bidro ikke til entydig forklaring på variasjonen. Resultatet viste at piger smiler betydelig mer i sinne-episodene ved 33 måneder, og at tilknytningstrygghet ikke bidro signifikant i regresjonsmodellen.

Kochanska fant ingen kjønnseffekter, eller effekter av tidligere skårer når det gjaldt fortvilelse i glede-episoder. Derimot fant en at tilknytningstrygghet i spedbarnsalder ga et unikt bidrag: spedbarn som var mindre trygt tilknyttet var mer fortvilet i glede-episoder ved 33 måneder.

Oppsummert viser Kochanskas resultat for *episode-inkonsistente* emosjoner at de tre sammenlikninger var signifikante. De tidligere skårene predikerte smil som respons på episoder som var ment å utløse negative emosjoner, og at piger ville smile i sinne-episoder. Resultatet viste at jo dårligere tilknytningstrygghet hadde vært i spedbarnsalder, desto mer fortvilelse viste barn av

³⁴ Appendix A, Kochanska (2001): Tabell 6

begge kjønn i episoder som var ment å utløse positiv affekt i 33 måneders alder.

Resultat for negative og positive emosjoner

For å kunne predikere barns emosjonalitet i 33 måneders alder, laget Kochanska to store sammenstillinger av negative og positive emosjoner på alle måletidspunkter.

Den negative sammenstillingen var et gjennomsnitt av frykt i fryktepisoder, sinne i sinne-episoder og fortvilelse i glede-episoder, på alle måletidspunkter.

Den positive sammenstillingen var en gjennomsnitt av glede i glede-episoder, glede i frykt- og sinne-episoder, også på hvert av måletidspunktene. To analoge regresjonsanalyser ble gjennomført; én for å predikere gjennomgående negativ emosjon, og én for å predikere gjennomgående positiv emosjon ved 33 måneder. Barnets kjønn ble lagt inn på Step 1, alle tidligere emosjonelle skårer ved 9, 14, 22 måneder ble lagt inn på Step 2, og skåren for tilknytningstrygghet ved 14 måneder ble lagt inn på Step 3.³⁵

Kochanskas resultat viste at drenge uttrykte betydelig mer negativ emosjonalitet ($M=.07$, $SD=.54$) enn piger ($M=-.80$, $SD=.49$). Den tidligere skåren utgjorde en signifikant andel av variasjonen (19%), noe som skyldtes skåren ved 22 måneder. Tilknytningstrygghet ved 14 måneder utgjorde alene 12.5% av variasjonen.

Tryggere barn viste mindre negativ emosjonalitet etter at det var kontrollert for effekten av utviklingsmessig stabilitet for den negative emosjon. Gjennomsnittet av total negativ emosjonalitet ved 33 måneder for de fire gruppene, ble lagt inn i en enveis ANOVA: total negativ emosjonalitet ved 33 måneder var høyest blant unnvikende barn ($M=.23$, $SD=.53$); signifikant høyere enn for den trygge gruppen ($M=-.17$, $SD=.44$), $F(3, 100) = 4.52$, $p < .01$.

Det var ingen kjønnseffekt for positiv emosjonalitet ved 33 måneder. De tidligere skårene utgjorde signifikante 32% andel av variasjonen. Dette skyldtes skårene ved 14 og 22 måneder. Tilknytningstrygghet ved 14 måneder var kun marginalt signifikant med 2% av variasjonen. Barn som hadde vært tryggere tilknyttet i spedbarnsalder, hadde en tendens til å vise mer positiv emosjonalitet.

Oppsummering av resultater fra Kochanskas studie

Longitudinell kontinuitet, dog svak, ble funnet i barns emosjonelle uttrykk i de tre

35 Appendix A, Kochanska (2001): Tabell 7

emosjonssystemer frykt, sinne og glede. Uttrykk for frykt syntes stabil fra 14 til 33 måneder, men var mest stabil etter 22 måneder. Uttrykk for glede var stabil fra 9 til 33 måneder, mens uttrykk for sinne ikke ble stabil før etter 22 måneder. Tryggere tilknytning ved 14 måneder predikerte mindre uttrykk for negativ emosjonalitet ca 20 måneder senere. Dette var tilfelle for frykt og sinne, og den totale negative emosjonelle skåre, inkludert fortvilelse i forbindelse med gledesstimuli.

Kochanska (2001) fant at *dreng* uttrykte betydelig mer negativ emosjonalitet enn *piger* i forbindelse med *episode-konsistente* emosjoner da de var 33 måneder, og at tryggere barn viste mindre negativ emosjonalitet enn utrygge. Hun fant også at barn som hadde vært trygt tilknyttet i spedbarnsalder, hadde en tendens til å vise mer positiv emosjonalitet.

For de *episode-inkonsistente* emosjoner, viste *piger* at de smilte mer i sinne-episoder enn *dreng*. Kochanska fant at jo dårligere tilknytningstryggheten hadde vært i spedbarnsalder, desto mer fortvilelse viste barn av begge kjønn i episoder som var ment å utløse positiv affekt.

Beskrivelse av Ontai & Thompson (2002) studie

I det følgende beskrives en studie, hvis resultater kan være med til å belyse den betydning tilknytningstrygghet og mors diskursstil om emosjoner, kan ha for barns emosjonelle utvikling og forståelse. Sett i forhold til min problemstilling er denne studien relevant, fordi den belyser forbindelser mellom tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse hos tre- og femåringer i en periode i livet hvor barn er i betydelig kognitiv vekst.

I to studier undersøker Ontai & Thompson hvilken betydning mors diskursstil og barns tilknytningstrygghet kan ha for emosjonell utvikling. I Studie 1, da barna var tre år, kunne man noe uventet ikke predikere emosjonell utvikling ut fra tilknytningstrygghet og mors diskursstil. Ontai & Thompson gjorde derfor en ny undersøkelse da barna var fem år (Studie 2), og fant, konsistent med forventningene, at trygg tilknytning predikerte dypere emosjonell forståelse.

Konsistent med tidligere forskning handler Ontai & Thompsons hypotese om at barns trygge tilknytning vil kunne assosieres med utdypende narrativ stil hos foreldre (Etzion-Carasso & Oppenheim, 2000), og dypere emosjonell forståelse hos barn (Fonagy *et al.*, 1997; Laible & Thompson, 1998; Meins *et al.*, 1998; Steele *et al.*, 1999).

Ontai & Thompson forventet at en utdypende narrativ stil ville predikere økt emosjonell forståelse, uavhengig av tilknytningstrygghet (Laible & Thompson, 2000). Spesielle forventninger hos Ontai & Thompson knyttet seg til at barn ville vise større emosjonell forståelse i en trygt tilknyttet relasjon, hvor den voksne hadde en utdypende narrativ stil.

Det var også en forventning om at kjønn ville være en faktor, siden tidligere studier hadde funnet kjønnsforskjeller i mor-barn-konversasjoner om emosjoner (Kuebli *et al*, 1995; Cervantes & Callanan, 1998). Den kontekst disse sosiale påvirkninger utviklet seg i, var spesielt interessant sett i lys av de teoretiske forventningene Ontai & Thompson hadde til hvordan mor-barn-samtaler ville påvirke svært unge, trygt tilknyttete barns emosjonelle representasjoner om seg selv og andre. Målsettingen ble derfor først å undersøke de sosiale påvirkningene hos barn som en antok var unge nok til at deres emosjonelle forståelse ikke var fullt ut befestet.

Studie 1 viste at den emosjonelle forståelsen hos tre-åringere fremdeles var lite utviklet. Ontai & Thompson gjorde derfor en undersøkelse med de samme barna på et senere tidspunkt (Studie 2), når individuelle forskjeller i emosjonell forståelse var mer moden. Undersøkelsen ble gjort da barna var 5 år. Deltakerne i Studie 1 ble kontaktet for deltakelse i Studie 2, hvor 29 mødre og deres barn (gjennomsnittsalder = 60.84 mndr; $SD = .32$; 13 drenge, 16 piger) deltok. I det følgende presenteres først metode, og så resultater for Studie 1.

Metode Studie 1

Utvalget besto av 52 treåringer (27 piger, 25 drenge; M alder = 41.2 måneder, $SD = 3.0$ måneder) og deres mødre. Deltakerne ble rekruttert fra førskoler. De fleste dyadene kom fra middelklassen (86%), mens 6% var afro-amerikanere og 6% spanske. Gjennomsnittlig utdanningsnivå for mødrene var fire års høyskolestudier. To dyader ble droppet fra analysen, fordi de ikke fullførte det andre besøket i Studie 1.

Måling av mors konversasjonsstil

Mors konversasjonsstil ble målt ved hjelp av fem historier som mor leste fra boken *Feelings* (Brandenburg, 1984). Historiene ble lest i følgende rekkefølge: a) en dreng var lykkelig for å være bedt i fødselsdagsselskap, b) en pige var ked af det fordi hennes kjæledegge døde, c) en dreng viste forskjellige emosjonelle utbrudd, og ba en venn om å gjette hvilke emosjoner det var, d) en pige var redd den første dagen i ny klasse, e) en pige forklarte en venn hvorfor det gjør vondt når en sårer andres følelser ved å kalle dem stygge ting. Det utviklet seg spontant mor-barn-konversasjoner om historiene. Mødrene snakket så med barna om en negativ emosjon de hadde erfart den siste uken, og hva barna hadde følt. Koding av transkripsjonene ble utført av en forskningsassistent, uvitende om Ontai & Thompsons hypotese, beskrevet over.

Måling av emosjonell forståelse

Både Studie 1 og Studie 2 måler barns emosjonelle forståelse med *Denhams (1986)* to-delte affektive perspektivtakingsoppgaver. Først måles barns evne til å gjenkjenne de emosjonelle ansiktsuttrykk trist, sint, glad og redd, ved å la barna peke på det ansiktsuttrykk som stemmer best overens med hver av de fire emosjoner, og så identifisere emosjonen verbalt. Forskerne la stor vekt på at barna forsto ansiktsuttrykkene, før de fem historiene ble fortalt. Barna fikk deretter se 20 vignetter med dukker etterfulgt av vokalt eller visuelt stikkord. Åtte av de 20 vignettene var *stereotypiske* historier, hvor dukkene viste følelser konsistent med situasjonen: for eksempel å føle frykt i forbindelse med mareritt. De resterende 12 vignetter var *ikke-stereotypiske* historier, hvor dukkene følte det motsatte av (inkonsistent med) hva barnet ville følt i samme situasjon. For disse 12 vignettene, identifiserte mor i et spørreskjema, hvilken emosjon det var mest sannsynlig at barnet ville utvise i en gitt situasjon. Hun forutsa samtidig hvordan barnet mest sannsynlig ville respondere; for eksempel om det ville føle glede eller være redd når det så en stor, men vennlig hund. Forskeren viste så barnet den alternative emosjonen, det vil si: dersom mor rapporterte at hennes barn ville bli henrykt over å møte en stor, vennlig hund, så ville forskeren vise en dukke som var redd hunden. Denne prosedyren ble laget for at barnet skulle bli nødt til å sette seg inn i et annet barns emosjonelle reaksjon. Ifølge Denham (1986) kan dette anses å være en avansert form for emosjonell forståelse.

Ontai & Thompson fulgte Denhams (1986) prosedyre, og skåret responser med to poeng for riktig respons, et poeng for gal respons for samme emosjonelle valør som «target emotion»³⁶, og null poeng for gal respons med annen emosjonell valør enn «target emotion». Samlet skåre ble beregnet for de 20 vignettene (åtte *stereotypiske* og 12 *ikke-stereotypiske*) for å gi en total emosjonell forståelsesskåre for hvert barn (gj.sn. for denne studien var 24.00, SD, = 6.46). I tillegg beregnet man delskårer for positivt og negativt ladete emosjoner, fordi det var av interesse å få vite styrken i barns positive og negative emosjonelle forståelse av vignettene³⁷. Delskåre var også nødvendig fordi hver deltaker fikk ulikt antall positive og negative vignetter, som et resultat av mødres svar på *ikke-stereotypiske* situasjoner i spørreskjemaet.

Skårene for positive og negative vignetter summert separat. Deretter ble totalsummen for positive og negative vignetter dividert med den totale mulige poengsum for hver av dem. Dette ga en positiv emosjonell forståelsedelskåre ($M = .86$, $SD = .18$), og en negativ emosjonell forståelsedelskåre ($M = .53$, $SD = .17$) for hvert barn.

36 Target emotion: ønsket emosjon

37 Konsistent med Laible & Thompson (1998:1042) beskrevet i dette speciale

Måling av tilknytningstrygghet

Tilknytningstrygghet ble målt ved å la mødrene, som hadde best forutsetninger for å observere et representativt utvalg av barnets atferd, utføre Attachment Q-sort Version 3.0 (AQS). AQS består av 90 deskriptive utsagn om små barns atferd i interaksjon med omsorgsgiver. Fokus er lagt på atferd som reflekterer hvor lett barn utforsker sine omgivelser, og om barn lar seg trøste når de er fortvilet og ked af det, og andre former for tilknytningsrelatert atferd. De 90 deskriptive utsagn er laget for å få en samlet forståelse og beskrivelse av barns «trygg base» atferd overfor omsorgsgiver.

For å sikre validitet, skal mødre opplæres i å bruke AQS, og holdes uvitende om hva som skal måles. Mødre får se de 90 deskriptive utsagn i forveien, og gis veiledning dersom de støter på problemer. Disse kriterier ble innfridd i studien³⁸

Tilknytningsskåren ble beregnet ut fra mors sortering: hver av de 90 deskriptive utsagn fikk en skåre som korresponderte med dens plass i sorteringen. De 90 utsagn sorteres i ni kategorier, etter en på forhånd bestemt distribuering. Utsagnene blir sortert i ni bunker basert på hvor karakteristisk utsagnene er for angjeldende barn. Skåren for hvert kort korreleres med den skåre hvert kort har fått i «criterion sort»³⁹ for det hypotetisk tryggest tilknyttete barn, basert på uavhengige vurdering gjort av tilknytningsekspert (Waters & Deane, 1985). Gjennomsnittlig trygghetsskåre for dette utvalget var .43 (SD=.18), konsistent med skåren oppnådd i studien til Laible & Thompson (1998), beskrevet over.

Prosedyre

Dyadene ble besøkt to ganger, med to ukers mellomrom. Ved første besøk leste mødrene historier, og snakket med barna om en tidligere hendelse knyttet opp til hendelsene i historiene. Barna skulle så sette riktig ansiktsuttrykk på en dukke, i henhold til hvordan barna trodde dukken følte.

Under det andre besøket, fullførte mor AQS i henhold til Teti og McGourtny (1996)⁴⁰. To uker på forhånd fikk mødrene utsagnene til gjennomsyn, og ble bedt om å bedømme hvordan utsagnene stemte overens med barnas atferd. En forsker var til stede under Q-sort for å svare på mødrenes spørsmål fra mor.

38 Ontai & Thompson (2002:435)

39 Criterion sort: testens evne til å predikere den atferd den er designet for å predikere

40 Se referanseliste

Resultater for Studie 1 - treåringer

Innbyrdes relasjon mellom diskursfaktorer, emosjonell forståelse og tilknytningstrygghet

Innbyrdes relasjon mellom tilknytningstrygghet, emosjonell forståelse og mødres diskursstil, avdekket kjønnsforskjeller hos treåringer for generell emosjonell forståelse⁴¹. Ontai & Thompson fant at piger skåret høyere enn drenger, og at mål på positivt og negativt ladete emosjoner korrelerte signifikant med mål for emosjonell forståelse. Det ble ikke funnet signifikante bivariate relasjoner mellom tilknytning, *eller* faktorer i mødres diskursstil (utdypende og pragmatisk), og variabler som dekker emosjonell forståelse (negativt og positivt ladete emosjoner).

Emosjonell forståelse hos treåringer

For å teste det relative bidraget tilknytning og mødres diskursstil har, sett i forhold til barns emosjonelle forståelse, utførte Ontai & Thompson tre regresjonsanalyser, hvor kjønn og alder ble lagt inn på Step 1, tilknytningstrygghet på Step 2 og mødres diskursstil på Step 3.

I den første analysen ble den totale emosjonelle forståelse lagt inn som en resultatvariabel. Alder og kjønn forklarte en marginal, men signifikant del av variasjonen, $F(2,47) = 2.52, p < .10$ (Multiple $R^2 = .10$). Tilknytning ble lagt inn på Step 2, uten at den tilførte noen signifikant økning i variasjonen i modellen $F_{change}(1,46) = 1.03, n.s.$ (Multiple $R^2 = .12$). Utdypende og pragmatisk diskursstil, lagt inn på Step 3, kunne forklare ytterligere 10% av variasjonen $F_{change}(2,44) = 2.76, p < .07$ (Multiple $R^2 = .22$).

I følge Ontai & Thompson, kunne modellen forklare en signifikant andel av barns totale emosjonelle forståelse $F(5,44) = 2.43, p < .05$. Modellen avdekket at det å være pige, og ha en mor med pragmatisk diskursstil, var signifikant relatert til total emosjonell forståelse: Piger, og barn av mødre med pragmatisk diskursstil, tenderte til å ha høyere emosjonell forståelsesskåre.

I den andre analysen var barns forståelse av positive emosjoner, resultatvariabelen. Etter å ha lagt inn Step 1 alder og kjønn, Step 2 tilknytning og Step 3 utdypende og pragmatisk diskursstil, fant Ontai & Thompson ingen signifikant mengde forklart variasjonen.

I den tredje analysen var barns forståelse av negative emosjoner, resultatvariabelen. Ontai & Thompson fant at kjønn og alder ikke hadde signifikant betydning for variasjonen, $F(2,47) = 2.38, n.s.$ (Multiple $R^2 = .09$). Tilknytning forklarte heller ikke noen signifikant del av variasjonen, $F_{change}(1,46) = .84, n.s.$ (Multiple $R^2 = .11$).

41 Appendix A, Ontai & Thompson (2002): Tabell 1

Variablene pragmatisk og utdypende diskursfaktorer forklarte en marginal variasjon, $F_{\text{change}}(2,44) = 2.59, p < .10$ (Multiple $R^2 = .20$), og modellen sett under ett, oppnådde marginal signifikans, $F(5,44) = 2.23, p < .07$. Ontai & Thompson fant at om barnet er pige (standardisert beta = $-.30, p < .05$), og mor har pragmatisk diskursstil (standardisert beta = $.29, p < .05$), så var disse variablene signifikant relatert til forståelse av negative emosjoner.

Som tilfellet var for den totale emosjonelle forståelse, fant Ontai & Thompson at piger, og barn av mødre som benytter pragmatisk diskursstil, tenderte til å ha bedre negativ emosjonell forståelse⁴²

Ontai og Thompson laget analyser for å undersøke om emosjonell forståelse var en effekt av forbindelsen mellom trygg tilknytning og mødres diskursstil. Utgangspunktet for analysen var Bowlbys (1982)⁴³ teori om viktigheten av en trygg mor-barn-relasjon for en åpen kommunikasjon om emosjoner. Interaksjonen mellom diskursstil - pragmatisk eller utdypende - og barns tilknytningstrygghet, ble undersøkt både i forhold til generell emosjonell forståelse, og positiv og negativ emosjonell forståelse. To sett regresjonsanalyser ble utført, et sett for hvert resultat.

For det første settet, ble alder og kjønn lagt inn på Step 1, tilknytning og faktorer for utdypende diskursstil på Step 2, og på Step 3, ble en interaksjonsterm for tilknytning og utdypende diskursstil lagt inn. Ontai & Thompson fant at det kun var interaksjon som hadde signifikant betydning for variasjonen i barns forståelse av positive emosjoner, $F_{\text{change}}(1,44) = 4.21, p < .05$ (Multiple $R^2 = .15$; for interaksjonsterm, standardisert beta = $-.29, p < .05$).

For det andre regresjonssettet, ble alder og kjønn lagt inn på Step 1, tilknytning og pragmatisk diskursstil på Step 2, og interaksjonstermene mellom disse to ble lagt inn på Step 3. Man fant at interaksjonstermen for tilknytningstrygghet og pragmatisk diskursstil ikke hadde noen signifikant betydning for variasjonen i modellene⁴⁴

Ontai & Thompson undersøkte mer inngående interaksjonen de hadde funnet i analysen for positiv emosjonell forståelse, med hensyn på relasjonen mellom utdypende diskursstil og positive emosjonell forståelse. De fant at høyt nivå på utdypende diskursstil var relatert til lavere nivå på emosjonell forståelse hos trygge barn som lå et standardavvik *over* gjennomsnittet for tilknytningstrygghet. Og, at høyere nivå på utdypende diskursstil var relatert til større positiv emosjonell forståelse hos mindre trygge barn, som lå et standardavvik *under* gjennomsnittet for tilknytningstrygghet. For barn som lå innenfor ett standardavvik av gjennomsnittet for trygg tilknytning, syntes utdypende diskursstil å ha ubetydelig betydning for barns positive emosjonelle

42 Ontai & Thompson (2002:441)

43 Bowlbys trilogi «Attachment and Loss»

44 Ontai & Thompson (2002:441)

forståelse ⁴⁵

Metode Studie 2

Utvalget i Studie 2 besto av 29 femåringer (13 drenge og 16 piger), og deres mødre, (gj.sn. alder = 60.84 måneder; $SD = .32$). Barna fullførte emosjonsforståelsesoppgaver anvendt i Studie 1, og mødre fullførte Attachment Q sort på nytt. Målingene ble skåret på samme måte som for Studie 1.

Resultater for Studie 2 - femåringer

Ontai & Thompson fant at femåringer hadde signifikant bedre total emosjonell forståelse ($M = 28.9$, $SD = 4.30$), bedre positiv emosjonell forståelse ($M = .95$, $SD = .12$) og bedre negativ emosjonell forståelse ($M = .66$, $SD = .14$), enn treåringer. Derimot var skårene for tilknytningstrygghet ($M = .37$, $SD = .17$) sammenliknbare med skårene for treåringer.

Den innbyrdes relasjon mellom kjønn, emosjonell forståelse på T1 og T2, tilknytningstrygghet på T1 og T2 og diskursstil fra T1, vises i Tabell 2⁴⁶.

Emosjonell forståelse hos femåringer

Ontai & Thompson undersøkte om tilknytningstrygghet på T2 (fem år) og diskursstil på T1 (tre år), predikerte emosjonell forståelse på T2, og gjennomførte en serie på tre hierarkiske multiple regresjonsanalyser for å predikere total emosjonell forståelse, forståelse av positive emosjoner og negative emosjoner. For å kontrollere for tidligere tilknytningstrygghet ble trygghet på T1, alder på T2, og kjønn, lagt inn på Step 1. Tilnytningsstrygghet på T2 ble lagt inn på Step 2.

Ontai & Thompson ønsket også å finne ut om diskursstil kunne predikere emosjonell forståelse ut over tilknytningstrygghet, og la derfor inn utdypende og pragmatisk stil fra T1, på Step 3 i analysen.

Resultatet for total emosjonell forståelse på T2, viste at kjønn og tilknytningstrygghet ikke var signifikante predikatorer; $F(3,25) = .28$, n.s. (Multiple $R^2 = .03$). Når tilknytningstrygghet for T2 ble lagt til på Step 1, utgjorde dette 31% av variasjonen $F_{\text{change}}(1,24) = 11.39$, $p < .01$ (Multiple $R^2 = .34$, $p < .05$). Diskursstilfaktorer på Step 3, hadde ingen signifikant betydning for mengden variasjon i modellen $F_{\text{change}}(2,22) = .40$, n.s. (Multiple $R^2 = .37$).

45 Appendix A, Ontai & Thompson (2002): Figur 1

46 Appendix A, Ontai & Thompson (2002): Tabell 2

Ontai & Thompson fant at tilknytningstrygghet på T2 var positivt relatert til den totale emosjonelle forståelse (standardisert beta = .74, $p < .01$). Trygge femåringer skåret høyere på emosjonell forståelse enn utrygge.

Resultatet for barns forståelse av positive emosjoner viste at Step 1, 2 eller 3 (ovenfor) ikke redegjorde for signifikant mengde av variasjonen. For forståelsen av negative emosjoner, var ikke tillegget av alder på T2 eller kjønn og tilknytningstrygghet på T1, signifikante predikatorer $F(3,25) = .32$, n.s. (Multiple $R^2 = .04$).

Tillegget av tilknytningstrygghet på T2, ga et tillegg på 28% av forklart variasjon på Step 2 $F_{\text{change}}(2,22) = .60$, n.s. (Multiple $R^2 = .32$, $p < .05$). Tillegget av diskursstil (utdypende eller pragmatisk), hadde ingen signifikans i modellen, $F_{\text{change}}(2,22) = .60$, n.s. (Multiple $R^2 = .35$). I den siste modellen, korrelerte tilknytningstrygghet på T2 positivt med forståelsen av negative emosjoner (standardisert beta = .70, $p < .01$). Trygge barn viste større forståelse for negative emosjoner.

For å finne ut om diskursstil i forbindelse med trygge relasjoner ved tre år påvirker emosjonell forståelse ved fem år, undersøkte Ontai & Thompson interaksjonen mellom diskursstil og tilknytning på T1 med to sett hierarkiske multiple regresjonsanalyser. For begge settene ble alder på T2 og kjønn lagt inn på Step 1.

Resultatet viste at for modellen sett under ett, relaterte alder på T2 seg negativt (standardisert beta = $-.51$, $p < .05$) til barns forståelse av positive emosjoner, mens interaksjonen mellom tilknytningstrygghet og utdypende stil, relaterte seg positivt til barns forståelse av positive emosjoner (standardisert beta = .45, $p < .05$).

Interaksjonsleddet kunne ikke forklare variasjonen, verken for total emosjonell forståelse eller negativ emosjonell forståelse. Interaksjonen mellom pragmatisk stil og tilknytning ga heller ingen signifikant forklaring på variasjonen for noen av målingene på emosjonell forståelse. Ontai & Thompson undersøkte mer inngående interaksjonen de hadde funnet i analysen for positiv emosjonell forståelse med hensyn på relasjonen mellom utdypende diskursstil og positiv emosjonell forståelse. De fant at for tryggere barn, som lå et standardavvik *over* gjennomsnittet for tilknytningstrygghet, ville høyt nivå på mors utdypende stil ved tre år forbindes med høyere positiv emosjonell skåring ved fem år. For mindre trygge barn, som lå et standardavvik *under* gjennomsnittet for tilknytningstrygghet, ville høyt nivå på utdypende stil være relatert til lavere skåre på positiv emosjonell forståelse. For barn med gjennomsnittlig tilknytningstrygghet, ville høyt nivå på utdypende stil, være ubetydelig relatert til barns skåre på positiv emosjonell forståelse⁴⁷.

47 Appendix A, Ontai & Thompson (2002): Figur 2

Oppsummering av resultater fra Ontai & Thompsons Studie 1 og 2

I Studie 1, fant Ontai & Thompson (2002) at målingene for positivt og negativt ladete emosjoner korrelerte med målingene for total emosjonell forståelse. Ingen signifikante relasjoner mellom tilknytning eller mødres diskursstil og emosjonell forståelse, ble funnet hos treåringer. Mødres pragmatiske diskursstil var for pigers vedkommende relatert til forståelse av negative emosjoner. Piger, og barn av mødre som hadde pragmatisk diskursstil, hadde en tendens til bedre å forstå negative emosjoner.

Ontai & Thompson fant at høyt nivå på utdypende diskursstil var relatert til lavere nivå på positiv emosjonell forståelse hos trygge barn, men bedre positiv emosjonell forståelse hos mindre trygge barn⁴⁸

I Studie 2, fant en at femåringer hadde signifikant bedre total emosjonell forståelse, og bedre positiv og negativ emosjonell forståelse, enn treåringene i Studie 1, men deres skåre på tilknytningstrygghet var sammenliknbar med treåringers.

Det ble ikke avdekket endringer av betydning i tilknytningstrygghet mellom tre og fem år, men betydelige økninger i den totale emosjonelle forståelse, og forståelse av positive og negative emosjoner.

Ontai & Thompson fant en betydelig endring i forståelse av både positive og negative emosjoner fra tre til fem år. Ser man dette i sammenheng med den betydelig utviklingen som skjer i theory of mind (ToM) og andre sosiale-, kognitive-, språklige ferdigheter, så er det åpenbart at emosjonell forståelse hos treåringer er noe helt annet enn hos femåringer.

Beskrivelse av Berlin & Cassidy (2003) studie

Resultatene fra studien beskrevet nedenfor, kan være med til å belyse kvaliteten på mor-barn-tilknytning og barns emosjonsregulering, og belyse foreldres kontroll med barns emosjonelle uttrykk. Studien er relevant for min problemstilling, da den belyser sider ved tilknytningsforholdet og tilliten i mor-barn-relasjonen som danner grunnlaget for emosjonell utvikling og senere forståelse.

Berlin & Cassidy undersøker i denne studien assosiasjoner mellom mødres selvrapporterte kontroll med barns emosjonelle uttrykk, og to andre viktige sider ved tidlig sosioemosjonell utvikling: kvaliteten på mor-barn tilknytning og barns emosjonsregulering.

48 Appendix A, Ontai & Thompson (2002): Figur 2

To forskningsspørsmål var aktuelle: 1) Assosiasjonen mellom mødres selvrapporterte kontroll med barns emosjonelle uttrykk og mor-barn-tilknytning. 2) Assosiasjonen mellom mødres selvrapporterte kontroll med barns emosjonelle uttrykk og barns emosjonsregulering.

Mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og mor-barn tilknytning

Berlin & Cassidys hypotese for det første forskningsspørsmålet fokuserer på mødres kontroll med barns negative uttrykk: Mødre til unnvikende barn, Gruppe A i Ainsworths klassifisering, vil rapportere *større grad av kontroll* med barns negative uttrykk, enn andre mødre [Gruppe A mødre > (Gruppe B + C mødre)]. De forventet videre at mødre til ambivalente barn, Gruppe C i Ainsworths klassifisering, ville rapportere *mindre grad av kontroll* med sine barns negative uttrykk, enn andre mødre [Group C mothers < (Groups A + B mothers)].

Mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og barns emosjonsregulering

I det andre forskningsspørsmålet, fokuserer Berlin & Cassidy på forbindelser mellom mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk, og tre distinkte aspekter ved emosjonsregulering: *emosjonelle uttrykk, evne til å dele emosjoner og tendens til å undertrykke emosjoner*. Berlin & Cassidy antok at de ville finne en assosiasjon mellom mødres selvrapporterte kontroll med barns emosjonelle uttrykk, og barns reaksjoner på å vinne og tape. Hypotese går ut på at mødre som rapporterer *større grad av kontroll* med barns emosjonelle uttrykk, vil få barn som uttrykker sine emosjoner i mindre grad, og at det vil være mindre sannsynlig at barn deler sine emosjoner, og mer sannsynlig at de undertrykker dem. Det er laget en longitudinell studie som kan relateres direkte til angjeldende studie (Lutkenhaus *et al.*, 1985). I denne studien undersøkes forskjeller mellom tilknytningsgrupper når det gjelder treårings uttrykk for, og deling av tristhet som respons på tap i konkurranser.

Mor-barn tilknytning og barns emosjonsregulering

I tillegg til de to forskningsspørsmålene, undersøker Berlin & Cassidy relasjonen tilknytning og emosjonsregulering. På tross av mange forskjellige tilnærminger i forhold til å definere og måle emosjonsregulering, er oppfatningen at den viktigste påvirkning i emosjonsregulering ligger i foreldre-barn-relasjonen (Cassidy, 1994; Thompson, 1994). Cassidy (1994), har fremsatt spesifikke assosiasjoner mellom tilknytning og emosjonsregulering.

Metode

Utvalget besto av 76 førskolebarn, (46 drenge og 30 piger) og deres mødre. Mødrene hadde i gjennomsnitt 16 års skolegang. Med unntak av fem barn, lå alderen mellom 42 og 48 måneder (aldersspenn = 42 til 50 måneder; $M = 45$ måneder, $SD = 1.7$ måneder). Samtlige barn hadde tidligere deltatt i ett av to spedbarnsstudier. Barn fra ett av disse studier ble rekruttert på grunnlag av kvaliteten på mor-barn-tilknytningen målt ved 15 – 18 måneder. 89% ($N = 76$) av barna fra tidligere studier, deltok.

Prosedyre og målinger

Utvalget var med i to undersøkelser; Strange Situation Procedure (SSP), Ainsworth & Witting, (1969), ved 15-18 måneder, og en undersøkelse (Beat the Bell) i et lekerom ved 42 - 48 måneder. Mødrene svarte på et demografisk spørreskjema og en modifisert utgave av Parent Attitude Toward Child Expressiveness Scale Questionnaire (PACES) (Saarni, 1985), kalt «Parent Attitude Questionnaire». Barna ble videofilmet under emosjonsreguleringsoppgaven som var konkurranseleken «Beat the Bell».

Mor-barn-tilknytningstrygghet ble målt av tre uavhengige kodere, uvitende om barnas tilknytningstrygghet (Ainsworth *et al.*, (1978); Main & Solomon (1986). Barna ble klassifisert trygt (Type B), unnvikende (Type A), ambivalent tilknyttet (Type C), og desorganisert (Type D). Type D ble vurdert for underliggende klassifikasjoner av trygg, utrygg-unnvikende eller utrygg-ambivalent tilknytning.

Inter-rater-reliabiliteten på tvers av alle kode-par for alle fire tilknytningsklassifiseringer, rangerte fra 75 – 81% ($M = 79\%$). Prosentvis enighet på tvers av alle koder-parene for de tre viktigste klassifiseringene (trygg, unnvikende og ambivalent) rangerte fra 88 – 93% ($M = 91\%$). Uenighet mellom koderne ble diskutert.

Type D er ikke behandlet som egen gruppe, men analysert i henhold til underliggende klassifisering. Årsaken er tilknytningsteoretikers antakelse om at minimerende og maksimerende strategier kan assosieres med individets underliggende trygghet, selv om det foreligger desorganisering. Således er tre tilknytningssgrupper vurdert: en trygg gruppe (Gruppe B) som omfatter trygge barn pluss desorganiserte/trygge barn, (65%; $n = 49$). En unnvikende-utrygg gruppe (Gruppe A), som omfatter unnvikende barn pluss desorganiserte/unnvikende barn, (18%; $n = 14$); og en ambivalent-utrygg gruppe, (Gruppe C) som omfatter ambivalente barn pluss

desorganiserte/ambivalente barn, (17%; $n = 13$).

Berlin & Cassidy oppdaget uventete kjønnsforskjeller i tilknytningsdistribusjonen: 85% av barna i oppfølgingsstudien, kvalifisert som utrygge, var drenge. Fordi dette var en atypisk distribusjon, og fordi aspekter ved emosjonell sosialisering og emosjonsregulering som synes å differensiere på grunn av kjønn, tidligere var blitt funnet (Eisenberg et al., 1991; Fivush, 1989, 1991; Gross & Ballif, 1991; Zahn-Waxler, Cole & Barrett, 1991), ble det besluttet å undersøke gruppeforskjeller på to måter: 1) for hele utvalget og 2) kun for drenge. 50% ($n = 23$) av 46 drenge var trygge, 24% ($n = 11$) unnvikende og 26% ($n = 12$) var ambivalente. Utvalget besto av for få utrygge piger til å foreta en undersøkelse kun av denne gruppen.

Mødres selv-rapporterte kontroll med sine barns emosjonelle uttrykk, ble undersøkt med PACES (Saarni, 1985), som består av 20 vignetter hvor barnet erfarer eller uttrykker en spesiell emosjon. Mødre blir bedt om å sette seg selv og sine barn i en av situasjonene i de 20 vignettene, og velge den respons som er mest sannsynlig for henne selv. Ifølge Berlin & Cassidy, er det to kvaliteter ved PACES-skalaen som gjør den vel egnet for denne studien: 1) Den begrepsmessige tilnærming til emosjonell sosialisering, inkluderer både undertrykkelsesprosesser og prosesser som gjør at følelsene blir uttrykt. Videre er tilnærmingen konsistent med tilknytningsteori og forskning. Spesielt så Berlin & Cassidy høyere skåre som indikator på mødres undertrykking av barns emosjonelle uttrykk, og lavere skåre som indikator på mødres tillatelse til, og muligens oppfordring til, at barn kan uttrykke sine emosjonalitet. 2) Vignettene er levende beskrevet, og retter seg mot mødres atferd i mange scenarier hvor mødre velger den for dem mest sannsynlige atferd i et gitt scenario. Videre finnes det ingen «riktige» svar, og det er enkelt å svare spontant, noe som gir et bilde av mødres generelle holdning til barns forskjellige emosjonelle uttrykk. Det er disse holdninger som i studien forventes å relatere til spedbarn-mor-tilknytning og til barns emosjonsregulering.

Barnets emosjonsregulering ble undersøkt med konkurranseleken «Beat the Bell» (Lutkenhaus *et al.* (1985). Barnet stablet ett sett ringer på en pinne før klokken lød, i tre forsøk. Forsøksleder forklarte for barnet hva leken gikk ut på, til barnet forsto hva det skulle foreta seg. Mor ble bedt om ikke å interagere med barnet under og etter leken. Berlin & Cassidy manipulerte forsøksleders atferd, og resultatene fra de tre forsøkene, for å skape en mildt stressende situasjon som ville utløse emosjonell regulering når mor var tilstede. Barnet ble lovet en overraskelse dersom det vant. Spillet var manipulert sådan at barnet tapte de to første forsøkene, og vant det siste⁴⁹

49 Berlin & Cassidy (2003:484)

Resultater

Preliminert resultat

For å undersøke validiteten i studien, utførte Berlin & Cassidy en korrelasjonsanalyse på assosiasjonene mellom den modifiserte PACES-skalaen og den nyutviklede «Beat the Bell» skala, og sosiodemografiske faktorer. Spesielt var forholdet mellom PACES-skalaen, mors utdannelsesnivå og familiens inntekt, interessant. Tidligere studier, (Eisenberg et al, (1991); Zahn-Waxler et al., (1991), har funnet forbindelser mellom sosiodemografiske faktorer, emosjonell sosialisering og emosjonsregulering. Invers korrelasjon mellom den fullstendige PACES-skala og mødres utdanning, er funnet tidligere. Berlin & Cassidy undersøkte derfor forbindelsen mellom sin modifiserte PACES-skala, mødres utdanning og familiens inntekt. I samsvar med Eisenberg (1991) studie, fremkom én signifikant korrelasjon: mødre med lavere utdanning hadde mer kontrollerende atferd med barns negative emosjonelle uttrykk ($r = -.24$, $p < .05$).

Som et resultat av Eisenberg (1991) og Zahn-Waxler (1991) funn av kjønnsforskjeller, undersøkte Berlin & Cassidy kjønnsforskjeller i sin modifiserte PACES-skala og «Beat the Bell»-skalaen, med hensyn på emosjonell sosialisering og -regulering. De fant signifikante forskjeller i to Beat the Bell-skalaer: etter å ha tapt, uttrykte og delte piger sine negative følelser med mor signifikant oftere enn drenge, ($t(63) = 2.42$ og $t(63) = 2.08$., p 's $< .05$).

Resultater fra mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og mor-barn tilknytning

Berlin & Cassidy utførte en kovariansanalyse på tilknytningsgruppeforskjeller i PACES' negative skala og mødres utdannelsesnivå⁵⁰. De fant at mødre til unnvikende barn rapporterte større kontroll med barns negative uttrykk [Gruppe A mødre $>$ (Gruppe B + C mødre)], og mødre til ambivalente barn rapporterte mindre kontroll med barns negative uttrykk, enn andre mødre [Gruppe C mødre $<$ (Gruppe A + B mødre)]. Denne effekten ble funnet for utvalget som helhet, og for drenge.

Forbindelsen mellom mødres kontroll med barns totale emosjonelle uttrykk, barns positive uttrykk, og mor-barn-tilknytning, ble undersøkt ved å analysere tilknytningsgruppeforskjeller i PACES-skalaene. Se Tabell 3 og 4.

For utvalget som helhet, fant en at mødre til *unnvikende barn* rapporterte signifikant større kontroll med barns totale emosjonelle uttrykk og positive emosjonelle uttrykk, enn alle andre mødre. Mødre til *ambivalente barn* rapporterte signifikant mindre kontroll med barns totale

50 Appendix A, Berlin & Cassidy (2003): Tabell 3 og 4

emosjonelle uttrykk, dog ikke positive uttrykk, enn alle andre mødre.

Mødre til *unnavikende drenge* rapporterte signifikant større kontroll med barns totale emosjonelle uttrykk, samt marginalt større kontroll med barns positive emosjonelle uttrykk, enn alle andre mødre. Og, mødre til *ambivalente drenge* rapporterte signifikant mindre kontroll med barnas totale emosjonelle uttrykk og positive uttrykk, enn alle andre mødre.

Resultater fra mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk og emosjonsregulering

PACES-skalaene ble korrelert med alle Beat the Bell-skalaene for å undersøke forbindelsen mellom mødres kontroll med barnas emosjonelle uttrykk og emosjonsregulering. Berlin & Cassidys prediksjoner ble bekreftet, selv om ikke alle testene var signifikante⁵¹.

En fant at når barna tapte i Beat the Bell-leken, viste de mindre tilbøyelig til å ville dele sin skuffelse dersom mødre hadde rapportert større kontroll med barnas totale emosjonelle uttrykk. Barn, hvis mødre hadde rapportert større kontroll med sine barns positive emosjonelle uttrykk, var signifikant mindre tilbøyelig til å uttrykke og dele sin skuffelse. Og, barn hvis mødre hadde rapportert større kontroll med sine barns negative emosjonelle uttrykk, var signifikant mer tilbøyelig til å undertrykke sitt sinne.

I Beat the Bell-leken, hvor barna vant, fant Berlin & Cassidy at barn hvis mødre hadde rapportert større kontroll med barnas totale emosjonelle uttrykk, var signifikant mindre tilbøyelig til å dele glede. Barn til mødre som hadde rapportert større kontroll med positive emosjonelle uttrykk var marginalt mindre tilbøyelig til å dele glede. Og, barn til mødre som hadde rapportert større kontroll med negative emosjonelle uttrykk, var marginalt mindre tilbøyelig til å dele sin glede etter å ha vunnet.

Berlin & Cassidy fant ingen indikasjoner på kjønnsforskjeller i emosjonsregulering under utførelsen av Beat the Bell-leken.

Resultater fra mor-barn-tilknytning og barns emosjonsregulering

I tillegg til de to forskningsspørsmålene undersøkte Berlin & Cassidy relasjonen mor-barn-tilknytning og barns uttrykk for emosjoner, deling av emosjoner og undertrykking av emosjoner. Det ble ikke funnet signifikante forskjeller i disse relasjonene, verken for hele utvalget, eller kun for drenge.

51 Appendix A, Berlin & Cassidy (2003): Tabell 5

Oppsummering av resultater for Berlin & Cassidy's studie

I forbindelse med det første forskningsspørsmålet i studien, fant Cassidy & Berlin en forbindelse mellom mors selvrapperte kontroll med barns emosjonelle uttrykk og mor-barn-tilknytning. Funnet fremkom for hele utvalget, og for drenge⁵². Ved å vise til forbindelser mellom mødres eksplisitte kontroll med barns uttrykk og mor-barn-tilknytning, hevder Berlin & Cassidy at de har lagt en ny dimensjon til eksisterende teori og forskning, idet man får frem mødres respons på barns emosjonelle uttrykk, og mor-barn-tilknytning.

Berlin & Cassidy fant at mødre med unnvikende barn rapporterte relativt mer kontroll med barns negative uttrykk, konsistent med en strategi hvor barns tilknytningsatferd holdes på et minimum for å unngå behovet for trøst og omsorg i forbindelse med negative uttrykk.

Berlin & Cassidy fant at mødre med ambivalente barn rapporterte relativt mindre kontroll med barns negative uttrykk. Dette er konsistent med en strategi hvor barnets avhengighet er fremtredende – jo mer fortvilet barnet blir desto mer sannsynlig vil det ha behov for trøst og omsorg. Det blir dermed mindre sannsynlig at barnet utforsker sin negative atferd på egen hånd.

For trygge barn, fant Berlin & Cassidy at mødre verken underbygget eller undertrykket negative uttrykk, men aksepterte og modererte barnas emosjonelle atferd.

I forbindelse med det andre forskningsspørsmålet i studien, ble det funnet forbindelser mellom mødres kontroll med barns ekspressive uttrykk, og tre aspekter ved emosjonsregulering; uttrykke emosjoner, dele og undertrykke emosjoner. Som antatt, fant en at mødre som rapporterte større kontroll med ekspressive uttrykk, hadde barn som mindre sannsynlig ville uttrykke og dele sine emosjoner, og som ville undertrykke sine emosjoner når de tapte og når de vant.

Berlin & Cassidy fant ingen signifikant relasjon mellom mor-barn-tilknytning og barns emosjonsregulering. Dette var overraskende, fordi en fant forbindelser mellom mor-barn-tilknytning og mors emosjonelle sosialisering av barnet.

Beskrivelse av Vondra, Shaw, Swearingen, Cohen & Owens (2001) studie

I det følgende beskrives en studie som undersøker barns emosjons- og atferdsregulering i urbane lavinntektsfamilier. Studien er relevant for min problemstilling, fordi resultatene kan være med til å belyse emosjonell forståelse og atferdsregulering i et tilknytningsspektiv preget av stress.

Vondra *et al.* undersøker kontinuitet og endring i tilknytningstrygghet i barns andre leveår, sett i

52 Berlin & Cassidy (2003:490).

relasjon til samtidig og senere emosjons- og atferdsregulering. De ventet å finne hyppigere forekomst av endring til utrygg tilknytning over tid, i denne populasjonen av urbane lavinntektsfamilier, enn i de fleste longitudinelle undersøkelser med utvalg fra den hvite middelklassen. Videre ventet Vondra *et al.* at barns tilknytningstrygghet ville vise samtidig og predikert forbindelse til emosjons- og atferdsregulering. Det ble videre forventet at endringer i tilknytningsmønstre fra spedbarnsalder (12-18 måneder) til 24 måneder, ville differensiere mellom barn i forhold til emosjons- og atferdsregulering. Endelig forventet Vondra *et al.* at tilknytningstrygghet ved 12 og 18 måneder ville være prediktiv for barns evne til å regulere egne emosjoner og atferd i 3.5 års alder.

Metode

To fødselskohorter fra en longitudinell studie om sårbarhet og resiliens i barndommen (Shaw, Owens, Vondra, Keenan, & Winslow, 1996; Vondra, Shaw, & Kevenides, 1995) ga grunnlagsdata for angjeldende studie. Utvalget besto av 223 barn (54% drenge, 46% piger) til mødre med lav inntekt fra urbane strøk (Kohort 1 $n = 103$; Kohort 2 $n = 120$). Barnas alder var 5-11 måneder. 43% av mødrene var gift/samboer, 13% separert/skilt, og 42% var alenemødre da barna var 12 måneder. 74% av mødrene hadde videregående skole eller mindre skolegang, 88% hadde lavere inntekt enn 1500 dollar/måned, 39% hadde minoritetsbakgrunn og 20% var tenåringer da deres første barn ble født.

Prosedyre

Barna ble vurdert ved 12, 18 og 24 måneder. Kohort 1 hadde hjemmebesøk ved 15 måneder, og Kohort 2 ved 18 måneder. Mødrene ble da barna var 3-4 år, for oppfølgingsvurdering.

Av de 223 barna som ble observert ved 12 måneder, ble 165 vurdert av sine mødre ved 3.5 år, på en atferdssjekkliste. Indikasjoner på emosjons- og atferdsregulering innsamlet ved 12 og 24 måneder, ble brukt til å sammenlikne barn med og uten oppfølgingsdata⁵³ To av 17 målinger fra spedbarnsalder viste forskjeller, men ingen av dem viste statistisk signifikans. Barn uten oppfølgingsvurdering skåret noe lavere på aktivitet under utviklingstester ved 15-18 måneder, $t(199) = 1.80, p < .10$, og ble vurdert av sine mødre som noe mer sutrete/vanskelige under laboratoriebesøket ved 18 måneder, $t(150) = -1.95, p < .10$.

Målinger i laboratoriet startet med fri lek, etterfulgt av en serie interaktive aktiviteter. En

53 Kontakt med mor i 3 – 4 års alder.

hvilepause fulgte, før Strange Situation Procedure (SPP). Mødrene fylte ut spørreskjemaer sammen med forskningsleder etter SPP. Barna besøkte laboratoriet ved 12, 18 og 24 måneder. Besøkene var av to timers varighet, og ble videofilmet for å lette atferdskoding.

Hjemmebesøk startet med fri lek og vurdering av barnas utvikling. Mødrene ble så intervjuet, og fylte ut spørreskjemaer. Observasjoner av mor-barn-interaksjon ble gjort under hele besøket. 87% av samtlige av mødre og barns laboratorie- og hjemmebesøk ble utført med forskjellige forskningspersoner.

Målinger av tilknytningstrygghet

Tilknytningstrygghet ble vurdert med SPP, Ainsworth & Witting, (1969). Ved 12 og 18 måneder ble tilknytningstrygghet kodet (A, Avoidant; B, Secure; C, Resistant; D, Disorganized) ved hjelp av Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, (1978), og Main & Solomon, (1990) sine kriterier.

Interrater-enighet var 80-100%. Koderne var uvitende om andre vurderinger av mødre og barn. Skåring av videobånd ble gjort av Vondra og to opplærte kodere. Ved uenighet ble en tredje koder innhentet. Tilknytningstrygghet ble kodet ved 24 måneder, med The Preschool Assessment of Attachment coding manual (PAA), Crittenden, (1994). Gjennomsnittlig interrater-enighet var 62% (27 tilfeller) for et tilfeldig utvalg. Ved uenighet, ble en tredje koder innhentet.

Observasjon av emosjons- og atferdsregulering

Barnas emosjons- og atferdsregulering ble observert ved 12, 18 og 24 måneder, i tre oppgaver: å trå plastringer på en pinne (12 måneder); løse en nøkkel-lås oppgave (18 måneder); fullføre et puslespill (24 måneder). Hver aktivitet var for vanskelig å mestre uten hjelp. Mødrene ble bedt om å arbeide med oppgaven i tre minutter, og på signal stoppe aktiviteten for å starte den neste. Ved 12 og 24 måneder ble barnas positive og negative affekt, og deres oppgaveorienterte atferd (oppmerksomhet, anstrengelse) vurdert av to kodere, uvitende om barnas trygghet. Inter-rater-enighet var 75% for positiv affekt, 86% for negativ affekt og 84% for oppgaveorientering, for 32 tilfeldige tilfeller i studien. Helhetlig vurdering av emosjons- og atferdsregulering ble gjort ut fra hele laboratoriebesøket ved 24 måneder med Early Coping Inventory (ECI), Zeitlin, Williamson, & Szczepanski, (1988). ECI består av 48 deler som reflekterer temperament, sensoriske prosesser, motorisk kontroll og sosioemosjonelle faktorer. Uvitende om tidligere tilknytning, emosjons- og atferdsregulering, fullførte én koder 36 av 48 fempunkts atferdsvurderinger på grunnlag av barnas atferd under laboratoriebesøket ved 24 måneder. Faktoranalyse ble utført for å gi en indre,

konsistent og global vurdering av barnas emosjons- og atferdsregulering.

Bayley Scales of Infant Development of Infant Behavior Record (IBR), Bayley (1969), ble administrert i forbindelse med hjemmebesøk. IBR består av fem- og ni-poengs vurderingsskalaer, og evaluerer sosial- og objektorientering under utførelse av utviklingstester. Faktoranalyse ble utført for å gi en indre, konsistent og global vurdering av barnas emosjons- og atferdsregulering.

Reliabiliteten varierte⁵⁴

Ved hvert laboratoriebesøk ble mødrene vurdert gjennom å fullførte Difficultness scale of the Infant Characteristics Questionnaire (ICQ) Bates, Freeland, & Lounsbury (1979). Skårer fra ICQ-målinger har tidligere predikert atferdsproblemer i førskolealder (Bates, Malin, & Frankel, 1985), og reflekterer Vondra *et als* interesse i barns tidlige uttrykk for, og regulering av negativ affekt som en indikator på sårbarhet i utviklingen. Mødrene fullførte også Child Behavior Checklist for Ages 2 to 3 (Achenbach, 1992), som ga to faktorer: eksternalisert atferd (problemer med underregulering av affekt og atferd) og internalisert atferd (problemer med overregulering av affekt og atferd) for begge kjønn. Test-retest reliabilitet var .87.

Resultater fra Vondra et als (2001) studie

Tabell 1⁵⁵ viser spredning av tilknytningstrygghet for 12, 18, 24 måneder. Trygg, Type B, sank konsistent prosentvis og utrygge tilknytninger økte både over tid og klassifiseringssystem (i. e. Ainsworth og Crittenden). Innenfor utrygg kategori økte prosentandelen unnvikende, Type A, konsistent. Prosentvise andel ambivalente barn, Type C, eller atypisk tilknytning, Type D, var lav på alle alderstrinn. Vondra *et al* fant ikke et konsistent mønster. Ved overgang til nytt klassifiseringssystem (PAA) ved 24 måneder, fant Vondra *et al* prosentvis økning i ambivalent tilknytning, og en minskning av atypisk tilknytning. Tabell 2 og 3⁵⁶ viser data for tilknytningsstabilitet.

74% av utvalget hadde samme klassifisering på to eller flere tidspunkt, hvorav 24% viste stabilitet testet med SSP (Ainsworth), men en forandring testet med PAA (Crittenden). Vondra *et al* fant at 26% av utvalget forandret klassifisering på ett av de tre tidspunktene 12, 18, 24 måneder. Stabilitet i klassifiseringen var vanlig blant Type B og D fra 12 til 18 måneder, og enda vanligere blant Type A og C på tvers av klassifiseringssystemene fra 12/18 til 24 måneder.

For barn med stabil Type-A-, B og C-tilknytning (38% av utvalget) ble det gjennomført en

54 Se Vondra et al., (2001:20)

55 Appendix A, Vondra et al (2001): Tabell 1

56 Appendix A, Vondra et al (2001): Tabell 2 og 3

variensanalyse. Gjennomsnittlige forskjeller mellom de tre stabile gruppene, ble stestet⁵⁷. Barn med stabil atypisk tilknytning var for få (kun to) til å bli inkludert i analysen.

Vondra *et al* fant ingen forskjeller i atferd mellom gruppene i utviklingstestene, men barns atferdsregulering under læringsoppgavene skilte barn med stabil Type C-tilknytning fra stabil Type B-tilknytning. Type C barn ble vurdert som mindre oppgaveorientert ved 12, $F(2,68) = 4.40, p < .05$, og 24 måneder, $F(2,71) = 13.37, p < .001$, men viste ingen forskjeller i affektregulering. Barnas emosjons- og atferdsregulering ved 24 måneder viste forskjeller på tre av fire ECI-skårer, Type C barn skåret lavest på adaptiv atferd, $F(2,70) = 19.88, p < .001$, og Type B barn skåret høyere enn Type C barn på sosiabilitet, $F(2,67) = 3.61, p < .05$ og kompetent utforskning, $F(2,69) = 9.46, p < .001$.

Barn i stabil Type C ble vurdert signifikant vanskeligere enn stabil Type A. Ved 3.5 år skåret barn med stabil, trygg tilknytning lavere enn både stabil Type A og stabil Type C, i mødrenes rapport om eksternaliserte atferdsproblemer. Ingen forskjeller framkom for internalisert atferd.

Et tilstrekkelig antall barn forandret trygg, stabil tilknytning til utrygg ved 24 måneder. Således kunne man kontrastere dem og barn som viste et stabilt mønster i SSP og PAA, med barn som forandret seg til utrygghet i PAA ved 24 måneder.

Vondra *et al* ønsket et klarere bilde av hvordan tilknytningstrygghet fra 12 – 24 måneder relaterte seg til atferds- og emosjonsregulering. Fire skårer som representerte frekvensen på hver tilknytningstrygghet A, B, C og D/atypisk ble regnet ut. Disse skårene ble korrelert med hver av indikasjonene på emosjons- og atferdsregulering under læringsaktiviteter⁵⁸. Vondra *et al* fant korrelasjon for B- og D-skårer. Frekvensen for Type B-tilknytning fra 12 – 18 måneder var kun beskjedent korrelert med emosjons- og atferdsregulering, og mindre eksternalisering av atferdsproblemer ved 3.5 år. Frekvensen for D/atypisk tilknytning var beskjedent assosiert med dårligere regulering og flere eksternaliseringsatferdsproblemer. Frekvensen for Type C tilknytning var nesten helt og holdent assosiert med dårligere regulering under laboratoriebesøket ved 24 måneder, og Type A tilknytning var i hovedsak ikke relatert til mål på atferds- og emosjonsregulering.

Vondra *et al.* undersøkte om barns tilknytningstrygghet ved 12/18 måneder alene hadde prediktiv verdi for atferdsproblemer ved 3.5 år, og utover 24 måneders tilknytning. Resultatene vises i Tabell 6⁵⁹. Eksternaliseringsproblemer ble predikert gjennom koder for hver utrygg klassifisering (A, C,

57 Appendix A, Vondra et al (2001): Tabell 4

58 Appendix A, Vondra et al (2001): Tabell 5

59 Appendix A, Vondra et al (2001): Tabell 6

atypisk); internaliseringsproblemer ble kun predikert ved atypisk klassifisering. Atypisk tilknytning ved 24 måneder, var således assosiert med større internaliserings- og eksteraliseringsproblemer ved 3.5 år.

Vondra *et al* undersøkte om emosjons- og atferdsregulerings-skårene ved 24 måneder hadde prediktiv verdi for atferdsproblemer ved 3.5 år. Resultatet viste at to av de fire regulerings-skårene – sosiabilitet og kompetent utforskning korrelerte signifikant med eksteraliseringsproblemer ved 3.5 år. Kun kompetent utforskning korrelerte signifikant med internaliseringsproblemer. Se Tabell 7⁶⁰.

Oppsummering av resultater for Vondra & als (2001) studie

Relasjonen tilknytning og endring indikerte beskjeden stabilitet i tilknytning fra 12-18 måneder, og fra 12/18 måneder til 24 måneder. Som forventet, fremkom et mønster for nedgang i antall trygge, og økning i antall unnvikende tilknytninger.

Som predikert, var tilknytningsklassifiseringer assosiert med samtidig, og påfølgende vurdering av emosjons- og atferdsregulering. Dette var mest framtrødende ved 24 måneders tilknytningsklassifisering (PAA) og for barn med stabil tilknytning fra 18–24 måneder (SSP).

Alle målinger totalt sett, viste et resultat hvor tilknytningstrygghet var assosiert med bedre emosjons- og atferdsregulering, samt færre eksteraliseringsproblemer da barnet var 3.5 år. Det motsatte var tilfelle for atypisk klassifisering.

Viten om barnets tilknytning, og om emosjons- og atferdsregulering ved 24 måneder, enten samlet eller hver for seg, ga mulighet til å predikere atferdsproblemer et – to år senere. Derimot kunne ikke viten om barns tilknytningshistorie predikere atferdsproblemer ett – to år senere⁶¹

Eksteraliseringsproblemer kunne predikeres ut fra barns atferd og tilknytningsklassifisering da de var 3.5 år. Prediksjon for internaliseringsproblemer ble funnet for atypisk klassifisering.

Beskrivelse av Raikes & Thompson (2006) studie

I det følgende beskrives en studie, hvis resultater kan være med til å belyse betydningen av mor-barn-diskurs om emosjoner i lys av mødres depresjon. Studien er sentral for min problemstilling idet den har en vinkling til forbindelsen mellom tilknytningstrygghet og utvikling av emosjonell forståelse som belyser hvilken påvirkning depresjon hos omsorgsgiver har for diskurs om

60 Appendix A, Vondra et al (2001): Tabell 7

61 Se Vondra et al (2001:29)

emosjoner og dermed den emosjonelle utvikling.

Raikes & Thompson undersøkte hvilke påvirkninger tilknytningstrygghet og mors depresjon har for innholdet i mor-barn-konversasjoner om emosjoner da barna var to år, og for senere emosjonell forståelse hos treåringer. Studien er laget for å undersøke relasjonen mellom emosjonelt klima i familien, mor-barn-konversasjoner om emosjoner og barns emosjonelle forståelse.

Fordi tilknytningstrygghet og mor-barn-konversasjon om emosjoner begge er relatert til barns emosjonelle forståelse, er Raikes & Thompson også interessert i å bestemme den uavhengige virkning tilknytningstrygghet og mor-barn-konversasjonene om emosjoner har for barns emosjonelle forståelse i et høyrisiko-utvalg.

Studien har tre målsetninger: 1) bestemme om mødres depresjon kan assosieres med barns emosjonelle forståelse; 2) identifisere om tilknytningstrygghet eller mor-barn-konversasjon har den antatte depresjonseffekt på barns emosjonelle forståelse; 3) bestemme om innholdet i mor-barn-konversasjoner om emosjoner og tilknytningstrygghet *uavhengig* bidrar til barns emosjonelle forståelse, eller om effekten av tilknytning blir formidlet av innholdet i mor-barn-konversasjonene.

Følgende hypoteser ble testet: 1) Barns emosjonelle forståelse vil være negativt assosiert med mors depresjon. 2) Tilknytningstrygghet og mor-barn-konversasjon vil begge være positivt assosiert med barnets emosjonelle forståelse. 3) Innholdet i mor-barn-konversasjoner om emosjoner vil formidle assosiasjonen mellom tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse.

Metode

Utvalget besto av 42 mødre og barn (22 piger og 20 drenge), deltakere i intervensjonsprogrammet *Early Head Start*, som er laget for å hjelpe barn i fattige familier til å utvikle seg alderssvarende. Barna ble tatt opp i studien i to og tre års alder ($M = 28$ måneder; $SD = 0.33$), og ble sett igjen da de var mellom tre og fire år gamle ($M = 42$ måneder; $SD = 0.35$). Gjennomsnittlig tid mellom hvert besøk var et år ($SD = 0.28$ måneder).

Prosedyre

Ved første hjemmebesøk besvarte mødrene et spørreskjema om depresjoner. En observatør målte barnas tilknytningstrygghet ved hjelp av Attachment Q-set (Waters & Deane, 1985). Ved det andre hjemmebesøket vurderte en observatør barna med emosjonsforståelsesoppgaver (Denham, 1986). Mødrene besvarte et spørreskjema om depresjoner, også denne gang.

Det finnes evidens for at mødres konversasjon med barn om emosjoner er kritisk for barns emosjonelle forståelse (Dunn et al, 1991). Derfor ble mødrene eksplisitt bedt om å diskutere nylige hendelser hvor barna hadde vært glad, trist eller sint. Konversasjonen ble avsluttet når mor og barn hadde diskutert de tre emosjonene *glad, trist og sint*, uansett hvor lang tid det tok.

Mor-barn diskusjonen om emosjoner var basert på en modifisering av en prosedyre utarbeidet av Fivush (1991). En mengde forskning på mor-barn konversasjoner, og barns emosjonelle sosialisering, har sitt grunnlag i halvstrukturerte konversasjonsoppgaver som viser validiteten for denne type målinger (Denham et al, 1994; Garner et al, 1997; Laible, 2004a, 2004b; Leibowitz, Ramos-Marcuse, & Arsenio, 2002).

Målinger

Tilknytningstrygghet ble målt med Attachment Q sort. Barna ble observert i sitt hjem av to observatører med bakgrunn i tilknytningsteori. Reliabiliteten for de to ble beregnet ved å korrelere deres skårer på sortering av ti forskjellige barns atferd. Korrelasjonen var gjennomsnittlig 0.71. Attachment Q sort har tidligere gitt valid indikasjon på barns tilknytningstrygghet. Raikes & Thompson refererer i denne forbindelse til van Ijzendoorn, Vereijken, Bakermans-Kranenburg, & Riksen-Walraven, (2004).

Observatørene sorterte 90 kort i ni grupper basert på hvor nøyaktig kortene beskrev barnas atferd. Hver del i Q sort har en verdi som indikerer den skåre et prototypisk *mest trygge* barn vil oppnå på akkurat den delen. Skåren for trygghet ble beregnet ved å korrelere det observerte barns skåre med et kriterium for trygghet. Observatørene var uvitende om mødrenes eventuelle depresjoner og familiekarakteristika.

Spennvidden i barnas skåre var -.21 til 0.75 ($M = 0.22$, $SD = 0.25$). Gjennomsnittet for utvalget var konsistent med gjennomsnittet for trygghetsskåren for andre høyrisikoutvalg: i mange studier hvor Q sort er brukt, har van Ijzendoorn *et al.* (2004) rapportert et gjennomsnitt på 0.32 for typiske utviklingsutvalg og 0.21 for kliniske utvalg.

Mødres depresjon ble målt med the Center for Epidemiological Study – Depression Inventory CES-D; (Radloff, 1977), og ble administrert ved to anledninger, Time 1 (T1) og Time 2 (T2). Mødre i dette utvalget rapporterte relativt frekvent depressive symptomer ($M = 13.95$ ved Time 1, $SD = 9.12$; $M = 12.90$, og ved Time 2, $SD = 9.19$). Depressive symptomer korrelerte signifikant på T1 og T2, ($r = .43$; $p < .001$).

Mødre og barns referanser til emosjoner i den halvstrukturerte konversasjonen ble registrert. Mødres referanser til emosjoner ble målt ved telle antall ganger de brukte positive og negative emosjonelle ord, når de diskuterte tidligere hendelser hvor barna var sint, glad eller trist. Emosjonelle ord ble definert som «beskrivende ord om emosjonelle tilstander» (*glad, sint, trist, redd*) og beskrivelse av direkte atferd som «konsekvens av emosjonelle tilstander» (*gråt, latter*), fordi en mener at begge deler formidler en bevissthet om emosjonelle tilstander, og fordi denne kodingsprosedyren er konsistent med prosedyren brukt i studier om mor-barn konversasjon (Brown & Dunn, 1992; Denham et al, 1994; Fivush, 1991; Zahn-Waxler, Ridgeway, Denham, Usher & Cole, 1993). Antall ord om emosjoner hadde en spennvidde fra 0 – 30 ($M = 8.26$; $SD = 6.78$). Korrelasjonen mellom de to observatørene som talte emosjonelle ord, var høy ($r = .99$). Diskrepans ble løst gjennom diskusjon.

Barns bruk av emosjonelle ord ble talt etter samme standard som mødres. Korrelasjonen mellom de to observatørene var høy for negative emosjonelle ord ($r < .95$). Barns bruk av negative emosjonelle ord hadde en spennvidde fra 0 – 10 ($M = 2.52$, $SD = 4.51$). Barns bruk av positive emosjonelle ord hadde en spennvidde fra 0 – 7 ($M = 0.86$, $SD = 1.42$). Mødre og barns skåre ble summert og lagt inn i en variabel; *mother-child references to emotion*⁶²

Barns emosjonelle forståelse ble målt gjennom en affektiv perspektivtakingsoppgave: gjenkjenne ansiktsuttrykk og assosiere dem med emosjoner, og åtte stereotypiske og 12 ikke-stereotypiske vignetter (Denham, 1986). Denne prosedyren er forklart i Ontai & Thompson, (2002)⁶³ og Laible & Thompson, (1998)⁶⁴ Begge studier er presentert ovenfor. Total skåre for barna ble beregnet ved å legge sammen skåren for første og annen del av de affektive perspektivtakingsoppgavene.

Eksisterende litteratur har vist høy korrelasjon mellom barns reseptive vokabulære ferdigheter og deres prestasjoner i tester for sosial forståelse (Cutting & Dunn, 1999; De Rosnay & Harris, 2002). Raikes & Thompson målte derfor barns reseptive vokabular med the Peabody Picture Vocabulary Test-III (PPVT; Dunn & Dunn, 1997). Barna ble vist fire bilder og ble bedt om å finne riktig ord til riktig bilde. PPVT-III har god indre konsistent reliabilitet (Cronbach $\alpha = .92$ til $.98$) og korrelerer høyt med intelligestester (.80 til .90).

Resultater fra Raikes & Thompsons (2006) studie

Raikes & Thompson fant at depresjon ved Time 1 (T1), men ikke ved Time 2 (T2) var assosiert

62 Raikes & Thompson (2006:96)

63 Ontai & Thompson (2002:437-438)

64 Laible & Thompson (1998:1040)

med lavere skåre for emosjonell forståelse. Verken på T1 eller T2 var depresjon assosiert med mor-barn-referanser til emosjoner.

Barns tilknytningstrygghet var positivt assosiert med mor-barn-referanser til emosjoner, og skåren for emosjonell forståelse.

Skåren for barns reseptive vokabular var positivt assosiert med skåren for emosjonell forståelse, men ikke assosiert med mor-barn-referanser til emosjoner eller barns tilknytningstrygghet.

Det var ingen kjønnsforskjeller i mor-barn-referanser til emosjoner, eller i skåren for emosjonell forståelse, selv om drenge var mindre trygt tilknyttet enn piger. Se Tabell 1⁶⁵.

Raikes & Thompson (2006) stilte spørsmålet om depresjon er relatert til barns emosjonelle forståelse. Fordi depresjon på T1 var signifikant assosiert med depresjon på T2, laget Raikes & Thompson regresjonsmodeller som predikerte emosjonell forståelse. Disse inkluderte depresjon på begge tidspunkter. Barns reseptive vokabulære ferdigheter ble kontrollert for. Raikes & Thompson fant at depresjon på T1, men ikke på T2, var signifikant assosiert med barns skåre for emosjonell forståelse, konsistent med analysen. Barn til de mødre som rapporterte flere depressive symptomer på T1, skåret lavere på emosjonell forståelse på T2⁶⁶. I det videre har en utelatt T2, fordi det ikke har noen assosiasjon til barns emosjonelle forståelse.

Det neste spørsmålet Raikes & Thompson reiste, var om effekten av depresjon på emosjonell forståelse blir formidlet gjennom tilknytning *eller* mor-barn-referanser til emosjoner. T1 viste en marginal og negativ relasjon mellom depresjon og barns tilknytningstrygghet.

Fordi tilknytningstrygghet viste en positiv assosiasjon med barns emosjonelle forståelse, ville Raikes & Thompson finne ut om assosiasjonen mellom depresjon og emosjonell forståelse ble formidlet gjennom utrygge tilknytningsrelasjoner. Resultatet indikerte at negative effekter av depresjon på T1 for emosjonell forståelse, var åpenbare, selv etter å ha kontrollert for barns tilknytningstrygghet og verbale kompetanse. Både tilknytningstrygghet og depresjon på T1 bidro til barns skåre på emosjonell forståelse. Se Tabell 3⁶⁷.

I den siste analysen undersøkte Raikes & Thompson relasjonen mellom depresjon på T1, mor-barn-referanser til emosjoner, tilknytningstrygghet og barns emosjonelle forståelse, etter å ha kontrollert for reseptiv vokabulær kompetanse. Med bakgrunn i den signifikante assosiasjonen mellom mor-barn-referanser til emosjoner og barns tilknytningstrygghet, var Raikes & Thompson

65 Appendix A, Raikes & Thompson (2006): Tabell 1

66 Appendix A, Raikes & Thompson (2006): Tabell 2

67 Appendix A, Raikes & Thompson (2006): Tabell 3

interessert i å bestemme om begge variabler bidro til emosjonell forståelse, eller omvendt; om mor-barn-referanser til emosjoner formidlet assosiasjonen mellom tilknytning og emosjonell forståelse. De laget en modell for å identifisere om depresjon på T1 forble assosiert med emosjonell forståelse etter at det var korrigert for mor-barn-referanser til emosjoner og barns tilknytningstrygghet.

Det var ingen kjønnsforskjeller i barns emosjonelle forståelse, og kjønn ble dermed ikke inkludert som kontrollvariabel.

Resultatene indikerte at både depresjon på T1 og mor-barn-referanser til emosjoner forble signifikante predikatorer for emosjonell forståelse, sammen med barns reseptive skåre, men tilknytningstrygghet opphørte å være en signifikant predikator for emosjonell forståelse når mor-barn-referanser til emosjoner ble inkludert i modellen; effekten av trygghet ble formidlet gjennom mor-barn-referanser til emosjoner. Se Tabell 4⁶⁸

Oppsummering av resultater Raikes & Thompson (2006) studie

Mor-barn-referanser til emosjoner fremkom som en sterk og pålitelig predikator for emosjonell forståelsesskåre, og formidlet assosiasjonen mellom tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse. Depresjon på tidspunkt 1 var pålitelig, negativt assosiert med barns emosjonelle forståelse, selv etter at det var korrigert for mor-barn-referanser til emosjoner, tilknytningstrygghet og reseptiv språkferdighetsskåre.

Konsistent med tidligere funn, fant Raikes & Thompson positive relasjoner mellom barns skåre på reseptiv språkferdighet, og skåre for emosjonell forståelse.

Resultatet viste ingen kjønnsforskjeller i mor-barn referanser til emosjoner, eller i emosjonell forståelsesskåre, selv om drenge var mindre trygt tilknyttet enn piger.

Beskrivelse av Laibles (2004) studie

I det følgende beskrives en studie, hvis resultater kan være med til å belyse tilknytningstrygghet og temperamentets betydning for forskjeller i mødres utdyping og innhold i mor-barn-diskurser om emosjoner. Studien er også med til å belyse alder og kjønns betydning for emosjonell forståelse. Denne studien er sentral for min problemstilling, idet den undersøker tilknytningstrygghet i forhold til barns temperament, og den betydning dette forholdet har for barns emosjonell forståelse.

68 Appendix A, Raikes & Thompson (2006): Tabell 4

Laible undersøkte om tilknytningstrygghet og barns temperament predikerer forskjeller i utdyping og emosjonelt innhold i mor-barn-diskurser i to kontekster; eventyrlesning og diskurser om barns nylige atferd, og om eventuelle forskjeller er relatert til sosioemosjonell utvikling. Ifølge Laible har forskning ikke omfattet den påvirkning barns temperament og tilknytningstrygghet har for relasjonen mellom innhold og stil i mor-barn-diskursen.

Tidligere forskning (Fivush & Vasudeva, 2002; Laible, 2004; Lewis, 1999) danner grunnlaget for Laibles hypoteser: 1) mors utdypende stil i eventyrlesning og minner om barnets nylige atferd, vil assosieres med høyt nivå på barns tilknytningstrygghet, «effortful» kontroll⁶⁹ og barns sosioemosjonelle utvikling; 2) frekvent diskusjon av negative emosjoner vil assosieres med tilknytningstrygghet og høyt sosioemosjonelt utviklingsnivå; 3) selv om kvaliteten på diskursen og det emosjonelle innholdet innenfor *hver kontekst* vil være relatert, så vil det være få relasjoner mellom kvalitet og emosjonelt innhold, *på tvers av de to kontekster*.

Fordi en manglet forskning på hvordan diskurskonteksten vil kunne influere på relasjonsmønsteret mellom diskurs, tilknytning, temperament og sosioemosjonell utvikling, ble det ikke framsatt noen hypotese om hvordan dette relasjonsmønsteret vil kunne endre seg på tvers av de to kontekster.

Metode

Utvalget besto av 51 barn (23 drenge og 28 piger) i alderen 3 – 5 år (M alder = 48.90 måneder, SD = 9.47 måneder), og deres mødre. Utvalget ble rekruttert fra to daginstitusjoner og en større førskole i lokalmiljøet, og besto i hovedsak av hvite (77%). De resterende 23% var afrikansk-amerikanere. 71% av mødrene hadde videregående, eller universitetsutdanning.

Data i studien er samlet inn i to omganger: først ved hjemmebesøk, hvor mødrene fullførte Attachment Q set (AQS; Waters & Deane, 1985), og to uker senere i et laboratorium, hvor mor-barn-dyadene deltok i et timelangt videoopptak. Den siste sesjonen inneholdt en serie strukturerte laboratorieoppgaver, som beskrives nedenfor.

Laboratoriebesøk

Besøket startet med 10 minutter fri lek. Mødrene ble bedt om å lese fra et eventyr kalt «*Just A Bad Day*» (Mercer & Gina Meyer). Boken handler om en dreng som blir klar over at alt ikke er tapt, selv om ting ikke går så godt for ham på en ekstremt dårlig dag. Mødrene ble bedt å diskutere historien

⁶⁹ Barnets anstrengelser for å kontrollere egen atferd.

med barna på samme måte som de ville ha gjort hjemme.

Eventyrlesingen ble kodet for mødrenes mengde emosjonell utdyping av innholdet, og for referanser til emosjoner som ble diskutert enten av mødre eller barn under selve lesingen. Referanser til emosjoner omfattet prototypiske ord: *sint, trist, glad*, og emosjonelle tilstander: *gråte, le, skrike*. Etter at emosjonen var identifisert, ble det kodet for hvem som uttrykte emosjonen; mødre eller barn, og om emosjonen var positiv, negativ eller nøytral. Koderne var uvitende om barnas tilknytningstrygghet og temperament.

15 videoopptak ble kodet av en annen koder for å sikre reliabilitet. Korrelasjonen mellom koderne for antall emosjoner under eventyrfortellingen var .85. Det var enighet om 92% av verdien på den identifiserte emosjon (Cohen's $\kappa = .87$).

Mødre og barn diskuterte emosjoner av samme valør ($rs = .44, ps < .01$), og både mødre og barns snakk om emosjoner av en bestemt valør, var likeledes relatert til de andre variabler i studien⁷⁰ Laible fikk således en sammensatt skåre ved å summere mødre og barns referanser: «total talk about negative emotions during the storybook» og «total talk about positive emotions during the storybook». Inter-rater-reliabiliteten var .85.

Mødrene ble bedt om å tenke på to hendelser i siste uke, hvor den selv og barna var involvert. Den ene hendelsen skulle omhandle barnas dårlige oppførsel og den andre barnas gode oppførsel. Konversasjonen mellom mor mødre og barn om hendelsene, handlet om moralske, konvensjonelle temaer, og temaer hvor barna måtte bruke forsiktighet og klokskap, hvor barna hadde være vennlige eller uvennlige, hvor barna hadde utvist høflig eller uhøflig atferd og hvor de hadde opptrådt aggressivt.

Et team, som var uvitende om barnas skåring på tilknytningstrygghet og temperament, kodet konversasjonene. Tre aspekter ved samtalene var av interesse: mødre og barns referanser til emosjoner, valøren til emosjonen som ble diskutert og mødres utdypingsstil. Alle referanser til emosjoner ble identifisert og kodet. I tillegg ble valøren på emosjonen; positiv, negativ eller nøytral/ uklar, beskrevet. Laible fant at mor og barns diskusjon av en emosjon med en spesiell valør korrelerte ($rs > .40, ps < .01$). En fikk således en sammensatt skåre ved å summere «total talk about negative emotions during reminiscing» og «total talk about positive emotions during reminiscing».

15 transkriberinger ble kodet av en annen koder for å sikre reliabilitet. Inter-rater-reliabiliteten var .98, og koderne var i 93% av tilfellene enige om hvilken verdi av emosjonen som ble diskutert (Cohen's $\kappa = .91$). I tillegg ble hver mor-barn-konversasjon om barnas tidligere atferd kodet for grad

70 Laible, (2004:982) Coding of storybook reading

av utdypning. Utskriften ble vurdert på en 5 poengskala (1 = lav, 5 = høy) avhengig av hvor detaljert og beskrivende mor var i sin utdypning, samt kvaliteten på barnets spørsmål. Denne skalaen korrelerer høyt med andre målemetoder for utdypning (Fivush & Vasudeva, 2002; Laible, 2001). 15 transkriberinger ble kodet av en annen koder for å sikre reliabilitet. Inter-rater-reliabiliteten var .87⁷¹

Atferdsinternalisering: «Resistance-to-temptation taks

Barna deltok i en standard *resistance-to-temptation* oppgave (Kochanska, 1995). Metoden berører aspekter ved barns tidlige internalisering/atferdsregulering (Kochanska, 1995; Kochanska & Aksan, 1995; Laible & Thompson, 2000). Før mødrene forlot barna i laboratoriets lekerom, ba de barna om ikke å røre noen av lekene. Barna fikk en kjedelig sorteringsoppgave å utføre mens de ventet på mor. Barna var alene ca åtte minutter, med unntak av en kort stund da en forskningsassistent kom og lekte med attraktive, forbudte leker, trakk opp et leketøy og forlot rommet.

Barnet ble kodet hvert 5. sekund etter Kochanska og Aksans (1995) kodings skjema for følgende atferd: «looking at shelf and no attempt to touch» ($M = 17.12$ kodete intervaller, $SD = 8.11$); «self-correction» (strakte ut en hånd mot leken, men trakk hånden tilbake, eller berørte leken mindre enn 3 sekunder, $M = 0.02$, $SD = 0.14$); «gentle touch» (tok på forbudte objekter mindre enn 2 sekunder, $M = 6.59$, $SD = 18.81$); «competing activity» (opptatt med andre ting), $M = 14.24$, $SD = 17.26$; «sorting» ($M = 54.70$, $SD = 25.57$). 15 videoopptak ble kodet på nytt for å etablere reliabilitet. Enighet mellom koderne var som følger: «looking», 89%; «self-correction», 83%; «gentle touch», 91%; «diviation», 90%; «competing activity», 87%; «sorting», 89%. Cohens kappa var .82. De fem kodene ble samlet til én, og fikk benevnelsen «Behavioral Internalization».

Måling av representasjoner av familierelasjoner

En kortversjon av MacArthur Story Stem Battery (MSSB) ble brukt til å måle barnas persepsjon av familierelasjoner. MSSB er utviklet for å berøre barns evne til å lage narrativer med prososialt resultat. Barna skulle finne på historier og fortelle dem til dukkene hun/han fikk utlevert. En forskningsassistent påbegynte historiene, og en historie ville typisk ende med: «kan du fortelle meg hva som så skjer?» Barna fullførte så historien. For å assistere barnas narrativ, brukte assistenten uttrykk som: «hender det noe mer?»; «hva gjør de?». Når barna indikerte at de var ferdig med historien, gikk en videre til neste. To uavhengige kodere kodet 15 transkriberinger for å etablere

71 Laible, (2004:982) Coding of the conversations

reliabilitet. Enigheten mellom dem, var som følger: «Personal injury» (86%): En person i fortellingen ble fysisk skadet, og det ble fokusert på skaden og ikke på aggresjonen. «Aggression» (87%): En person i fortelling gjorde destruktive og fiendtlige bevegelser. «Affection» (83%): En person i fortellingen klemte, kysset og ble rost. «Affiliation» (81%): Flere personer i fortellingen deltok i positive aktiviteter sammen. «Empathy/helping» (87%): En person i fortellingen, eller barnet selv, identifiserte seg med de tanker og følelser andre hadde, eller hjalp noen med en oppgave. «Reparation/guilt» (83%): En person i fortellingen viste anger, eller gjorde ting godt igjen. «Atypical negative responses» (85%): Barnet viste desorganisert eller meget uvanlig respons med en klar negativ tone.

Barna snakket ofte om flere temaer i sine narrativer. Laible samlet derfor temaer med begrepslikhet (Oppenheim *et al* 1997): «(a) a prosocial composite that included empathy/helping, reparation/guilt and affection» og «(b) an aggressive composite that included aggression, personal injury, and atypical responses». Narrativene ble i tillegg kodet for sammenheng (Oppenheim *et al*, 1997). Laible laget en sammensatt skåre for sammenhengen i narrativene. Inter-rater-reliabiliteten for 15 transkriberinger utført av to ratere, var .93.

Måling av emosjonell forståelse

For å måle emosjonelle forståelse, deltok barna i en todelt affektiv perspektivtakingsoppgave, utviklet av Denham (1986). Metoden er beskrevet i Laible & Thompson (1998) studie, over. Metoden måler i den første delen evne til å gjenkjenne emosjonelle ansiktsuttrykk; *trist, glad, sint* og *redd*. Andre del av oppgaven består av 20 vignetter, åtte *stereotypiske* og 12 *ikke-stereotypiske*. De ikke-stereotypiske var laget for å teste om barna kunne skille egne følelser fra historiens hovedperson, og fortelle hvilke emosjoner hovedpersonen erfarte.

Mødrene fylte ut Children's Behavior Questionnaire (Short Form, Version I: CQB-Form; Rothbart, 1988) om barnas temperament, og en modifisert utgave av Child's Behavior Scale (Ladd & Profilet, 1996) som måler aggressivitet, tilbaketrukkethet og prososiale atferd.

Resultater

Beskrivende data, alder og kjønnsforskjeller og bivariate relasjoner

For å undersøke *kjønnsforskjeller* utførte Laible flere uavhengige *t*-tester, hvor både diskurs- og atferdsvariabler inngikk. Resultatet viste at kjønn ikke var relatert til noen diskursvariabler, og kun

til én atferdsvariabel. Den eneste kjønnsforskjellen fremkom i forbindelse med positive representasjoner av relasjoner, $t(50) = -3.23, p < .01$: piger ville mer sannsynlig enn drenge vise positive representasjoner i relasjoner.

Alder var ikke relatert til noen diskursmålinger ($rs < .11, ps > .05$), men alder var relatert til alle, med unntak av én, atferdsvariabler: Laible fant at eldre barn skåret høyere på emosjonell forståelse ($r = .58, p < .01$), atferdsinternalisering ($r = .38, p < .01$) og positive representasjoner av relasjoner ($r = .41, p < .01$), men alder var *ikke* relatert til mors tilbakemelding om prososial atferd ($r = .07, p > .05$)⁷².

Laible fant signifikant relasjon mellom kvalitet og emosjonelt innhold i mor-barn-diskursen, men lite signifikans på tvers av kontekst (eventyrlesing og minner). Unntaket var relasjonen mellom mor-barn-diskursen om positive emosjoner under samtaler om barns tidligere atferd, og diskursen om negative emosjoner under eventyrlesning. Laible fant at dyader som ofte diskuterte positive emosjoner i forbindelse med barns tidligere atferd, også diskuterte negative emosjoner under eventyrlesning. Mødres utdypning i begge kontekster var assosiert med diskusjoner om emosjoner, uansett hvilken valør. På samme måte var dyadens diskusjon om negative emosjoner signifikant positivt korrelert med dyadens diskusjon om positive emosjoner i begge kontekster⁷³

Laible ville undersøke variabler som kunne predikere kvaliteten på mor-barn-diskursen i eventyrlesning og tidligere atferd. Til formålet ble det laget regresjonsmodeller for å predikere kvaliteten på diskursen ut fra tilknytningstrygghet og barns temperament⁷⁴. *Alder* og *kjønn* var ikke relatert til noen diskursmålinger. Således ble disse variablene ikke lagt inn som kontroll i regresjonsmodellene⁷⁵. Tilknytningstrygghet og temperamentsdimensjoner var ikke relatert til diskusjonen om positivt ladete emosjoner i de to kontekster, og ble derfor ikke inkludert i modellen. I forbindelse med modellen som predikerte mødres utdypende stil i diskurs om barns tidligere atferd, var tilknytningstrygghet, «effortful control» og negativ reaktivitet signifikante, uavhengige predikatorer for hele modellen, $R^2 = .37, F(4,46) = 6.31, p < .01$.

Laible fant at mødre utdypet mer når barn viste høy negativ reaktivitet og/eller «effortful control», og at mødre i trygge dyader mer sannsynlig ville skåre høyere på utdypning enn mødre i utrygge dyader.

72 Appendix A, Laible (2004): Tabell 1

73 Appendix A, Laible (2004): Tabell 2

74 «Because some researchers have suggested that it is a relative balance of positive and negative emotion talk that relates to attachment security (e.g. Main et al., 1985), a ratio score of positive to negative emotion talk was constructed for each context. These ratio scores were unrelated to attachment security and child outcomes.»

75 Appendix A, Laible (2004): Tabell 3

I modellen som predikerte diskusjon av negative emosjoner, $R^2 = .21$, $(F(4,46) = 2.97, p < .05)$, ga tilknytningstrygghet, «extraversion-surgency»⁷⁶ og negativ reaktivitet signifikante, uavhengige bidrag. Laible fant at i trygge dyader diskuterte man oftere negative emosjoner når man diskuterte *barnets tidlige atferd*; også når mødre oppfattet at barna hadde lite «extraversion-surgency» og viste høy negativ reaktivitet.

Tilknytningstrygghet og temperamentsdimensjoner var i mindre grad relatert til kvaliteten på mor-barn-diskursen under *eventyrfortellingene*. Modellen som predikerte mødres utdypning var ikke signifikant, $R^2 = .07$, $F(4,46) = .91, p > .05$, og hadde ingen signifikante, uavhengige bidrag. Det samme gjaldt for diskusjonen av negative emosjoner, $R^2 = .12$, $F(4,46) = 1.50, p > .05$. På tross av dette resultatet, ga tilknytningstrygghet et signifikant, uavhengig bidrag til modellen, og var også signifikant korrelert med dyadens diskusjon av negative emosjoner under eventyrfortellinger; $r = .28, p < .05$. Laible fant at tryggere dyader var mindre tilbøyelig til å diskutere negative emosjoner under eventyrfortellinger.

I modellen som predikerte emosjonell forståelse vistes en signifikant økning i mengden systematisk variasjon når en la inn kontrollvariablene alder, tilknytningstrygghet og «effortful control»⁷⁷. Det var kun diskursvariablene fra diskursen om barns tidligere atferd som signifikant økte mengden variasjon, og førte til en prediktiv modell, totalt sett.

Laible fant at variablene mødres utdypning, dyadens diskusjon av positive emosjoner, alder og tilknytningstrygghet ga signifikante, uavhengige bidrag.

Laible replikerte tidligere forskning (Laible & Thompson, 1998), og fant at eldre førskolebarn og trygge barn skåret høyere enn yngre og utrygge barn på emosjonell forståelse. Barn med mødre som var utdypende i diskursen om barnets tidligere atferd, og som ofte diskuterte positivt ladete emosjoner med sine mødre i denne sammenheng, skåret høyere på emosjonell forståelse. Diskursvariabler under eventyrfortelling ga ingen signifikant økning i mengde variasjon i modellen, og ingen av diskursvariablene ga et signifikant uavhengig bidrag.

Laible fant at *alder*, *kjønn* og mor-barn-diskusjoner om *negativt ladete emosjoner* i diskursen om barns tidligere atferd, ga et signifikant, uavhengig bidrag. Eldre barn, piger og barn fra dyader som ofte diskuterte negative emosjoner ville mest sannsynlig vise positive representasjoner i relasjoner i MSSB⁷⁸

Laible fant videre at alder, kjønn og dyaders diskusjon av negative emosjoner i

76 «Extraversion-surgency», min oversettelse: utadvent og ekstremt livlig

77 Appendix A, Laible (2004): Tabell 4

78 Appendix A, Laible (2004): Tabell 5

eventyrfortellinger, ga signifikante, uavhengige bidrag. Resultatet viste igjen at eldre barn, og piger, mest sannsynlig ville vise positive representasjoner i relasjoner; men denne gang var det mindre sannsynlig at dyader som ofte diskuterte negative emosjoner under eventyrfortellinger besto av barn som hadde positive representasjoner av relasjoner under MSSB.

For å predikere atferdsinternalisering ble det lagt inn diskursvariabler i en modell om barns tidligere atferd, noe som økte mengden systematisk variasjon i modellen, og førte til en signifikant prediktiv modell. Når det gjaldt uavhengige, signifikante bidrag, var det kun *alder* og *mødres utdypende diskurs*, som ga slike bidrag. Eldre barn, og de som hadde mødre som utdypet hendelser under diskursen om *barns tidligere atferd*, skåret høyt på atferdsinternalisering.

I modellen hvor en brukte elementer fra diskursen i *eventyrfortelling* fant Laible ingen økning i mengden variasjon. Modellen totalt sett var signifikant, og både alder og utdypende kommentarer ga uavhengige, signifikante bidrag. Eldre barn, og barn, hvis mødre var utdypende når de leste eventyrfortellinger, skåret høyt på atferdinternalisering⁷⁹.

I modellen som predikerte prososial atferd⁸⁰ brukte Laible diskursvariablene «effortful control»⁸¹ og diskurs om positivt ladete emosjoner. Disse variabler ga et signifikant, uavhengig bidrag. Barn som skåret høyt på «effortful control», og som kom fra dyader som ofte diskuterte positivt ladete emosjoner under oppgaven om barnets tidligere atferd, ble vurdert av mor til å skåre høyt på prososial atferd. I modellen hvor en brukte elementer fra eventyrfortellinger, var det kun «effortful control» som ga et signifikant, uavhengig bidrag til modellen. Barn som skåret høyt på «effortful control», ble også vurdert av sine mødre til høy skåre på prososial atferd.

Oppsummering av resultater Laibles (2004) studie

Laibles funn indikerer at tilknytning og temperament er relatert til forskjeller i kvalitet og emosjonelt innhold i diskursen, og at disse forskjeller er relatert til sosioemosjonell utvikling. Mødre som ofte diskuterte positive emosjoner i forbindelse med samtaler om tidligere atferd, oftere diskuterte negative emosjoner under eventyrlesning.

Selv om Laible fant signifikant relasjon mellom kvalitet og emosjonelt innhold i mor-barn-diskursen, var det som forventet få signifikante relasjoner mellom mor-barn-diskursen på tvers av kontekst; altså på tvers av eventyrlesning og minner. Dog med ett unntak: Laible fant signifikant relasjon mellom mor-barn-diskurs om positive emosjoner og barns tidligere atferd, og mor-barn-

79 Appendix A, Laible (2004): Tabell 6

80 Appendix A, Laible (2004): Tabell 7

81 «Effortful control» har jeg oversatt til «å gjøre anstrengelser for å kontrollere egen atferd»

diskursen om negative emosjoner og eventyrlesning.

Alder var ikke relatert til diskursvariabler, men relatert til alle atferdsvariabler med unntak av prososial atferd. Eldre barn skåret høyere på emosjonell forståelse, atferdsinternalisering og positive representasjoner av relasjoner, enn yngre.

Laible fant én kjønnsforskjell; piger ga mer uttrykk for positive representasjoner i relasjoner enn drenge.

Oppsummering

Ovennevnte studier tyder på at det på flere områder er sammenhenger mellom tilknytning og emosjonell forståelse, og at det til en viss grad tyder på at aldersforskjeller og mødres verbalisering kan ha betydning for sådanne sammenhenger. For å undersøke min hypotese har jeg analysert forskningsartikler, og på bakgrunn av disse har jeg kommet frem til at det er andre faktorer som er viktige å ta høyde for i min undersøkelse. Her tenker jeg på mødres diskursstil og innhold, familiens emosjonelle klima, og tidlige relasjoners betydning for senere sosial, emosjonell og kognitiv utvikling, som alt har betydning for barnets emosjonelle utvikling og forståelse. Forskningsartiklene er ikke entydige i sine funn, verken når det gjelder tilknytningstrygghet sett i forhold til emosjonell utvikling og forståelse, omsorgsgivers diskursstil og innhold, eller i forhold til emosjons- og affektregulering. Men alle studiene belyser på hver sin måte viktige sider ved tilknytningstrygghet, emosjonell utvikling og senere emosjonell forståelse som er viktige for å utvikle sin egen horisont om barns emosjonelle utvikling.

Diskusjon

Målet med arbeidet har vært å undersøke min problemstilling:

Finnes det forbindelser mellom barns tilknytningstrygghet og deres emosjonelle utvikling?

I det følgende konsentreres diskusjonen om relasjonene tilknytningstrygghet, mødres diskursstil og emosjonell utvikling og forståelse; tilknytningstrygghet og familiens emosjonelle klima, og tilknytning og emosjonsregulering. I diskusjonen ses resultatene i lys av de teoretiske posisjoner det er funnet støtte for i gjennomgang og analyse av forskningsartiklene beskrevet over.

Diskusjonen føres med bakgrunn i relevant litteratur⁸².

Tilknytningstrygghet, mors diskursstil og emosjonell forståelse

Tilknytningstrygghet og kvalitet på foreldre-barn-diskursen synes å ha betydning for barnets emosjonelle begrepsutvikling og forståelse. Dette området er det forsket mye på. Derimot er det forsket lite på integreringen av tilknytning og diskurs om emosjoner i et utviklingsperspektiv. På denne bakgrunn vurderte Ontai & Thompson (2002) effekten av trygg tilknytning og mor-barn diskurs om emosjoner for tre- og femåringers emosjonelle forståelse. Den andre undersøkelsen under denne overskriften er Laibles (2004) studie av tilknytningstrygghet og sosioemosjonell kompetanse. I det følgende diskuterer jeg Ontai & Thompson (2002).

Det er rimelig å anta at trygg tilknytning og utdypende, narrativ diskursstil har en betydning for barns emosjonelle utvikling og forståelse. I Ontai & Thompsons (2002) studie er det femåringene som drar nytte av rikt beskrevet språk. Dette utelukker ikke pragmatisk stils betydning som formidler av emosjonell forståelse, særlig med henblikk på treåringers kognitive utviklingsnivå. Den pragmatiske stil er gjentakende og har få deltajer, og er derfor sannsynligvis en bedre formidler av emosjonelt ladet språk i tre års alder. Dette syn støttes av Reese & Fivush (1993) som peker på at pragmatisk stil inviterer barnet til enkle ja og nei-svar. Kanskje er det sådan, at en treåringers kognitive modenhet ikke er utviklet nok til å delta i, og forstå, en utdypende samtale om emosjoner, men vil være mer opptatt av å formidle egne reaksjoner på emosjoner i konkrete hendelser (Dunn *et al.* 1991). Min antakelse er, at på et senere tidspunkt i småbarnsalderen, vil det samme barnet høyst sannsynlig ha utbytte av utdypende samtaler om nøyaktig den samme hendelsen. Dette stemmer med Thompsons (2000) antakelse om at forståelse av andres indre psykologiske tilstander, utvikles etter tre års alder.

Ontai & Thompson (2002) la til grunn for sin undersøkelse av treåringene, at emosjonell forståelse kunne være en effekt av forbindelsen trygg tilknytning og mødres diskursstil. Utgangspunktet for antakelsen var Bowlbys (1982) teori om viktigheten av en trygg mor-barn-relasjon for åpen kommunikasjon om emosjoner. Etter min oppfatning kan pragmatisk stil være åpen nok i forhold til kommunikasjon om emosjoner så tidlig som i tre års alder. Effekten av forbindelsen tilknytning og diskursstil for forståelse av emosjoner, handler kanskje mer om den måte innholdet i diskursen formidles på, for eksempel gjennom nonverbal informasjon, som ansiktsuttrykk og kroppsspråk, men også gjennom vokal intonasjon. Kanskje er det sådan, at små barn leser kroppsspråk, ansiktsuttrykk og vokal intonasjon, for å kompensere for manglende innsikt og forståelse i andres

82 Se litteraturliste

psykologiske tilstand. Støtte for dette syn, finnes i Wellman, 2002; Wellman, Cross & Watson, 2001, forskning som har funnet at det er først etter tre års alder at barn utvikler god psykologisk forståelse av omverdenen.

Ontai & Thompson (2002) fant at piger, og barn av mødre med pragmatisk diskursstil, var bedre i stand til å forstå negative emosjoner. Årsaken til dette er vanskelig å gripe, men en del av forklaringen ligger kanskje i at negative representasjoner er mer fremtredende i barnets opplevde hendelser, og at de derfor er enklere å forstå. At piger skulle ha en mer utviklet sans for sådan forståelse, har jeg ingen forklaring på, og har heller ikke funnet at Ontai & Thompson (2002) funnet en forklaring. Dette er sannsynligvis et felt, hvor en har bruk mer forskning.

I studien fant Ontai & Thompson (2003), at høyt nivå på utdypende diskursstil var relatert til lavere nivå på positiv emosjonell forståelse, både hos tryggere treåringer og femåringer. En refleksjon og antakelse, er at høyt nivå på utdypende stil fordrer tidlig sosioemosjonell forståelse, noe Ontai & Thompson (2003) selv peker på i sin studie. Det kreves her mer inngående undersøkelser av trekkene i mødres narrative stil før en har pålitelig empiri på dette området.

Ontai & Thompson fant at barn utviklet sin totale emosjonelle forståelse betydelig mellom tre og fem år, samtidig som deres positive og negative emosjonelle forståelse økte. Et slikt funn er ikke oppsiktsvekkende, fordi det i denne perioden skjer en betydelige utvikling i barns språklige, psykologiske og sosial-kognitive kompetanse. Et fem år gammelt barn er fullt ut i stand til å føre en samtale om de fleste emosjoner de erfarer og hvorfor de erfarer emosjonen.

Ontai & Thompson stiller spørsmålet om mors diskursstil predikere emosjonell forståelse ut over tilknytning. Ingen sådan endring ble avdekket i barns tilknytningstrygghet fra tre og fem år. På denne bakgrunn blir det relevant å stille spørsmålet, om trygg tilknytning og utdypende diskurs er en nødvendig forutsetning for emosjonell utvikling og forståelse; eller om trygt tilknyttete barn kan utvikle emosjonell forståelse gjennom diskursstil. Utrygge barn i dyader hvor diskursen er sammenhengende, vil sannsynligvis kunne utvikle god emosjonell forståelse. Spørsmålet blir hvilken type utrygg tilknytning det er tale om. Ambivalente barn vil nok profitere mest i denne sammenheng.

I tilknytningsteorien legges det vekt på barnets emosjonelle status og emosjonelle relasjoner til omsorgsgiver, som grunnlag for emosjonell utvikling. Diskursperspektivet⁸³ legger vekt på det kognitive og lingvistiske innholdet i diskursen, hvor barnet opparbeider en forståelse og erfaring med emosjonelle episoder i dialog med omsorgspersonen (Harris, 1999). Det blir således

⁸³ Diskursperspektivet legger vekt på psykologisk diskurs; en dialog mellom barnet og omsorgspersonen om mentale tilstander, spesielt emosjoner, får en direkte virkning for barnets koding av emosjonelt ladete episoder.

spennende å stille spørsmålet om trygg tilknytning er en nødvendig forutsetning for barnets emosjonelle utvikling og forståelse, og å reflektere over om trygg tilknytning og utdypende diskurs, hver for seg, kan fremme sådan forståelse. I bunn og grunn handler det kanskje ikke om hvor trygt tilknyttet barnet er, men mer om kvaliteten på diskursen om emosjonelt ladete hendelser. Etter min oppfatning er trygg tilknytning og utdypende diskursstil ingen garanti for at barn utvikler god emosjonell forståelse. Omsorgsgivers evne til sammenhengende psykologisk diskurs med barnet tidlig i barnets liv, er sannsynligvis en bedre forutsetning, og god indikator, på senere emosjonell forståelse. Dette syn støttes av forskning som viser at psykologisk diskurs hjelper barnet til å forstå emosjonelt ladete episoder. Om omsorgspersonen har sitt utgangspunkt i barnets emosjonelle status og relasjoner, eller i kognitiv og språklig modenhet, er mindre vesentlig.

Ontai & Thompson (2002) fant i sin undersøkelse at treåringer ikke viste større emosjonell forståelse i trygt tilknyttede relasjoner hvor omsorgsgiver brukte utdypende narrativ diskursstil, enn i relasjoner hvor det ble anvendt pragmatisk stil. Trygg tilknytning og utdypende diskursstil var således *ikke* relatert til treåringers emosjonelle forståelse i denne studien. Derimot var pragmatisk diskursstil, som kjennetegnes ved bekreftelser, negasjoner, direktiver og repetisjon av barnets egne utsagn, marginalt relatert. Mulige forklaringer til at den utdypende stilen ikke virket fremmende på emosjonell forståelse hos treåringer kan ligge på flere kognitive utviklingsområder knyttet til alder. Således vil utvikling av «theory of mind» (ToM), språk og konversasjonsferdigheter, sosial-kognitiv kapasitet og barnets evne til representasjoner, spille en rolle for om, og hvordan, barnet er i stand til å tilgodegjøre seg den utdypende narrative diskursstilen.

Tar en utgangspunkt i at omsorgsgivers evne til sammenhengende psykologisk diskurs⁸⁴ er adekvat, antar jeg at det er stor variasjon blant barn når det gjelder referanse til emosjoner, og hvor frekvent. Selv om omsorgsgiver er god til psykologisk diskurs med barnet, vil det sannsynligvis bli en begrenset gevinst for barn, som det ikke faller naturlig for å referere til emosjoner. Individuelle forskjeller kan være én forklaring; noen barn refererer ikke så ofte til sine mentale tilstander og engasjerer seg ikke spontant i samtaler om årsaker til emosjonelt ladete hendelser. Andre barn vil snakke om emosjoner det erfarer, og vil utforske emosjoners forløp, årsaker og konsekvenser. Dette er stabile trekk hos barnet. Selv om noen barn har begrenset gevinst av psykologisk diskurs, skal det sies at omsorgspersonens sensitivitet er viktig, når det gjelder å fremme eller begrense barnets villighet til å snakke om emosjonelle tilstander, og således øke eller minske barnets utbytte av sådanne samtaler.

84 Dialog om mentale tilstander, spesielt emosjonelle, som har en direkte virkning på barns koding av mentalt ladete episoder.

Effekten var også tydelig for negativ emosjonell forståelse; utdypende diskursstil og trygg tilknytning var *ikke* ensbetydende med treåringers negative emosjonell forståelse. Videre var tilknytning per se ikke en signifikant prediktor på emosjonelle forståelse, og den var heller ikke relatert til noen av diskursstilene.

I sin studie to år senere, fant Ontai & Thompson (2002) assosiasjoner hos de samme barna mellom tilknytningstrygghet ved tre år, og emosjonell forståelse ved fem år: barn som var trygt tilknyttet som treåring, hadde god emosjonell forståelse da de var fem år. Trygge barn viste større forståelse for negative emosjoner, og deres tilknytningstrygghet da de var fem år, korrelerte positivt med forståelsen av negative emosjoner.

Effekten av variablene tilknytning og diskursstil på treåringers emosjonelle forståelse, viste at utdypende narrativ stil var relatert til *lavere* skåre på emosjonell forståelse – ikke høyere, som en kunne anta. Samtidig var pragmatisk stil assosiert med økt emosjonell forståelse, om enn marginalt. Ontai et al (2002) fremholdt at det syntes som om de to diskursstilene kunne ha to forskjellige funksjoner i forhold til å fremme emosjonell forståelse; den pragmatiske diskursstilen kan fremme barnets emosjonelle forståelse, hvis mor lar barnet føre an i diskursen mens hun selv kun bekrefter eller avkrefter barnets ytringer. Ontai fremhever at: «(...) *In a sense, the pragmatic style capitalizes on the child's initiative and provides support for the child's emotion-related construal of events*». Den utdypende stil kan fungere som et middel til å øke den emosjonelle forståelse hos barn med slik begrenset forståelse.

Studier indikerer at barns emosjonelle begrepsforståelse endrer seg raskt i førskolealderen, og at begrepsforståelsen modifierer den påvirkning mors diskursstil og barnets tilknytningstrygghet har på utviklingen av emosjonell forståelse (Ontai & Thompson, 2002)

Ontais & Thompsons (2002) funn står i motstrid til teoretiske forventninger, utledet fra tidligere studier, på forbindelsen mødres diskursstil og emosjonell forståelse (Laible & Thompson, 2000), og forskning på relasjonen mellom tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse (Fonagy *et al*, 1997; Laible & Thompson, 1998; Meins *et al*, 1998; Steele *et al*, 1999).

Det synes relevant med en mer omfattende vektlegging av kognitive aspekter når en undersøker emosjonell forståelse hos treåring, enn tilfellet er i Ontai & Thompsons (2002) studie. Refleksjonen om at den kognitive modenheten hos treåring vil spille en vesentlig rolle når en undersøker treåringers emosjonelle kapasitet, er nærliggende. Det antas at kognitiv modenhet og utviklet ToM må være på plass, før barn kan ha utbytte av den pragmatiske stilen. Barn må med andre ord vite hvordan de skal føre an i diskursen for å få bekreftelse eller avkreftelse på sine

ytringer, og dermed lære mer om emosjoners årsaker og konsekvenser. Det er også et spørsmål om det finnes en nedre aldersgrense for når barn er i stand til å forstå emosjoner – at deres emosjonelle begrepsapparat ikke er modent nok, i tre års alder til å kunne forstå årsaken til viss hendelse og følgene av denne.

Både i forhold til språklig modenhet og utviklet ToM, synes det viktig å ta disse variablene i betraktning når en undersøker emosjonell utvikling og forståelse hos tre år gamle barn. Resultatet av undersøkelsen er nødvendigvis avhengig av treåringens kognitive modenhet, så som språklige begrensninger som hindrer barn i å uttrykke hva de opplever, tenker og føler. Når en undersøker treåringers emosjonelle modenhet, tenker jeg at det er viktig å gripe fatt i deres kognitive modenhet, inkludert ToM, for å forsøke å forstå og forklare resultatet i Ontai & Thompson (2002).

Laibles (2004) funn, indikerer at tilknytning og temperament er relatert til forskjeller i kvalitet og emosjonelt innhold i diskursen, og at disse forskjeller er relatert til emosjonell utvikling. Hun fant videre at mødre som ofte diskuterte positive emosjoner i forbindelse med barns tidligere atferd, oftere diskuterte negative emosjoner under eventyrlesning. I forhold til disse funn, mener jeg det av betydning å være oppmerksom på at barnet selv kan påvirke hva slags kommunikasjon som skjer mellom mor og barn i diskursen. Dette skjer gjennom barnets temperamentskvaliteter, som handler om barnets negative reaktivitet og de anstrengelser barnet gjør for å kontrollere egen atferd, og egen utadvendthet og livlighet⁸⁵.

I Laibles (2004) studie var barns negative reaktivitet relatert både til mødres narrativ stil, og til diskursen om negative emosjoner. I motsetning til hva en forventet, diskuterte mødre og barn negative hendelser dersom barnet hadde høy negativ reaktivitet under samtaler om tidligere emosjonelle hendelser. Årsaken til denne strategien fra mødrenes side, tror jeg handler om at de griper muligheten til å diskutere og utdype den negative hendelsen i en sammenheng som ikke er preget av barnets høye reaktivitet. På denne måten hjelper mødre sine barn til å være konstruktive i forhold til sine emosjonelle erfaringer gjennom diskurs. I følge Kopp (1989) blir barnet således bedre i stand til å utvikle egne mestringsstrategier. Fivush, Brotman, Buckner & Goodman (2000) anfører at samtaler om tidligere emosjoner gir barn en mulighet til å tolke og evaluere sine emosjonelle erfaringer på en konstruktiv måte.

Laible (2004) fant at tilknytningstrygghet relaterte seg til mødres diskursstil og innhold i diskursen, spesielt under samtaler om tidligere emosjonelle hendelser, hvor negative hendelser ble utdypet. Funnet er konsistent med tidligere forskning (Laible & Thompson, 1998).

85 Tidligere forklart i beskrivelsen av Laibles (2004) studie over.

På bakgrunn av de funn Laible (2004) gjorde i sin undersøkelser, mener jeg det er relevant å se dem i et større perspektiv. Her tenker jeg på hvilke implikasjoner diskurs om tidligere hendelser kan ha for den emosjonelle og kognitive utvikling, og for utvikling av mentale representasjoner som barnet kan relatere til, i senere emosjonelle hendelser. Studier har funnet stabile, individuelle forskjeller blant barn, hvor en ser korrelasjon mellom diskurs om emosjoner tidlig i livet, og senere emosjonelle forståelse. Spesielt gjelder dette diskurs om årsaksforløpere til emosjoner (Dunn et al, 1991; Hughes & Dunn, 1998; Brown & Dunn, 1996).

I det følgende diskuteres to studier som begge undersøker tilknytning og emosjonell forståelse.

Tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse

Laible & Thompson (1998) undersøkte relasjonen tilknytningstrygghet og emosjonell forståelse hos små barn. De fant at eldre barn viste større emosjonell forståelse enn yngre, og at barn med trygg tilknytning skåret høyere på emosjonell forståelse enn utrygge.

Laible & Thompson (1998) fant også at tilknytningstrygghet predikerte prestasjonen i de to emosjonsoppgavene, de affektive perspektivtakingsoppgaver som måler barnets evne til å gjenkjenne ansiktsuttrykk, og en måling av barns spontane emosjonelle forståelse. De fant at tilknytningstrygghet kun predikerte forståelse av emosjoner med negativ valør, som frykt, sinne og tristhet.

En interessant side ved Laible & Thompsons (1998) funn, er at alder alene var meget svakt relatert til barns evne til å vurdere og forstå positive emosjoner, men både alder og tilknytningstrygghet var relatert til barns vurdering, og deres forståelse, av negative emosjoner. På denne bakgrunn gjør jeg meg den tanke, at det er enklere for barn å forholde seg til negative emosjoner, dersom de er trygt tilknyttet. Men, samtidig kommer spørsmålet om hvorfor trygge barn har lettere for å forholde seg til negative emosjoner. Umiddelbart vil man tenke at trygg tilknytning underletter forståelse av alle emosjoner. Hva er det med negative emosjoner som gjør at de er enklere å forstå enn positive? Mitt bud er at det ikke handler om at det er enklere å forstå negative emosjoner, men det handler om at trygge relasjoner fremmer diskusjonen om sensitive temaer, som jo negative emosjoner ofte er fundert i. Her tenker jeg på at det kanskje er sådan at negative hendelser skjer oftere i små barns liv, fordi de skal lære så meget, og er nødt å trå feil ganske ofte for å tilegne seg kognitiv modenhet, og forståelse av negative hendelser.

Laible & Thompson (1998) gjorde interessant og overraskende, oppdagelse, nemlig at drenge var

bedre til å bestemme forløpet til emosjoner. Tidligere funn har konstatert at piger er bedre til å bestemme forløpere til emosjoner (Brown & Dunn, 1996; Zhan-Waxler, Cummings, & Cooperman, 1984)⁸⁶. Min oppfattelse er at drenge er mindre opptatt av alle detaljer i en hendelse, og ser hurtigere den vesentlig faktor i hendelsen som påvirker resultatet. Kanskje er det sånn at drenge er mer analytiske i sin tankegang enn piger. Oppfatningen om at piger er mer opptatt av mellommenneskelige aspekter ved situasjon, synes jeg ikke forklarer hvorfor drenge er bedre til å bestemme forløpere til emosjoner. Kikker man inn i en barnehage vil en se at piger er opptatt med å tale med hverandre, mens drenge ofte sitter noget på utsiden og betrakter det hele. Hvem er så best i stand til å se forløpere til emosjonelle hendelser?

Kochanska (2001) undersøkte om det finnes forskjeller i emosjonalitet hos barn med forskjellig tilknytningstrygghet, og om barn med forskjellige tilknytningstrygghet reagerer forskjellig på episode-konsistente og episode-inkonsistente emosjoner.

Det mest interessante funnet i Kochanskas (2001) undersøkelse gjelder unnvikende tilknyttete barn, som i 14 måneders alder var de minst redde og de gladeste, men utviklet seg til å bli mye mer redde, og signifikant mindre glade, enn trygge barn ved 33 måneders alder. Spørsmålet er om eller hvordan en kan forklare en sådan utvikling. I tilknytningslitteraturen blir unnvikende tilknytningstrygghet vanligvis betraktet som et uttrykk for et temperament med mindre frykt, eller som et resultat av at disse barna har tilegnet seg en strategi for å minske negative emosjonelle uttrykk. Det kan også være begge deler (Cassidy, 1994; Thompson, 1998). Det Kochanska fant i sin undersøkelse, er at unnvikende barn har vært mer affektive i mor-barn relasjoner, noe som ikke er så vanlig. Normalt vil et unnvikende barn senke sin aktivitet og bli stille (Main, 1990)⁸⁷. Disse barna viser normalt ikke åpent sin fortvilelse. I denne studien har unnvikende barn uttrykt negative emosjoner. Hvorfor unnvikende barn nettopp i Kochanskas (2001) studie hadde en annen atferd en normalt for unnvikende tilknytningstrygghet, finner jeg ikke noen god forklaring på. Det kan være at det i undersøkelsessituasjonen har skjedd noe som har fremkalt affektive emosjoner hos barna, og som har unngått Kochanskas oppmerksomhet.

I det følgende diskuteres en studie som undersøker tilknytning og emosjonell forståelse i lys av mors depresjon.

86 I Laible & Thompson (1998:1044).

87 Cassidy & Shaver (1999:690)

Familiens emosjonelle klima, tilknytningstrygghet og mor-barn diskurs om emosjoner

Raikes & Thompsons (2006) undersøkte tilknytningstrygghet og mødres depresjon da barna var to år, som prediktor på mor-barn-referanse til emosjoner i konversasjoner, og barnas emosjonelle forståelse da det var tre år. Innfallsvinkelen til Raikes & Thompsons undersøkelse går gjennom familiens emosjonelle klima, hvor diskursen foregikk mellom deprimerte mødre og deres barn.

De fant at mødres depresjon ikke var assosiert med mor-barn referanser til emosjoner, verken da barna var to år eller tre år. Innholdet i diskursen mellom mødre og barn, var ikke påvirket av mødres depresjon. Raikes & Thompson (2006), indikerer at trygg tilknytning muligens kan relateres til barns emosjonelle forståelse, fordi trygg tilknytning sannsynligvis gjør mor-barn diskursen om emosjoner enklere. Likevel, mener jeg det er rimelig å anta at deprimerte mødre uvilkarlig formidler negativ affekt i diskursen, og at dette påvirker barn, og gir dem utfordringer i forhold til emosjonelt ladete diskurser. Jeg antar også at mødres depresjon vil påvirke det totale familieklimaet, og kanskje skape et mentalt belastende miljø, som barn må forholde seg til, enten de er trygge eller utrygt tilknyttet.

Raikes & Thompson (2006) mener det finnes indikasjoner i studien på at barns tilknytningstrygghet kan være knyttet til senere emosjonell forståelse. En mulig forklaring på dette kan jo være at det finnes direkte forbindelser mellom åpen kommunikasjon i dyaden og utvikling av emosjonell forståelse. En annen forklaring kan være at deprimerte mødre, i samtale med trygge barn, oftere diskuterer mentale tilstander, og at disse barna således utvikler ferdigheter i forhold til emosjonell forståelse av innholdet i diskurser.

Endelig kan det være at mødres vilje, og evne, til å snakke om emosjoner, opptrer uavhengig av barns tilknytningstrygghet. En refleksjon i forlengelsen av dette, er at det ikke nødvendigvis er sådan at kun trygge barn snakker om emosjoner, eller forløpere til disse. Barn har, etter min oppfatning, ofte en klar, og umiddelbar emosjonell forståelse av omgivelsene, som ikke nødvendigvis henger sammen med en trygg eller utrygt tilknytning.

Raikes & Thompson (2006) synes ikke i særlig grad å ta i betraktning barns egen evne til å forstå de emosjoner de erfarer. Etter min oppfatning tillegges tilknytningstrygghet for stor betydning med hensyn på utvikling av emosjonell forståelse, og barnas egen evne til å forstå emosjoner, gjennom psykologisk diskurs, tillegges for liten betydning. Det synes rimelig å anta at barnas evne til emosjonell innsikt kan være likeverdig med trygg tilknytning, når det gjelder utvikling av emosjonell forståelse. Her forutsettes at barna er kognitivt modne nok til å forstå de emosjoner de

erfarer. Således kan et trygt tilknyttet barn som ikke har evne til å forstå de emosjoner det erfarer, utvikle en dårligere emosjonell forståelse, enn det i utgangspunktet var grunnlag for å anta. En kan jo også trekke den omvendte konklusjon; at barnet på tross av utrygg tilknytning kan utvikle alderssvarende emosjonell forståelse.

Diskurs med omsorgspersonen om emosjoner vil høyst sannsynlig være preget av barns erfaringer fra liknende diskusjoner og opplevelser. Således vil tidligere erfaringer være en sorts taus kunnskap for hvordan de forholder seg til omsorgsgiver. Både trygge og utrygge barn, som har hatt gjentatte negative erfaringer i forbindelse med diskurs om emosjonelt ladete hendelser, vil sannsynligvis neste gang forholde seg avventende. De erfaringer barn har gjort seg i tidligere diskurser, er således lærdom de tar med seg, hva angår hvordan de skal forholder seg til omsorgsgiver for å unngå nye dårlige opplevelser.

Raikes & Thompson (2006) fant at familiens emosjonelle klima var betydningsfullt for utvikling av emosjonell forståelse, uavhengig av diskursens innhold, men også uavhengig av tilknytningstrygghet. Det er rimelig å anta at barn som utsettes for intens og overveiende negativ affekt i sitt familiemiljø, vil kunne få vanskeligheter med å forstå emosjoner. Samtidig er det en overveielse at disse barna kanskje blir bedre rustet til å håndtere samtaler om emosjoner, enn andre barn.

Tilknytningstrygghet og emosjonsregulering

I det følgende diskuteres funn i forbindelse med tilknytning og mødres kontroll med barns emosjonelle uttrykk, barns deling og undertrykking av emosjoner. To studier diskuteres i denne sammenheng, Berlin & Cassidy (2006) og Vondra *et al.* (2001).

Berlin & Cassidy (2003) fant at mødre til unnvikende barn rapporterte mer kontroll med sine barns negative uttrykk, og at mødre til ambivalente barn rapporterte mindre kontroll. Dette er konsistent med Cassidys (1994) antakelse om at mødre sosialiserer sine barns emosjoner i forhold til ubevisste tilknytningsbaserte strategier. Således «læres» unnvikende barn til å holde sin tilknytningsatferd på et minimum, og unngår behovet for trøst og omsorg i situasjoner med negative uttrykk. Ambivalente barn vil ha behov for trøst og omsorg; jo mer fortvilet de blir, desto mer øker deres tilknytningsatferd. Den negative atferden blir ikke utforsket på egen hånd, og barnet forblir i et avhengighetsforhold til omsorgspersonen.

Berlin & Cassidy (2003) har ikke måling av mødres indre arbeidsmodeller (IWM) i forhold til omsorg og tilknytning (AAI; Main & Goldwyn, 1984; Main, Goldwyn, & Hesse, 2003) med i sin

studie. Min refleksjon er at en sådan måling vil kunne fortelle noe om mødres tilknytningsrepresentasjoner, og den betydning disse kan ha for barnets tilknytningsatferd. I forlengelsen av denne refleksjon, kommer tanken om at mødres emosjonelle sosialisering av sine barn sannsynligvis er befestet i deres egen tilknytningshistorie og erfaringer. Disse refleksjoner støttes av Haft & Slade (1989) som hevder at mødre som er avvisende i forhold til tilknytning, vil begrense sine barns negative emosjonelle uttrykk. Barna søker ikke trøst og omsorg, og deres tilknytningsatferd blir lite framtreddende, som for unnvikende barn, nevnt ovenfor. Mødre til ambivalente barn oppmuntrer til negative emosjonelle uttrykk, og tilknytningsatferden og avhengigheten hos barnet, vil således øke.

Berlin & Cassidy (2003) fant at mødre med lavere utdannelse hadde mer kontrollerende atferd med barns negative emosjonelle uttrykk. En mulig forklaring på dette funnet, er at disse mødre ikke lar barnet uttrykke negativ emosjonalitet, fordi de ikke klarer å hjelpe barnet til å mestre negative emosjoner. En annen antakelse er at individuelle forskjeller hos barn kan gi seg utslag i om mødre vil oppmuntre til negativ emosjonelle uttrykk eller ei. Det kommer kanskje an på om de ser muligheter i sine barns negative emosjonalitet, og bruker hendelsen til å hjelpe barnet til å mestre sine emosjoner (Gottman *et al* 1996).

I det følgende diskuteres resultater fra Vondra *et al* (2003) studie som har en annen vinkling enn Berlin & Cassidys studie, men likevel handler om tilknytning og emosjons- og atferdsregulering

Vondra *et al* (2001) fant beskjedent stabilitet i tilknytningstrygghet fra 12 til 18 måneder i dette utvalget preget av risiko, og noe mer økning i stabilitet fra 12/18 til 24 måneder. Totalt for hele måleperioden, 12-18-24 måneder, fant man at antallet trygge tilknytninger sank, og unnvikende tilknytninger økte. Ved 24 måneder fant man også en økning i ambivalent tilknytning og minsking i atypisk tilknytning. Spørsmålet er hvorfor. En forklaring kan ligge i det faktum at Vondra *et al* benyttet både SSP og PAA-målinger, og at disse ville vise avvikende resultat seg i mellom. Denne tankegangen støttes av Crittenden (1992), som hevder at det er vanlig å finne en nedgang i tilknytningstrygghet ved 24 måneder om en benytter PAA. Sannsynligvis trigger denne målemetoden viss atferd hos barna som slår ut i utrygge målinger. Likevel mener Vondra *et al* at økningen i utrygge barn i denne studien, er konsistent med andre målinger som er utført på trygghet. Det er vanskelig å ha en mer utdypende oppfatning om dette funnet.

Alle målinger, totalt sett viste at trygg tilknytning var assosiert med bedre emosjons- og atferdsregulering, og færre eksternaliseringsproblemer da barna var 3.5 år. Det motsatte var tilfelle for atypisk tilknytning, som hadde dårligere regulering av internaliserings- og

eksternaliseringsproblemer ved 3.5 år.

Det interessante aspektet ved denne studien, mener jeg, er at emosjons- og atferdsskårene på sosiabilitet og kompetent utforskning ved to års alder kan predikere atferdsproblemer ved 3.5 år. Etter min oppfatning, betyr dette, at om man besitter kunnskap om fremtidige effekt av tilknytningstrygghet og emosjons- og atferdsregulering hos barn allerede når de er 2 år, så har man en reell mulighet til å redusere denne effekten på barnets atferd et par år senere, og forhindre problematferd hos de barna det gjelder.

Vondra *et al.* (2001) er det siste av syv studier i dette spesialet som alle omhandler tilknytning hos små barn, og deres emosjonelle utvikling og forståelse. I det følgende gis en kort avslutning på mitt arbeide.

Avslutning

Tilknytningsprosessen og hvilken betydning den har for barnets emosjonelle utvikling, har vært hovedtanken med denne studien.

Trygg eller utrygg tilknytning i spedbarnsalder kan forme mange aspekter ved barnets gryende personlighet, så som sosiabilitet, emosjonell predisposisjon, nysgjerrighet og selvaktelse. Tilknytning er også viktig for personlighetsorganiseringen fordi mange sider ved personligheten sannsynligvis blir påvirket av hvor trygt tilknyttet barnet er (Thompson, 1999).

Emosjoner påvirker små barns kognitive, perseptuelle og selvregulerende prosesser. Det er allment akseptert at tidlig emosjonell utvikling har betydning for senere emosjonell forståelse, og at foreldres emosjonelle sosialisering er viktig for en normalutvikling av sådan forståelse (Denham, Zoller & Couchoud 1994). Foreldre står således overfor en utfordrende oppgave. Dette forhold gjenspeiles i de senere års studier av små barns sosiale utvikling, hvor emosjonell sosialisering har fått stor oppmerksomhet (Cassidy, 1994; Denham, 1998; Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, & Blair, 1997; Eisenberg, Cumberland, & Spinrad, 1998; Saarni, 1997; Thompson, 1990, 1994).

At barnet blir i stand til å forstå sine emosjoner, og uttrykke og regulere dem, på en allment akseptert måte, har signifikante implikasjoner for personlighetsutviklingen og senere emosjonelle interaksjonsmønstre. Høyst sannsynlig vil barn som forstår sitt eget emosjonelle liv, være bedre i stand til å sette seg inn i andres emosjonelle reaksjoner, og også være bedre i stand til å uttrykke og regulere sine emosjoner. Familien spiller her en viktig rolle.

Barnets tidligste emosjonelle erfaringer skjer da også i familien. Foreldres rolle i den

emosjonelle sosialiseringen av barnet, er undersøkt ut fra flere aspekter ved foreldres atferd (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998), blant annet kan foreldres egen emosjonelle uttrykksform, og hvordan de reagerer på barnets negative og positive emosjoner, relateres til barnets sosioemosjonelle utvikling (Cassidy, 1994; Denham, 1998). Sådanne individuelle forskjeller mellom foreldre vil trolig gjenspeiles i hvilke emosjonelle uttrykksformer og atferd de finner passende for sitt barn, antas å ha sitt utspring i egen tilknytningshistorie, og sosiale og emosjonelle erfaringer i egen oppvekst, men barnets temperament og personlighetskarakteristika skal også tas i betraktning.

I studiene beskrevet i dette spolialet, har fedres rolle i tilknytning og emosjonell sosialisering ikke vært til stede. Likevel er det grunn til å anta at fedre ville sosialisere sine barn emosjonelt på en noe annerledes måte enn mødre. I dette henseende er studiene i denne gjennomgangen ikke dekkende for begge foreldres syn i forhold til tilknytning og emosjonell sosialisering av barn.

Referanser

- Achenbach, T.M. (1992). *Manual for the child Behavior Checklist/2-3 and 1992 Profile*. Burlington, VT: Department of Psychiatry, University of Vermont. I: Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.
- Bates, J. E., Freeland, C.A., & Lounsbury, M. L.(1979). Measurements of infant difficultness. Child Development, 50, 794-803. I: Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.
- Bayley, N. (1969). *Manual for the Bayley Scales of Infant Development*. New York: Psychological Corporation. I: Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.
- Belsky, J. (1999). Interactional and contextual determinants of attachment security. I: Cassidy, J. & Shaver, P.R. (1999). *Handbook of attachment: Theory, Research and clinical applications. Chap 12*. New York: Guilford.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: vol. 2. Separation*. I: Solomon, J. & George, C. (1999). *Attachment Disorganization*. New York: The Guilford Press. p: 5, 6.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: vol. 3. Loss, sadness and depression*, London: Hogart Press.
- Blatz, W.E. (1966). Human security: Some reflections. Toronto: University of Toronto Press.
- Brandenburg, A. (1984). Feelings. New York: Greenwillow Books. I: (2002). Ontai, L. L. & Thompson, R. A. (2002). Patterns of attachment and maternal discourse effect on childrens' emotion understanding from 3 to 5 years of age. Social Development, 11, pp. 433-450.
- Bretherton, I., Ridgeway, D, & Cassidy, J. (1990). I: De Rosnay & Harris (2002) Individual differences in children's understanding of emotion: The Roles of attachment and language. **p. 39**.
- Brown, J. R. & Dunn, J. (1996). Continuities in emotion understanding from three to six years. I: Harris. P.L. (1999). Individual differences in understanding emotion: the role of attachment status and psychological discours. Attachment & Human Development Vol 1, 3, pp. 307-324
- Bukatko, D. & Daehler. M.W. (1998). *Child Development. A thematic approach*. 3rd ed. Houghton Mifflin Company, New York City. **282**
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: influences of attachment relationships. I: Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003 pp 477-495, **p. 481**.
- Cervantes, C. A., & Callahan, M. A. (1998). Labels and explanations in mother-child emotion talk: Age and gender differentiation. Developmental Psychology, 34, 88-98.
- Crittenden, P.M. (1994). The Preschool Assessment of Attachment coding manual. I: Vondra & als (1999:18).

Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. **13-33**.

Croft, C. (1997). *Attachment and emotionality: The development and validation of an emotion-recognition task for early school-aged children*. Unpublished doctoral dissertation, University college, London. In *Infant-Mother attachment at one year predicts children's understanding of mixed emotions*. Steele, et al, 1999: **167**.

de Rosnay, M. & Harris, P.L. (2002). Individual differences in children's understanding of emotion: The roles of attachment and language. Attachment and human Development, vol. 4, No 1 pp 39-54.

Damon, W & Lerner, R.M. (2006). Handbook of Child Psychology (6th ed.) Vol. 3. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, US. **59**.

Denham, S. A.(1986). Social cognition, pro-social behavior, and emotion in preschoolers: Contextual validation. Child Development, 57, pp. 194-201. I: Ontai, L. L. & Thompson, R. A.(2002). Patterns of attachment and maternal discourse effect on children's emotion understanding from 3 to 5 years of age. Social Development, 11, pp. 433-450.

Dunn, J., Brown, J. R., Slomkowski, C. & Youngblade, L. (1991). Young children's understanding of other people's feelings and beliefs: Individual differences and their antecedents. I: Harris. P.L. (1999). Individual differences in understanding emotion: the role of attachment status and psychological discours. Attachment & Human Development Vol 1, 3, pp. 307-324, **310-311**.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Schaller, M., Carlo, G., & Miller, P. A. (1991). The relations of parental characteristics and practices to children's vicarious emotional responding. Child Development, 62, 1393-1408. I: Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003 pp 477-495, **p 482**.

Etzion-Carasso, A & Oppenheim, D. (2000). Open mother-preschooler communication: Relations with earlysecure attachment. Attachment and Human Development, 2, 347-370. I: Ontai, L. L. & Thompson, R. A.(2002). Patterns of attachment and maternal discourse effect on children's emotion understanding from 3 to 5 years of age. Social Development, 11, pp. 433-450, **435**.

Fabes, R. A., Eisenberg, N., McCormick, S. E., & Wilson, m. S. (1988). Young Children's appraisals of others' spontaneous emotional reaction. I: Laible, D. J. & Thompson, R.A. (1998). Attachment and Emotional Understanding in Preschool Children. Developmental Psychology .Vol. 34. No. 5, pp 1038-1045, **p 1041**.

Fivush, R. (1991). Gender and emotion in mother-child conversations about the past. Journal of Narrative and Life History, 4, 325-341. I: Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003 pp 477-495, **p 482**.

Fivush, R. & Vasudeva, A. (2002). Remembering to relate: Socioemotional correlates of mother-child reminiscing. Journal of Cognition and Development, 3, pp 73-90. Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence. Developmental Psychology, 2004 vol 40, No. 6, 979-992, **982**.

Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P., & Goodman, S.H. (2000). Gender differences in parent-child emotion narratives. Sex Roles, 42, 233-253.

Frodi, A., Grolnick, W. & Bridges, L. (1985). Maternal correlates of stability and change in infant-mother attachment. Infant Mental Health Journal, 6, pp. 60-67.

Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hoven, C. (1997). I: Cassidy, J. & Shaver, P.R. (1999). *Handbook of attachment: Theory, Research and clinical applications*. Chapter 34. New York: Guilford.

Gross, A. L., & Ballif, B. (1991). Children's understanding of emotions from facial expressions and situations: A review. Developmental Review, 11, 368-398. I: Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003 pp 477-495, **p 482**.

Haft, W. L & Slade, A. (1989). I: Cassidy, J. & Shaver, P.R. (1999). *Handbook of attachment: Theory, Research and clinical applications*. Chapter 5. New York: Guilford.

Harris, P. L. (1994). The child's understanding of emotion: Developmental change and family environment. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35, **3-28**

Hinde, R.A. (1982a). *Ethology*. New York: Oxford University Press.

Hughes, C. & Dunn, J. (1998). Understanding mind and emotion: longitudinal associations with mental-state talk between young friends. I: Harris, P.L. (1999). Individual differences in understanding emotion: the role of attachment status and psychological discours. Attachment & Human Development Vol 1, 3, pp. 307-324 **pp. 310-311**.

Keubli, J., Butler, S., & Fivush, R. (1995). Mother-child talk about pas emotions: Relations of maternal language and child gender over time. Cognition and Emotion, 9, 256-283. I: Ontai, L. L. & Thompson, R. A.(2002). Patterns of attachment and maternal discourse effect on childrens' emotion understanding from 3 to 5 years of age. Social Development, 11, pp. 433-450, **435**.

Kochanska, G. & Aksan, N. (1995). Mother-child mutually positiv affect, the quality of compliance to requests and prohibitions, and maternal control as correlates of early internalization. Child Development, 66, pp 236-254. I: Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence, *Developmental Psychology*, 2004 vol 40, No. 6, 979-992. **983**.

Laible, D. J., & Thompson, R. A., (2000). Mother-child discourse, attachment security, shared positiv affect, and early conscience development. Child Development Vol 71, 5, pp 1424-1440.

Laible, D. (2004). Mother-child discourse about a child's past behavior at 30 months and early socioemotional development at age 3. *Merrill Pamer Quarterly*, 50, 159-180. I: Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence. *Developmental Psychology*, 2004 vol 40, No. 6, 979-992. **981**.

Lewis, K. (1999). Maternal style in reminiscing: Relation to child individual differences. Cognitiv Development, 14, pp 381-399. I: Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence, p 981. *Developmental Psychology*, 2004 vol 40, No. 6, 979-992.

Lutkenhaus, P., Grossmann, K. E., Grossmann, K. (1985). Infant-mother attachment at twelve months and style of

interaction with a stranger at the age of three years. Child Development, 56, pp 1538-1542.

Main, M, Kaplan, N. & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. I: Solomon, J. & George, C. (1999). *Attachment Disorganization*. New York: The Guilford Press. p.5, 6.

Oppenheim, D., Nir, A., Warren, S. & Emde, R. (1997). Emotion regulation in mother-child narrative co-constructions: Associations with children's narratives and adaptation. Developmental Psychology, 22, 284-294. I: Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence, p 983. *Developmental Psychology*, 2004 vol 40, No. 6, 979-992.

Papez, J. W. (1937). A proposed mechanism of emotion. Archives of Neurology and psychiatry 38:725-744. In: Kolb, B & Whishaw, I. Q (2003) *Foundations of Human Neuropsychology* 5th ed (p 520). Worth Publishers, W.H. Freeman and Company, US.

Preacher, K. J., & Leonardelli, G.J. (2001, March) *Calculation for the Sobel test: An interactive calculation tool for mediation tests*. computer software. Available from <http://www.unc.edu/~preacher/sobel.htm>.

Radloff, L. (1977). The CES-D Scale: A self-report depression scale for research in the general population. *Applied Psychological Measurement*, 1, 385-401. I: Raikes & Thompson (2006). Family emotional climate, attachment security and young children's emotion knowledge in a high risk sample. British Journal of Developmental Psychology, 24, (2006), pp. 89-104.

Saarni, C., Campos, J.J., Camras, L.A., & Witherington, D. (2006). I: Damon, W & Lerner, R.M. (2006). *Handbook of Child Psychology (6th ed.)* Vol. 3. Social, Emotional, and Personality Development. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, US p. 227.

Smith, L. (2002). Tilknytning og barns utvikling. Oslo: Høyskoleforlaget AS, p. 17.

Smith, J. (1977). The behavior of communicating. Harvard University Press. I: Damon, W & Lerner, R.M. (2006). *Handbook of Child Psychology (6th ed.)* Vol. 3. Social, Emotional, and Personality Development. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, US p. 239.

Solomon, J. & George, C. (1999). The measurement of attachment security in infancy and childhood. In J. Cassidy & P. R. Shaver. *Handbook of attachment theory and research* (pp. 287-316). New York: Guilford Press.

Steele, M, Steele, H., Fonagy, P. (1994) *The Affect Task Protocol and Coding Guidelines*. Unpublished manuscript, University College, London. In *Infant-Mother attachment at one year predicts children's understanding of mixed emotions*. Steele, et al, 1999:167.

Shaw, D. S., Owens, E.B., Vondra, J. I., Keenan, K., & Winslow, E.B. (1996). Early risk factors and pathways in the development of early disruptive behavior problem. Development and Psychopathology, 8, pp. 679-699. I: Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.

Teti, D. & McGourtney, S. (1996). Using mothers vs. trained observers in assessing children's secure base behavior: Theoretical methodological considerations. Child Development, 67, pp. 597-605.

Thompson, R. A. (1994). Emotional regulation: Biological considerations (pp 25-52). Monographs of the society for

research in child development, 59(2-3, serial No. 240). I: Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003 pp 477-495, **p 481**.

Zahn-Waxler, C., Cole, P. M., & Barrett, K. C. (1991). Guilt and empathy: Sex differences and implications for the development of depression. In J. Garber & K. A. Dodge (Eds.), *The development of emotion regulation and dysregulation* (pp. 243-272). New York: Cambridge University Press. I: Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003 pp 477-495, **p.482**.

Zeitlin, S., Williamson, C.G., & Szczepanski, M. (1988). *Early Coping Inventory*. Bensenville, IL: Scholastic Testing Service. I: Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.

Vygotsky, L. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press. I: Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence, **p. 979**. *Developmental Psychology*, 2004 vol 40, No. 6, 979-992.

Waters, E. & Deane, K. (1985). Defining and assessing individual differences in attachment relations: Q-methodology and the organization of behaviour in infancy and early childhood. I: Ontai, L. L. & Thompson, R. A. (2002). Patterns of attachment and maternal discourse effect on children's emotion understanding from 3 to 5 years of age. Social Development, 11, pp. 433-450.

Vondra, J.I., Shaw, D.S., & Kevenides, M.C. (1995). Predicting infant attachment classification from multiple, contemporaneous measures of maternal care. Infant Behavior and Development, 18, 415-425. I: Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.

Vygotsky, Lev. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA. Harvard University Press. I: Laible (2000) *Mother-Child Discourse Surrounding a Child's past behavior at 30 months: Links to emotional Understanding and early conscience development at 36 months*. Merill-Palmer Quarterly, vol. 50, no. 2 p 160.

Litteraturliste

Berlin, L. J. & Cassidy, J. (2003). Mother's self-reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-mother attachment and children's emotion regulation. Social Development, 12, 4, 2003, pp 477-495.

Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: vol. 3. Loss, sadness and depression*, London: Hogart Press.

Cassidy, J. & Shaver, P.R. (1999). *Handbook of attachment: Theory, Research and clinical applications*. New York: Guilford.

Damon, W & Lerner, R.M. (2006). *Handbook of Child Psychology (6th ed.)* Vol. 3. Social, emotional, and

Personality Development. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, US.

Eisenberg, N. & Spinrad, T. L. (2004). Child Development, Vol. 75, Number 2, pp. 334-339.

Eisenberg, N., Cumberland, A. & Spinrad, T. L. (1998). Psychological Inquiry, Vol. 9, No 4, pp. 317-333.

Haviland-Jones, L. (2004). *Handbook of emotions (2nd ed.)* The Guilford Press, New York, US.

Harris. P.L. (1999). Individual differences in understanding emotion: the role of attachment status and psychological discours. Attachment & Human Development Vol 1, 3, pp. 307-324.

Harris. P.L. (2002). Individual differences in children's understanding of emotion: The roles of attachment and language. Attachment & Human Development, Vol. 4, No 1 pp. 39-54.

Kopp, C. B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmental veiw. Developmental Psychology, 43, 343-354.

Kochanska, G. (2001). Emotional development in children with different attachment histories: The first three years. Child Development, Vol 72, pp 474-490.

Laible, D. (2004). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links with child temperament, attachment security, and socioemotional competence. Developmental Psychology, 2004 vol 40, No. 6, 979-992.

Laible, D. J. (2004). Mother-child discourse surrounding a child's past behavior at 30 months: Links to emotional understanding and early conscience development at 36 months. Merill-Palmer Quarterly, vol 50, No. 2, pp 159-180.

Laible, D. J. & Thompson, R.A. (1998). Attachment and Emotional Understanding in Preschool Children. Developmental Psychology .Vol. 34. No. 5, pp 1038-1045.

Laible, D. & Thompson, R. A. (2000). Mother-Child Discourse, Attachment Security, Shared Positive Affect, and Early Conscience Development. Child Development, Vol. 71, Number 5, pp. 1424-1440.

Ontai, L. L. & Thompson, R. A.(2002). Patterns of attachment and maternal discourse effect on childrens' emotion understanding from 3 to 5 years of age. Social Development, 11, pp. 433-450.

Pauli-Pott, U., Haverkock, A., Pott, W., & Beckmann, D. (2007). Infant Mental Health Journal, Vol. 28 (1), pp. 39-53.

Raikes, H. A., & Thompson, R. A. (2006). Family emotional climate, attachment security and young children's emotion knowledge in a high risk sample. British Journal of Developmental Psychology, 24, (2006), pp. 89-104.

Raikes, H. A., & Thompson, R. A. (2005). Links between risk and attachment security: Models of influences. Applied Develomental Psychology, 26, pp. 440 – 455.

Reese, E. & Fivush, R. (1993). Parental styles of talking about the past. Developmental Psychology, vol. 29, 3, pp. 596 – 606.

Smith, L. (2002). Tilknytning og barns utvikling. Oslo: Høyskoleforlaget AS, s.17.

Solomon, J. & George, C. (1999). *Attachment Disorganization*. New York: The Guilford Press.

Steele, H., Steele, M. Croft, C. and Peter Fonagy. (1999). Infant-Mother attachment at one year predicts children's

understanding of mixed emotions at six years. Social Development, 8, 2, pp. 161-178.

Vondra & als (1999). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. Development and Psychopathology, 13, (2002) pp. 13-33.

Appendix A

Laible & Thompson (1998): Attachment and Emotional Understanding in Preschool Children

Table 1
Descriptive Data

Measure	<i>M</i>	<i>SD</i>	Range
Attachment security	0.48	0.15	.15–.71
Puppet interview			
Total score ^a	40.03	6.02	24–48
Stereotypical stories ^b	13.40	2.49	6–16
Nonstereotypical stories ^c	19.58	3.01	14–24
Negative emotions ^d	0.83	0.10	0–1.0
Positive emotions ^d	0.84	0.29	.57–1.0
Interview			
Total score ^e	0.69	0.16	.36–1.0
Identification of emotions ^e	0.84	0.14	.60–1.0
Causal antecedents ^e	0.56	0.25	0–1.0
Positive emotions ^d	0.74	0.20	0–1.0
Negative emotions ^d	0.59	0.35	0–1.0
Total emotion score ^f	0.01	1.84	–4.73–2.93
Total negative emotion score ^f	0.00	1.68	–4.29–2.87
Total positive emotion score ^f	0.00	1.77	–6.60–1.85

^a A total score of 48 was possible—8 from identifying the faces + 16 from the stereotypical stories + 24 from the nonstereotypical stories.

^b A total score of 16 was possible. ^c A total score of 24 was possible.

^d This score is the proportion of correct responses. The number of positive/negative emotions in the puppet interviews or interviews surrounding naturally occurring emotions varied from child to child.

^e This score is the proportion of correct responses from the interviews concerning naturally occurring emotions. The number of interviews varied from child to child.

^f These scores are comprised of the summed *z* scores for negative, positive, or total emotion scores from both the puppet interview and the naturalistic interviews.

Tabell 1. *Descriptive Data*

Table 2
Hierarchical Regression Models for Total Emotional Understanding and Understanding of Negatively and Positively Valenced Emotions

Predictor	Adjusted R^2	R^2 change	F change	β at final step
Total emotional understanding				
Age	.25	.27	13.84***	.54***
Gender	.25	.02	1.17	-.12
Attachment security	.38	.13	8.38**	.37**
Positively valenced emotions				
Age	.08	.11	4.80*	.35*
Gender	.06	.00	.00	.02
Attachment security	.06	.02	0.95	.15
Negatively valenced emotions				
Age	.20	.22	10.51**	.48***
Gender	.20	.03	1.48	-.13
Attachment security	.33	.14	8.13**	.38**

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Tabell 2. Hierarchical Regression Models for Total Emotional Understanding and Understanding of Negatively and Positively Valenced Emotions

Table 3
Hierarchical Regression Models for Stereotypical and Nonstereotypical Vignettes, and Emotional Identification and Causal Antecedents

Predictor	Adjusted R^2	R^2 change	F change	β at final step
Affective perspective taking				
Age	.21	.23	11.38**	.48**
Gender	.19	.00	0.13	.05
Attachment security	.33	.15	8.87*	.39*
Interviews—emotional identification				
Age	.02	.05	1.88	.24
Gender	.00	.00	0.00	.04
Attachment security	.01	.05	1.79	.21
Interviews—causal antecedents				
Age	.23	.25	12.43**	.49***
Gender	.36	.15	8.98**	-.36**
Attachment security	.42	.08	5.09*	.22*

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Tabell 3. Hierarchical Regression Models for Stereotypical and Nonstereotypical Vignettes, and Emotional Identification and Causal Antecedents

Kochanska (2001): Emotional Development in Children with Different Attachment Histories: The First Three Years**Table 1** Descriptive Data of the Emotions in Fear Measures for the Four Attachment Groups

	Emotions in Fear Episodes ^a									
	9 Months		14 Months		22 Months		33 Months		Overall (9–33 Months)	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Avoidant (A)										
Episode-consistent	-.21	.47	-.23	.55	-.16	.59	.16	.60	-.11	.36
Episode-inconsistent	.22	.79	.16	1.16	.08	1.08	-.17	1.01	.07	.67
Secure (B)										
Episode-consistent	.05	.47	-.03	.65	-.02	.48	-.13	.51	-.03	.33
Episode-inconsistent	-.04	.51	.05	.90	.00	.93	.08	.89	.03	.55
Resistant (C)										
Episode-consistent	.09	.41	.40	.67	.26	.54	.33	.64	.27	.38
Episode-inconsistent	-.05	.53	-.40	.46	-.22	.83	-.22	.95	-.22	.48
Disorganized/ Unclassifiable (D/U)										
Episode-consistent	.02	.56	-.01	.56	-.02	.46	-.24	.51	-.06	.29
Episode-inconsistent	-.25	.43	.06	1.22	.21	.98	.34	1.18	.10	.80

Note: All means represent aggregates of standardized scores. At 14 (and thus at 9) months, there were 22 A's, 58 B's, 18 C's, and 10 D/U's. At 22 months, there were 22 A's, 56 B's, 18 C's, and 10 D/U's. At 33 months, there were 22 A's, 55 B's, 17 C's, and 10 D/U's. Episode-consistent response: fear in fear episodes; episode-inconsistent response: smiling in fear episodes.

^a Emotions in fear episodes for 9 months: Stranger Approach, Unpredictable Toy, Masks, and Parasol Opening; for 14 months: Masks; and for 22 and 33 months: Masks and Risk Room.

Tabell 1. Descriptive Data of the Emotions in Fear Measures for the Four Attachment Groups

Table 2 Descriptive Data of the Emotions in Anger Measures for the Four Attachment Groups

	Emotions in Anger Episodes ^a									
	9 Months		14 Months		22 Months		33 Months		Overall (9–33 Months)	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Avoidant (A)										
Episode-consistent	.10	.55	-.31	1.08	-.03	.69	.23	.78	-.01	.39
Episode-inconsistent	.14	.65	-.09	.95	.06	.83	-.17	.78	-.01	.39
Secure (B)										
Episode-consistent	-.07	.50	.16	.68	-.01	.80	-.17	.91	-.01	.48
Episode-inconsistent	-.01	.56	.06	.97	.02	.79	.09	.83	.03	.53
Resistant (C)										
Episode-consistent	.07	.40	-.01	.60	-.01	.89	-.21	.94	-.04	.49
Episode-inconsistent	-.02	.70	-.01	.91	.09	.96	.15	.92	.05	.47
Disorganized/Unclassifiable (D/U)										
Episode-consistent	.08	.40	-.23	.72	.16	.85	.86	.51	.19	.30
Episode-inconsistent	-.32	.14	-.10	.70	-.43	.36	-.53	.49	-.33	.33

Note: All means represent aggregates of standardized scores. At 14 (and thus at 9) months, there were 22 A's, 58 B's, 18 C's, and 10 D/U's. At 22 months, there were 22 A's, 56 B's, 18 C's, and 10 D/U's. At 33 months, there were 22 A's, 55 B's, 17 C's, and 10 D/U's. Episode-consistent response: anger in anger episodes; episode-inconsistent response: smiling in anger episodes.

^a Emotions in anger episodes for 9 months: Arm Restraint, Car Seat, and Toy Retraction; for 14 months: Car Seat; for 22 months: Car Seat (2); and for 33 months, Car Seat.

*Tabell 2. Descriptive Data of the Emotions in Anger Measures for the Four Attachment Groups***Table 3** Descriptive Data of the Emotions in Joy Episodes for the Four Attachment Groups

	Emotions in Joy Episodes ^a									
	9 Months		14 Months		22 Months		33 Months		Overall (9–33 Months)	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Avoidant (A)										
Episode-consistent	.24	.51	.38	.57	.05	.75	.05	.80	.18	.43
Episode-inconsistent	-.17	.54	-.23	.59	-.05	.81	.31	1.16	-.03	.57
Secure (B)										
Episode-consistent	-.11	.68	.02	.80	.04	.54	.07	.64	.00	.42
Episode-inconsistent	-.04	.68	-.10	.75	-.08	.71	-.21	.64	-.09	.43
Resistant (C)										
Episode-consistent	.14	.48	-.48	.99	-.20	.71	-.33	.89	-.22	.55
Episode-inconsistent	.23	.83	.38	1.36	.19	.82	.20	1.02	.26	.51
Disorganized/Unclassifiable (D/U)										
Episode-consistent	-.21	.54	-.08	.95	.05	.62	.11	.74	-.03	.62
Episode-inconsistent	.10	.45	.43	1.51	.23	.90	.07	.56	.21	.60

Note: All means represent aggregates of standardized scores. At 14 (and thus at 9) months, there were 22 A's, 58 B's, 18 C's, and 10 D/U's. At 22 months, there were 22 A's, 56 B's, 18 C's, and 10 D/U's. At 33 months, there were 22 A's, 55 B's, 17 C's, and 10 D/U's. Episode-consistent response: joy in joy episodes; episode-inconsistent response: distress in joy episodes.

^a Emotions in joy episodes for 9 months: Puppets, Peek-a-Boo, and Pop-Up Bunny; for 14 months: Puppets; and for 22 and 33 months: Puppets (2).

Tabell 3. Descriptive Data of the Emotions in Joy Episodes for the Four Attachment Groups

Table 4 Longitudinal Stability Correlations for Episode-Consistent and -Inconsistent Emotions

Month	Emotions in Fear Episodes				Emotions in Anger Episodes				Emotions in Joy Episodes			
	9	14	22	33	9	14	22	33	9	14	22	33
9		.05	.14	.07		.13	-.01	.07		.27***	.38****	.19 ⁺
14	.34****		.28***	.19 ⁺	.06		.09	.16 ⁺	.17 ⁺		.18 ⁺	.28***
22	.14	.27***		.60****	.07	.21*		.31****	.16	.13		.37****
33	.23**	.35****	.39****		.04	.20*	.35****		.17 ⁺	.07	.16	

Note: Correlations above the diagonal refer to episode-consistent emotions, and those below the diagonal refer to episode-inconsistent emotions (smiling in fear and anger episodes, distress in joy episodes).

* $p < .05$; ** $p < .025$; *** $p < .01$; **** $p < .001$; ⁺ $p < .10$.

Tabell 4. Longitudinal Stability Correlations for Episode-Consistent and -Inconsistent Emotions

Table 5 Prediction of Episode-Consistent Emotions at 33 Months: Multiple Regressions

Predictors Added	Step 1		Step 2		Step 3	
	F	β	F	β	F	β
Dependent variable: Fear at 33 months						
Gender	1.17	-.11	<1	.06	<1	.07
	$R^2 = .01$ $F_{ch} = 1.17$					
Emotion at 9 months			<1	-.01	<1	.00
Emotion at 14 months			<1	.03	<1	.04
Emotion at 22 months			50.59****	.61	55.77****	.61
			$R^2 = .37$ $F_{ch} = 18.47****$			
Attachment security at 14 months					10.07***	-.24
					$R^2 = .43$ $F_{ch} = 10.07***$	
			Overall $F(5, 98) = 14.50****$			
Dependent variable: Anger at 33 months						
Gender	11.69****	.32	8.35***	.27	9.28***	.27
	$R^2 = .10$ $F_{ch} = 11.69****$					
Emotion at 9 months			<1	.03	<1	.01
Emotion at 14 months			1.11	.10	2.19	.13
Emotion at 22 months			7.88***	.26	7.73***	.25
			$R^2 = .19$ $F_{ch} = 3.31**$			
Attachment security at 14 months					7.86****	-.25
					$R^2 = .25$ $F_{ch} = 7.86****$	
			Overall $F(5, 97) = 6.37****$			
Dependent variable: Joy at 33 months						
Gender	7.01***	.25	5.79**	.22	5.48**	.21
	$R^2 = .06$ $F_{ch} = 7.01***$					
Emotion at 9 months			<1	-.01	<1	.01
Emotion at 14 months			4.33*	.19	4.40*	.20
Emotion at 22 months			10.95***	.32	10.29***	.31
			$R^2 = .22$ $F_{ch} = 6.70****$			
Attachment security at 14 months					1.44	.11
					$R^2 = .23$ $F_{ch} = 1.44$	
			Overall $F(5, 98) = 5.97****$			

* $p < .05$; ** $p < .025$; *** $p < .01$; **** $p < .001$.

Tabell 5. Prediction of Episode-Consistent Emotions at 33 Months: Multiple Regressions

Table 6 Prediction of Episode-Inconsistent Emotions at 33 Months: Multiple Regressions

Predictors Added	Step 1		Step 2		Step 3	
	F	β	F	β	F	β
Dependent variable: Inconsistent emotion (smiling) in fear episodes at 33 months						
Gender	2.08	.14	<1	.04	<1	.04
	$R^2 = .02$ $F_{ch} = 2.08$					
Emotion at 9 months			1.61	.12	1.68	.12
Emotion at 14 months			4.68*	.21	4.86**	.22
Emotion at 22 months			11.18*****	.31	10.75***	.30
			$R^2 = .23$ $F_{ch} = 8.76****$			
Attachment security at 14 months					1.54	.11
					$R^2 = .24$ $F_{ch} = 1.54$	
			Overall $F(5, 97) = 6.10****$			
Dependent variable: Inconsistent emotion (smiling) in anger episodes at 33 months						
Gender	5.00**	-.22	6.01**	-.22	6.18**	-.23
	$R^2 = .05$ $F_{ch} = 5.00**$					
Emotion at 9 months			<1	-.01	<1	-.01
Emotion at 14 months			2.41	.15	2.05	.13
Emotion at 22 months			11.04*****	.31	10.90***	.31
			$R^2 = .19$ $F_{ch} = 5.58***$			
Attachment security at 14 months					2.09	.13
					$R^2 = .20$ $F_{ch} = 2.09$	
			Overall $F(5, 97) = 4.95****$			
Dependent variable: Inconsistent emotion (distress) in joy episodes at 33 months						
Gender	<1	-.01	<1	.00	<1	.01
	$R^2 = .00$ $F_{ch} < 1$					
Emotion at 9 months			2.12	.15	2.15	.14
Emotion at 14 months			<1	.02	<1	-.01
Emotion at 22 months			1.64	.13	1.53	.12
			$R^2 = .05$ $F_{ch} = 1.62$			
Attachment security at 14 months					7.25***	-.26
					$R^2 = .11$ $F_{ch} = 7.25***$	
			Overall $F(5, 98) = 2.49*$			

* $p < .05$; ** $p < .025$; *** $p < .01$; **** $p < .001$.*Tabell 6. Prediction of Episode-Inconsistent Emotions at 33 Months: Multiple Regressions*

Table 7 Prediction of Negative and Positive Emotions at 33 Months: Multiple Regressions

Predictors Added	Step 1		Step 2		Step 3	
	F	β	F	β	F	β
Dependent variable: Negative emotion composite at 33 months						
Gender	2.20	.14	3.72+	.17	4.98**	.18
	$R^2 = .02$ $F_{ch} = 2.20$					
Emotion at 9 months			1.09	.09	<1	.08
Emotion at 14 months			1.50	.11	2.12	.12
Emotion at 22 months			18.50****	.39	20.14****	.37
			$R^2 = .21$ $F_{ch} = 7.78****$			
Attachment security at 14 months					18.42****	-.35
					$R^2 = .33$ $F_{ch} = 18.42****$	
			Overall $F(5, 98) = 9.80****$			
Dependent variable: Positive emotion composite at 33 months						
Gender	<1	.07	<1	-.02	<1	-.02
	$R^2 = .00$ $F_{ch} < 1$					
Emotion at 9 months			<1	.00	<1	.02
Emotion at 14 months			6.68**	.24	6.55**	.24
Emotion at 22 months			27.32****	.45	26.77****	.44
			$R^2 = .32$ $F_{ch} = 15.63****$			
Attachment security at 14 months					2.87+	.14
					$R^2 = .34$ $F_{ch} = 2.87$	
			Overall $F(5, 98) = 10.27****$			

Note: Negative emotion composite = Average of fear in fear episodes, anger in anger episodes, and distress in joy episodes. Positive emotion composite = Average of joy in joy, fear, and anger episodes.

* $p < .05$; ** $p < .025$; *** $p < .01$; **** $p < .001$; + $p < .10$.

Tabell 7. Prediction of Negative and Positive Emotions at 33 Months: Multiple Regressions

Ontai & Thompson (2002): Patterns of Attachment and Maternal Discourse Effects on Children's Emotion Understanding From 3 to 5 Years of Age

Table 1. Bivariate Interrelations Between Gender, Discourse Factors, Emotion Understanding, and Attachment Security

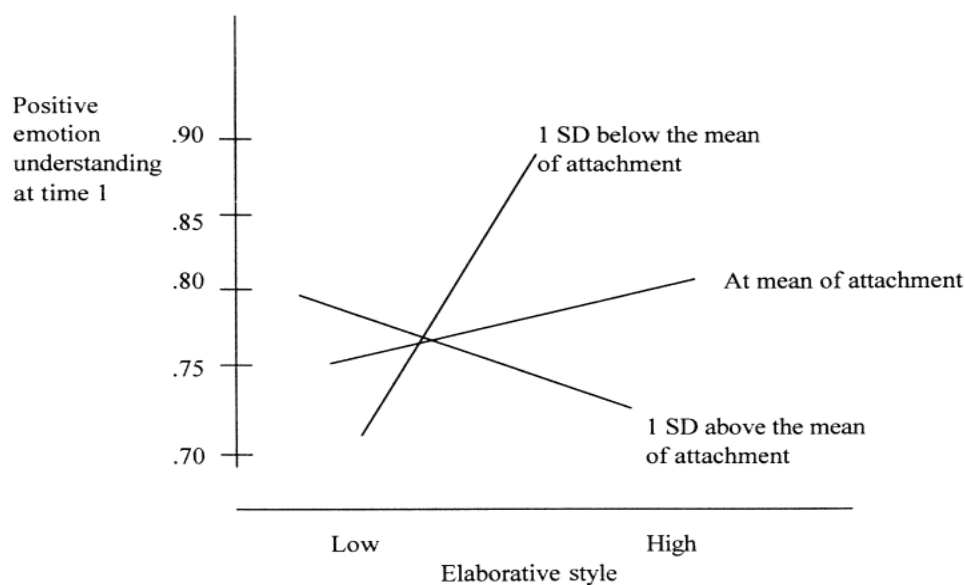
Variable	2	3	4	5	6	7
1. Gender	.19	.27	-.30**	-.17	-.26	.06
2. Elaborative style		.00	-.19	-.13	-.18	.02
3. Pragmatic style			.17	.06	.17	-.02
4. Emotion understanding				.54***	.96***	.12
5. Understanding of positive valence emotions					.36**	.16
6. Understanding of negative valence emotions						.10
7. Attachment security						—

Note: N = 50.

** p < .01, *** p < .001.

Females coded as 0, males coded as 1.

Tabell 1. Bivariate Interrelations Between Gender, Discourse Factors, Emotion Understanding, and Attachment Security

Figur 1. Interaction of maternal elaborative discourse style and attachment security in predicting children's positive emotion understanding at time 1.

Table 2. Interrelations Between Gender, Discourse at Time 1, Emotion Understanding at Time 1 and 2, and Attachment Security at Time 1 and 2

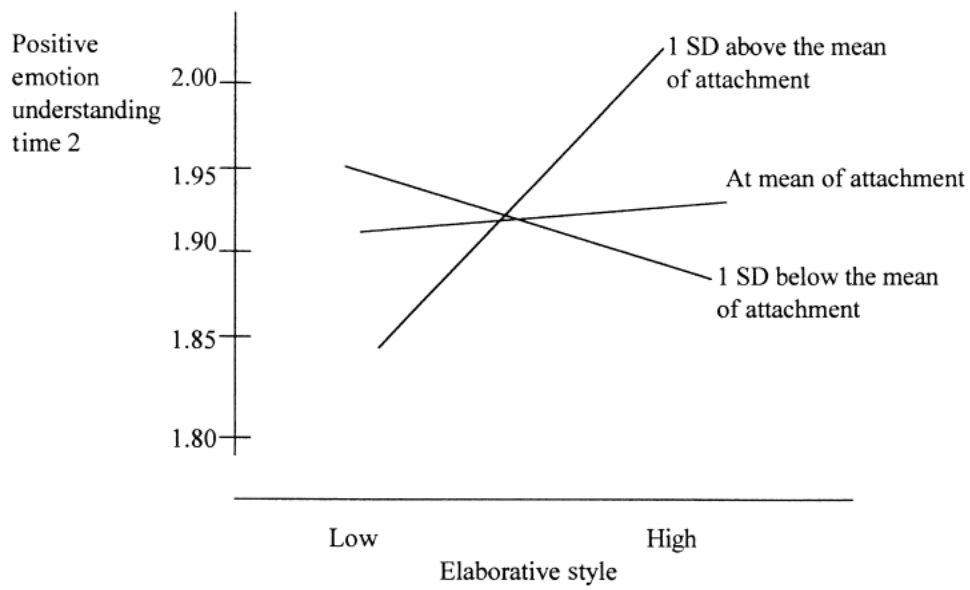
Variable	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Gender	.19	.27	-.30*	-.17	-.26	.06	.07	-.04	.08	.10
2. Elaborative style		.00	-.19	-.13	-.18	.02	-.00	.04	-.09	.13
3. Pragmatic style			.17	.06	.17	-.02	.02	-.23	.05	.17
4. Emotion understanding t1				.54***	.96***	.12	.31	-.04	.32	.23
5. Understanding of positive valence emotions t1					.36*	.16	.35	.18	.35	.40*
6. Understanding of negative valence emotions t1						.10	.19	-.07	.22	.17
7. Attachment security t1							.15	-.07	.18	.58**
8. Emotion understanding t2								.17	.96***	.54**
9. Understanding of positive valence emotions t2									-.05	.07
10. Understanding of negative valence emotions t2										.54**
11. Attachment security t2										—

Note: N time 1 variables = 50; N time 2 variables = 29.

Females coded as 0, males coded as 1.

*p < .05, **p < .01, ***p < .001.

Tabell 2. Interrelations Between Gender, Discourse at Time 1, Emotion Understanding at Time 1 and 2, and Attachment Security at Time 1 and 2

Figur 2. Interaction of maternal elaborative discourse style and attachment security in predicting children's positive emotion understanding at time 2.

Berlin & Cassidy (2003): *Mothers' self-Reported control of their preschool children's emotional expressiveness: A longitudinal study of associations with infant-Mother attachment and children's emotion regulation*

Table 1. Sample PACES Items

If my child attends a family birthday dinner in a nice restaurant and happily jumps out of his chair and shouts, 'Happy Birthday!', I would:

- a. smile but also tell my child not to be so rambustious [3].
- b. say nothing [2].
- c. smile understandingly about my child's feeling so happy [1].
- d. say that proper restaurant behavior requires sitting down and speaking quietly, even when he feels happy and excited [4].

If my child becomes angry at his sibling or friend and begins to shout and stomp around the room, if I am nearby, I would:

- a. tell my child to speak civilly and to apologize [4].
- b. leave him alone [1].
- c. try to find out what the fight was all about [2].
- d. tell my child to calm down [3].

If my child appears to be quite afraid during an amusement park ride where other children do not seem to be afraid, I would:

- a. tell my child to shape up or he will be teased by the other kids [4].
 - b. comfort and reassure my child [1].
 - c. let him cope with the fear without my intervening [2].
 - d. tell my child to get better control of himself [3].
-

Note: Scores for each response are indicated in brackets. Higher scores indicated greater self-reported control of children's expressiveness.

Tabell 1. Sample PACES Items

Table 2. 'Beat the Bell' Scales: Descriptive Information

	Possible Range	Actual Range	Mean (SD)
<i>Losing Trial</i>			
<i>Beat the Bell Scales:</i>			
Expression of Sadness	0–30	0–24	2.80 (4.83)
Sharing of Sadness	0–30	0–11	.83 (1.90)
Suppressed Anger	0–30	0–25	3.11 (5.05)
<i>Winning Trial</i>			
<i>Beat the Bell Scales:</i>			
Expression of Happiness	0–15	0–15	11.46 (3.96)
Sharing of Happiness	0–15	0–10	2.96 (2.42)

Note: Higher scores indicated greater expression of sadness, sharing of sadness, suppressed anger, expression of happiness, and sharing of happiness.

Tabell 2. 'Beat the Bell' Scales: Descriptive Information

Table 3. Infant–Mother Attachment Group Means for PACES Scales: All Children (N = 76)

PACES Scales	Insecure-Avoidant (Group A) (n = 14)	Secure (Group B) (n = 49)	Insecure-Ambivalent (Group C) (n = 13)	Groups B + C (n = 62)	Groups A + B (n = 63)	F(1, 73) or t(74): Group A vs. Groups B + C	F(1, 73) or t(74): Group C vs. Groups A + B
	Negative ⁺	1.74 ^a (.20)	1.63 ^{ab} (.19)	1.51 ^b (.21)	1.56 (.20)	1.66 (.20)	4.41*
Total	2.01 ^a (.19)	1.85 ^{ab} (.25)	1.73 ^b (.29)	1.82 (.26)	1.88 (.25)	3.07**	2.03*
Positive	2.63 (.34)	2.37 (.54)	2.24 (.55)	2.34 (.54)	2.43 (.51)	2.55**	1.17

Note: Higher scores indicated greater self-reported control of children's expressiveness. Standard deviations are in parentheses. Means in the same row with different superscripts differ significantly at $p < .05$.

⁺Analyses of variance in the PACES Negative scale control for maternal education.

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Tabell 3. Infant-Mother Attachment Group Means for PACES Scales: All Children (N = 76)

Table 4. Infant–Mother Attachment Group Means for PACES Scales: Boys Only (N = 46)

PACES Scales	Insecure-Avoidant (Group A) (n = 11)	Secure (Group B) (n = 23)	Insecure-Ambivalent (Group C) (n = 12)	Groups B + C (n = 35)	Groups A + B (n = 34)	F(1, 43) or t(44): Group A vs. Groups B + C	F(1, 43) or t(44): Group C vs. Groups A + B
Negative [†]	1.73 ^a (.21)	1.61 ^{ab} (.16)	1.52 ^b (.21)	1.58 (.18)	1.65* (.18)	4.25 [#]	3.63 [#]
Total	2.02 ^a (.19)	1.87 ^{ab} (.21)	1.72 ^b (.30)	1.82 (.25)	1.92 (.21)	2.42*	2.55**
Positive	2.70 ^a (.32)	2.49 ^{ab} (.46)	2.19 ^b (.55)	2.39 (.50)	2.56 (.43)	1.93 [#]	2.34*

Note: Higher scores indicated greater self-reported control of children's expressiveness. Standard deviations are in parentheses. Means in the same row with different superscripts differ significantly at $p < .05$.

[†]Analyses of variance in the PACES Negative scale control for maternal education.

[#] $p < .10$; * $p < .05$; ** $p < .01$.

Tabell 4. Infant-Mother Attachment Group Means for PACES Scales: Boys Only (N = 46)

Table 5. Correlations Between PACES and 'Beat the Bell' Scales

	PACES Scales		
	Total	Positive	Negative ⁺
<i>Losing Trial</i>			
<i>Beat the Bell Scales:</i>			
Expression of Sadness	-.17	-.35**	.05
Sharing of Sadness	-.26*	-.31**	-.14
Suppressed Anger	.20	.07	.28*
<i>Winning Trial</i>			
<i>Beat the Bell Scales:</i>			
Expression of Happiness	.06	.06	.05
Sharing of Happiness	-.25*	-.22 [#]	-.21 [#]

Note: Higher scores indicated greater self-reported control of children's expressiveness and greater expression of sadness, sharing of sadness, suppressed anger, expression of happiness, and sharing of happiness.

⁺Correlations between the PACES Negative scale and the Beat the Bell scales are partial correlations, controlling for maternal education.

[#] $p < .10$; * $p < .05$; ** $p < .01$.

Tabell 5. Correlations Between PACES and 'Beat the Bell' Scales

Vondra, Shaw, Swearingen, Cohen, and Owens (2001): Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age

Table 1. Distribution of attachment patterns across the 2nd year of life

	12 Months (Ainsworth Coding)	18 Months (Ainsworth Coding)	24 Months (Crittenden Coding)
Sample size	223	198	201
B	52% (117)	47% (93)	26% (52)
A1, A2	18% (40)	24% (47)	20% (41)
A3, A4	—	—	13% (26)
C1, C2	16% (35)	9% (18)	33% (67)
C3, C4	—	—	4% (8)
D or A/C	13% (28)	15% (29)	2% (3)
Depressed affect/AD	1% (3)	5% (11)	2% (4)

Tabell 1. Distribution of attachment patterns across the 2nd year of life

Table 2. Change in attachment patterns across the 2nd year of life

12 Months (Ainsworth Coding)	n	18 Months (Ainsworth Coding)			
		B	A	C	D
B	96	56 (29%)	19	9	12
A	36	16	12 (6%)	3	5
C	33	12	9	4 (2%)	8
D	30	8	6	1	15 (8%)
Total	195	92	46	17	40

12/18 Months (Ainsworth Coding)	n	24 Months ^a (Crittenden Coding)			
		B	A	C	A/C or AD
B	82	42 (22%)	16	24	0
A	34	2	28 (14%)	4	0
C	18	0	2	16 (8%)	0
D	11	3	0	6	2 (1%)
Total	145	47	46	50	2

Note: "Stable" classification was scored at 24 months if either 12- or 18-month classification matched the 24-month classification.

^aExcluded from table: 42 toddlers (26% of longitudinal sample) who changed classification across all three assessments.

Tabell 2. Change in attachment patterns across the 2nd year of life

Table 3. *Stability in attachment patterns across the 2nd year of life*

Classification	12–18 months (Exact Match; N = 195)	12/18 to 24 months (At Least One Match ^a ; N = 145)
B	29% (58% of Bs)	22% (51% of Bs)
A	6% (33% of As)	14% (82% of As)
C	2% (12% of Cs)	8% (89% of Cs)
Atypical	8% (50% of Ds)	1% (18% of Ds)
Overall stability of classifications	45%	45%

Note: “Stable” classification was scored at 24 months if *either* 12- or 18-month classification matched the 24-month classification.

^aExcluded from table: 42 toddlers (26% of longitudinal sample) who changed classification across all *three* assessments.

Tabell 3. Stability in attachment patterns across the 2nd year of life

Table 4. Regulation differences among stable attachment groups

	Stable Attachment Group			
	B	A	C	F
Observer				
Teaching tasks: 12 months (<i>n</i> = 71)				
Task orientation	6.38 ^a	6.22 ^a	5.07 ^b	4.40 ^a
Positive affect	—	—	—	<i>ns</i>
Negative affect	—	—	—	<i>ns</i>
Development testing: 15/18 months (<i>n</i> = 70)				
Mastery motivation	—	—	—	<i>ns</i>
Comfort	—	—	—	<i>ns</i>
Activity/reactivity	—	—	—	<i>ns</i>
Teaching tasks: 24 months (<i>n</i> = 74)				
Task orientation	6.29 ^a	5.74 ^a	4.07 ^b	13.37 ^{***}
Positive affect	—	—	—	<i>ns</i>
Negative affect	—	—	—	<i>ns</i>
Overall regulation: 24 months (<i>n</i> = 73)				
Adaptable	37.27 ^a	38.07 ^a	26.56 ^b	19.88 ^{***}
Assertive	—	—	—	<i>ns</i>
Sociable	28.33 ^a	25.78	24.31 ^b	3.61 ^a
Competent exploration	30.80 ^a	28.31	25.44 ^b	9.46 ^{***}
Mother				
Perceived difficultness				
12 months (<i>n</i> = 75)	30.19	26.70 ^a	35.31 ^b	6.48 ^{**}
18 months	—	—	—	<i>ns</i>
24 months	—	—	—	<i>ns</i>
Behavior problems: 3.5 years (<i>n</i> = 68)				
Externalizing	43.6 ^a	52.5 ^b	53.0 ^b	7.62 ^{**}
Internalizing	—	—	—	<i>ns</i>

Note: Row means with different superscripts are significantly different.

p* < .05. *p* < .01. ****p* < .001.

Tabell 4. Regulation differences among stable attachment groups

Table 5. Relations between attachment and behavioral and emotional regulation

	Frequency of Attachment Classification (0-3)			
	B	A	C	D
Observer				
Teaching tasks: 12 months (<i>n</i> = 177)			-.26***	—
Task orientation	—	—	—	—
Positive affect	.16*	—	—	—
Negative affect	—	—	—	—
Development testing: 15/18 months (<i>n</i> = 169)				
Mastery motivation	—	—	—	—
Comfort	—	—	—	-.23**
Activity/reactivity	—	—	—	—
Mental development index (MDI)	.18*	—	—	—
Teaching tasks: 24 months (<i>n</i> = 176)				
Task orientation	.20**	—	-.25**	—
Positive affect	.16*	—	—	—
Negative affect	—	—	—	—
Overall regulation: 24 months (<i>n</i> = 176)				
Adaptable	—	.21**	-.39***	—
Assertive	.18*	—	—	-.24**
Sociable	.25***	—	-.18*	—
Competent exploration	.30***	—	-.19*	-.24**
Mother				
Perceived difficultness				
12 months	—	—	—	—
18 months	—	—	—	—
24 months (<i>n</i> = 178)	-.15*	—	—	.15*
Behavior problems: 3.5 years (<i>n</i> = 147)				
Externalizing	-.29***	—	—	.21**
Internalizing	—	—	—	—

p* < .05. *p* < .01. ****p* < .001.

Tabell 5. relations between attachment and behavioral and emotional regulation

Table 6. Regression analyses: Infant versus preschool prediction of age 3.5 year behavior problems

Preschool Attachment		Preschool and Infant Attachment	
Predictor	F Test	Predictor	F Test
Regressions for Externalizing Behavior Problems			
24-month A score	$F(1, 161) = 8.59^{**}$	24-month A score	$F(1, 158) = 8.59^{**}$
24-month C score	$F(1, 161) = 7.06^{**}$	24-month C score	$F(1, 158) = 7.06^{**}$
24-month Atyp. score	$F(1, 161) = 4.93^*$	24-month Atyp. score	$F(1, 158) = 4.93^*$
		12/18-month A score	$F(1, 158) = ns$
		12/18-month C score	$F(1, 158) = ns$
		12/18-month D score	$F(1, 158) = ns$
Full equation	$F(3, 161) = 6.86^{***}$ $R^2 = .11$	Full equation	$F(6, 158) = 3.94^{**}$ $R^2 = .13$
Regressions for Internalizing Behavior Problems			
24-month A score	$F(1, 161) = ns$	24-month A score	$F(1, 158) = ns$
24-month C score	$F(1, 161) = ns$	24-month C score	$F(1, 158) = ns$
24-month Atyp. score	$F(1, 161) = 12.86^{***}$	24-month Atyp. score	$F(1, 158) = 12.86^{***}$
		12/18-month A score	$F(1, 158) = ns$
		12/18-month C score	$F(1, 158) = ns$
		12/18-month D score	$F(1, 158) = ns$
Full equation	$F(3, 161) = 4.33^{**}$ $R^2 = .08$	Full equation	$F(6, 158) = 2.55^*$ $R^2 = .09$

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.*Tabell 6. Regression analyses: Infant versus preschool prediction of age 3.5 year behavior problems*

Table 7. Regression analyses: Attachment versus regulation prediction of age 3.5 year behavior problems

Preschool Attachment		Preschool and Infant Attachment	
Predictor	F Test	Predictor	F Test
Regressions for Externalizing Behavior Problems			
24-month A score	$F(1, 161) = 8.59^{**}$	24-month A score	$F(1, 146) = 8.07^{**}$
24-month C score	$F(1, 161) = 7.06^{**}$	24-month C score	$F(1, 146) = 5.88^*$
24-month Atyp. score	$F(1, 161) = 4.93^*$	24-month Atyp. score	$F(1, 146) = 5.13^*$
		ECI sociability	$F(1, 146) = 9.03^{**}$
		ECI comp. explore	$F(1, 146) = ns$
Full equation	$F(3, 161) = 6.86^{***}$ $R^2 = .11$	Full equation	$F(5, 146) = 5.90^{***}$ $R^2 = .17$
Regressions for Internalizing Behavior Problems			
24-month A score	$F(1, 161) = ns$	24-month A score	$F(1, 146) = ns$
24-month C score	$F(1, 161) = ns$	24-month C score	$F(1, 146) = ns$
24-month Atyp. score	$F(1, 161) = 12.86^{***}$	24-month Atyp. score	$F(1, 146) = 10.91^{**}$
		ECI sociability	$F(1, 146) = ns$
		ECI comp. explore	$F(1, 146) = 5.27^*$
Full equation	$F(3, 161) = 4.33^{**}$ $R^2 = .08$	Full equation	$F(5, 146) = 3.45^{**}$ $R^2 = .11$

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.**Tabell 7.** Regression analyses: Attachment versus regulation prediction of age 3.5 year behavior problems

Raikes & Thompson (2006): Family emotional climate, attachment security and young children's emotion knowledge in a high risk sample

Depression Time 1 (1)	Depression Time 2 (2)	Attachment security (3)	Mother-child motion (4)	Emotion references to (5)	PPVT understanding (6)	Gender (7)	Age (8)
1.	.43**	-.28 +	.07	-.38*	.02	.10	.01
2.		-.28 +	-.11	-.11	-.04	.21	.12
3.			.31*	.44**	.18	-.46**	-.06
4.				.35*	.00	-.23	.10
5.					.43**	-.07	.14
6.						.31*	-.01
7.							-.29 +
8.							

Note. + $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. For the gender variable, boys were coded as 1 and girls coded as 0.

Tabell 1. Correlations between predictor and outcome variables

	B	SEB	β
Depression at Time 1	-0.30	0.10	-0.42*
Depression at Time 2	0.06	0.10	0.09
Receptive vocabulary	0.27	0.44	0.44*

Note. $R^2 = .34$, * $p < .05$, ** $p < .01$.

Tabell 2. Summary of regression predicting children's emotion understanding

	B	SEB	β
Step 1			
Depression Time 1	-0.27	0.09	-0.39**
Receptive vocabulary	0.27	0.08	0.44**
Step 2			
Depression Time 1	-0.22	0.09	-0.30*
Receptive vocabulary	0.24	0.08	0.39**
Security	7.63	3.64	0.29*

Note. $R^2 = .34$ for Step 1, $R^2 = .41$ for Step 2, R^2 -change = .07 ($p < .01$).
* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tabell 3. Summary of regression predicting children's emotion understanding from depression and security

	B	SEB	β
Step 1			
Depression Time 1	-0.27	0.09	-0.38**
Receptive vocabulary	0.27	0.09	0.44***
Step 2			
Depression Time 1	-0.21	0.08	-0.30*
Receptive vocabulary	0.24	0.08	0.39**
Security	7.58	3.52	0.29*
Step 3			
Depression Time 1	-0.25	0.09	-0.35**
Receptive vocabulary	0.25	0.07	0.41**
Security	4.43	3.51	0.17
Mother-child references to emotion	0.94	0.37	0.32*

Note. $R^2 = .34$ for Step 1, $R^2 = .41$ for Step 2, R^2 -change = .07 ($p < .05$); $R^2 = .50$ for Step 3, R^2 -change = .09 ($p < .05$).

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tabell 4. Summary of regression predicting children's emotion understanding from depression, mother-child references to emotion and security

Laible (2004): Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links With Child Temperament, Attachment Security, and Socioemotional CompetenceTable 1
Descriptive Data

Variable	<i>M</i>	<i>SD</i>	Range
Attachment security	0.43	0.21	-0.21-0.71
Effortful control	3.95	0.57	2.26-4.04
Extraversion-surgency	3.15	0.75	1.04-5.04
Negative reactivity	4.59	0.68	3.55-6.36
Maternal elaboration during the reminiscing task	3.68	1.19	1-5
Discussion of negative emotions during the reminiscing task	3.76	4.02	0-15
Discussion of positive emotions during the reminiscing task	2.29	2.49	0-11
Maternal elaboration during the storybook reading	3.59	1.43	1-5
Discussion of negative emotions during the storybook reading	1.84	2.68	0-11
Discussion of positive emotions during the storybook reading	1.02	1.42	0-6
Behavioral internalization	0	1.00	-1.32-2.33
Prosocial representations of relationships	2.98	1.98	0-10
Aggressive representations of relationships	2.22	2.32	0-9
Coherent representations of relationships	5.13	1.67	1-7.83
Emotional understanding	41.84	11.10	17-56
Prosocial behavior	2.56	0.38	1.85-3.00

Tabell 1. Descriptive Data

Table 2
Bivariate Relations Among the Variables

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Attachment security	—	.41**	-.23	-.35*	.20	.07	-.28*	.33*	.07	.28*	.50**	.06	.31*	.19
2. Effortful control		—	-.26†	.11	-.11	.14	.08	.52**	.16	-.01	.43**	.19	.25†	.51**
3. Extraversion-surgency			—	.08	-.22	-.11	.07	-.13	.02	-.30*	-.02	.17	-.23	.03
4. Negative reactivity				—	-.04	-.01	.05	.26†	.01	.11	-.02	-.11	.08	-.01
5. Maternal elaboration during the storybook					—	.50**	.50**	.14	.12	.11	.16	.29*	.08	.09
6. Mother-child talk about positive emotion during the storybook						—	.47**	-.01	.06	-.09	.14	.10	-.01	.25
7. Mother-child talk about negative emotion during the storybook							—	-.09	.36**	-.08	.08	.18	-.27†	.16
8. Maternal elaboration during reminiscing								—	.32*	.45**	.46**	.31*	.27†	.22
9. Mother-child talk about positive emotion during reminiscing									—	.36**	.34*	.11	.01	.32*
10. Mother-child talk about negative emotion during reminiscing										—	.21	.20	.34*	-.08
11. Emotional understanding											—	.37**	.41**	.29*
12. Behavioral internalization												—	.54**	.04
13. Positive representations of relationships													—	-.05
14. Prosocial behavior														—

† $p < .10$. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabell 2. Bivariate Relations Among the Variables

Table 3
Regression Models Predicting Mother–Child Discussion of Negative Emotion and Maternal Elaborative Style During the Reminiscing Task and During the Storybook Reading

Predictor	Discussion of negative emotion during the reminiscing task	Maternal elaborative style during the reminiscing task	Discussion of negative emotion during the storybook reading	Maternal elaborative style during the storybook reading
Attachment security	.37*	.29*	–.38*	.19
Effortful control	–.27	.37*	.26	–.02
Extraversion–surgency	–.31*	.01	.06	–.19
Negative reactivity	.29*	.31*	–.11	–.02

Note. Table values are betas. Age and gender were unrelated to any of the discourse variables.

* $p < .05$.

Tabell 3. Regression Models Predicting Mother-Child Discussion of Negative Emotion and Maternal Elaborative Style During the Reminiscing Task and During the Storybook Reading

Table 4
Regression Model Predicting Emotional Understanding

Step and predictor	β at final step using reminiscing discourse	β at final step using storybook discourse
Step 1		
Age	.45**	.47**
Attachment security	.32**	.35**
Effortful control	.04	.15
R^2		.52**
ΔR^2		.52**
ΔF		16.69**
Step 2		
Maternal elaboration	.22*	.03
Mother–child discussion of positive emotions	.21*	.07
Mother–child discussion of negative emotions	.01	.05
R^2		.62**
ΔR^2		.10*
ΔF		3.85*

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabell 4. Regression Model Predicting Emotional Understanding

Table 5
Regression Model Predicting Positive Representations of Relationships in the MacArthur Story Stem Battery

Step and predictor	β at final step using reminiscing discourse	β at final step using storybook discourse
Step 1		
Age	.36**	.46**
Gender	.43**	.46**
Attachment security	.25	.12
Effortful control	.01	.01
R^2	.43**	.43**
ΔR^2	.43**	.43**
ΔF	8.46*	8.46**
Step 2		
Maternal elaboration	-.01	.22
Mother-child discussion of positive emotions	-.12	.07
Mother-child discussion of negative emotions	.26*	-.45**
R^2	.50**	.53**
ΔR^2	.07	.10*
ΔF	1.76	2.88*

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabell 5. Regression Model Predicting Positive Representations of Relationships in the MacArthur Story Stem Battery

Table 6
Regression Model Predicting Behavioral Internalization

Step and predictor	β at final step using reminiscing discourse	β at final step using storybook discourse
Step 1		
Age	.28*	.41**
Attachment security	-.12	-.18
Effortful control	-.01	.13
R^2	.14†	.14†
ΔR^2	.14†	.14†
ΔF	2.53†	2.53†
Step 2		
Maternal elaboration	.39**	.42**
Mother-child discussion of positive emotions	.02	-.04
Mother-child discussion of negative emotions	.12	-.12
R^2	.30**	.25*
ΔR^2	.16*	.11
ΔF	3.27*	2.07

† $p < .10$. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabell 6. Regression Model Predicting Behavioral Internalization

Table 7
Regression Model Predicting Prosocial Behavior

Step and predictor	β at final step using reminiscing discourse	β at final step using storybook discourse
Step 1		
Age	-.12	-.17
Attachment security	.02	.12
Effortful control	.51**	.49**
R^2		.27**
ΔR^2		.27**
ΔF	5.72**	5.72**
Step 2		
Maternal elaboration	-.05	-.22
Mother-child discussion of positive emotions	.29*	-.18
Mother-child discussion of negative emotions	-.08	.22
R^2		.35**
ΔR^2		.08
ΔF	1.74	1.35

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabell 7. Regression Model Predicting Prosocial Behavior

Table 8
Summary of Major Findings

Predictor	Reminiscing task	Storybook reading
Quality and emotional content of mother-child discourse		
Elaborative style	Attachment security (+) Effortful control (+) Negative reactivity (+)	None
Talk about negative emotions	Attachment (+) Negative reactivity (+) Extraversion (-)	Attachment (-)
Socioemotional development		
Emotional understanding	Age (+) Attachment (+) Elaboration (+) Positive emotion talk (+)	Age (+) Attachment (+)
Positive representations of relationships	Age (+) Gender (girls) Negative emotion talk (+)	Age (+) Gender (girls) Negative emotion talk (-)
Behavioral internalization	Age (+) Elaboration (+)	Age (+) Elaboration (+)
Prosocial behavior	Effortful control (+) Positive emotion talk (+)	Effortful control (+)

Note. Plus and minus signs indicate the direction of the relationship.

Tabell 8. Summary of Major Findings

Appendix B

Tilknytningsmønstre hos barn

Ainsworth klassifiserte tre tilknytningsmønstre hos barn i alderen 12 – 20 måneder, på grunnlag av deres atferd i *Fremmedsituasjonen* (beskrevet over). Main & Solomon, (1986, 1990), klassifiserte den fjerde gruppe, Gruppe D.

Barn som er klassifisert som trygt tilknyttet, benevnes i faglitteraturen som Type B. og disse bruker mor som trygg base når de utforsker sine omgivelser. Etter atskillelse viser barna tegn på at det har savnet mor, særlig etter den andre atskillelsen. Barna hilser aktivt på mor ved gjenforening, med smil, vokalisering og ønske om nærhet. Trygt tilknyttete barn søker kontakt med mor når det er lei seg eller signaliserer ønske om kontakt. Barna går tilbake til lekeaktiviteten når de er blitt trøstet. (Ainsworth et al., 1978).

Barn klassifisert som unnvikende tilknyttet, benevnes i faglitteraturen som Type A. Disse barna utforsker gjerne sine omgivelser, og viser liten affekt eller trygg-base-atferd. Ved atskillelse viser barna minimal respons. De utviser lite synlig fortvilelse når de blir overlatt til seg selv. Ved gjenforening ser barna vekk, og er aktive i forhold til å unngå omsorgspersonen, og fokuserer heller på lekene. Hvis mor løfter barnet opp, kan det stivne til i kroppen, og lene seg vekk. De søker avstand til omsorgsgiver, og er ofte mer interessert i leketøyet. (Ainsworth et al., 1978).

Barn klassifisert som ambivalent tilknyttet, benevnes i faglitteraturen som Type C. Barnet er synlig fortvilet allerede når det kommer inn i rommet, og er ofte sutrete eller passiv, og engasjerer seg ikke i utforskning av rommet. Ved atskillelse er barnet urolig og fortvilet. Ved gjenforening veksler barnet mellom å be om kontakt og sint avvising eller sinte utbrudd, eller det synes passivt, eller er så ute av seg at det ikke signaliserer behov for kontakt med omsorgspersonen. Mislykkes med å finne trøst hos omsorgspersonen. (Ainsworth et al, 1978).

De ovenfor skisserte A,B,C-kategoriene som Ainsworth kom fram til gjennom å differensiere mellom en trygg tilknytningsrelasjon og to typer av utrygge tilknytningsrelasjoner; er empirisk godt dokumentert i forhold til begreps- og prediktiv validitet (Solomon&George,1999:3). Det er senere utarbeidet åtte undergrupper av A, B, C-kategoriene, men disse brukes ikke som separate undersøkelsesverktøy. Dette skyldes et begrenset utvalg i testing av verktøyet.

Behovet for en fjerde kategori, Type D, (Main &Solomon, 1986, 1990) meldte seg, da ca 15% av det

normative utvalget, og en langt høyere prosentandel i høyrisikoutvalget, ikke lot seg klassifisere ved bruk av de originale A, B, C-kriteriene. (Cassidy & Shaver, 1999:290). Type D er skissert nedenfor.

Barn klassifisert som desorganiserte (D), utviser en atferd som mangler observerbare mål, intensjoner eller som ikke kan forklares - for eksempel motsetningsfylte atferdssekvenser eller visning av flere atferdstyper samtidig, ufullstendige og avbrutte bevegelser; stereotypier; atferdsmessig fastfrysing; direkte indikasjoner på frykt eller å være på vakt overfor omsorgspersonen; forvirring og desorientering. Mest karakteristisk er mangel på en sammenhengende tilknytningsstrategi til tross for at barnet kan vise et underliggende, organisert tilknytningsmønster (A, B, og C). (Main & Solomon, 1986, 1990).

Appendix C

Strange Situation Procedure (SSP)

Denne laboratorie-prosedyren ble utviklet for å fange opp balansen mellom tilknytning og eksplorerende atferd hos barn som ble utsatt for moderate, men økende grad av stress i Strange Situation Procedure (SSP). Beskrivelsen er på engelsk, siden det er originalspråket for dette verktøyet.

Episodes of the Strange Situation

Episode	Duration	Description
1	1 minute	<i>Parent, infant:</i> Dyad introduced to the room.
2	1 minute	<i>Parent, infant:</i> Infant settles in, explores. Parent assist only if necessary.
3	3 minutes	<i>Parent, infant, stranger:</i> Introduction of stranger. Stranger plays with infant during final minute.
4	3 minutes	<i>Infant, stranger:</i> Parent leaves infant with stranger. <i>First separation.</i>
5	3 minutes	<i>Parent, infant:</i> Parent returns. Stranger leaves quietly. <i>First reunion.</i>
6	3 minutes	<i>Infant:</i> Parent leaves infant alone in the room, <i>Second separation.</i>
7	3 minutes	<i>Infant, stranger:</i> Stranger enters room and stays with infant, interacting as necessary.
8	3 minutes	<i>Parent, infant:</i> Parent returns. Stranger leaves quietly. <i>Second reunion</i>

Ansvarsliste

Aalborg Universitet
Institutt for kommunikasjon

Spesialet – Psykologi

Prosjekttittel: Tilknytning og emosjonell utvikling

Prosjektsemester: Speciale, psykologi, 10. semester

Prosjektansvarlig: Evy Grenness

Eksaminator: Claus Haugaard Jacobsen

Evy Grenness

Du ska itte trø i graset

Du ska itte trø i graset.
Spede spira lyt få stå.
Mållaust liv har og e mening
du lyt sjå og tenkje på.
På Guds jord og i hass hage
er du sjøl et lite strå.

Du skal ikke røre reiret,
reiret er e lita seng.
Over tynne bån brer erla
ut sin våre varme veng.
Pipet i den minste strupe
skal bli kvitring over eng.

Du skal itte sette snuru
når du sir et hara-spor.
Du skal sjå deg for og akte
alt som flyg og spring og gror.
Du er sjøl en liten vek en,
du treng sjøl en storebror.

av Einar Skjæraasen (norsk dikter)